Intervju: Ivan Vujačić

Daleko smo od geostrateškog centra sveta

Razgovor

Šta je nama Ejmi Vajnhaus

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1386

27. jul 2017.

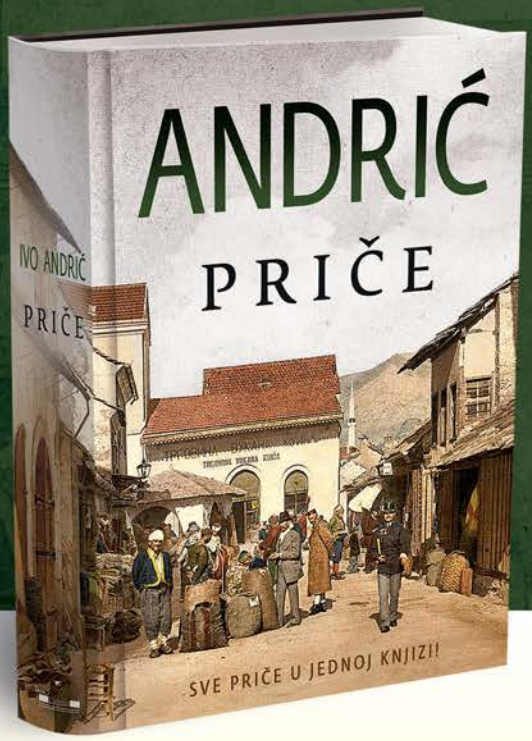
VOJSKA SRBIJE I NAMENSKA INDUSTRIJA

NAMIGIVANJE MIGOVIMA

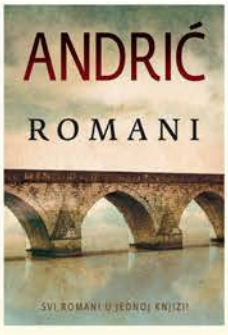
NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

NEPOGREŠIVI TUMAČ VREMENA

Sve priče našeg nobelovca u jednoj knjizi.

Ivo Andrić
Romani

Svi romani Ive Andrića u jednoj knjizi: *Travnička hronika*, *Na Drini ćuprija*, *Gospođica*, *Prokleta avlija*.

Miloš Crnjanski
Seobe

Seobe i *Druga knjiga Seoba* u jednoj knjizi. Jedno od temeljnih dela u svakoj kućnoj biblioteci.

Dobrica Ćosić
Deobe

Naizgled istorijska epopeja o ravnogorskom pokretu u Srbiji, roman je zapravo metafora o podelama u istoriji i tradiciji srpskog naroda.

Miloš Crnjanski
Kod Hiperborejaca

Monumentalna hronika nemirnog doba i nestalnosti postojanja. Jedinstven roman, neuporediv ni sa jednim drugim delom u srpskoj književnosti.

Laguna TOP-LISTA

1.

Jelena Bačić Alimpić **NIGDE NEMA TE**

2.

Nenad Novak Stefanović **VODIČ KROZ LJUBAVNU ISTORIJU BEOGRADA**

3.

Fredrik Bakman **ČOVEK PO IMENU UVE**

4.

Toni Parsons **POSLEDNJA ŽRTVA**

5.

Sofi Kinsela **MOJ NE TAKO SAVRŠENI ŽIVOT**

6.

Mirjana Bobić Mojsilović **TVOJ ANĐEO ČUVAR**

7.

Marko Šelić Marčelo **MALTEREGO – KNJIGA DRUGA: HIGIJENA NESEĆANJA I DEO**

8.

Lusinda Rajli **OLUJNA SESTRA**

9.
Vladimir Kecmanović, Dejan Stojiljković **NEMANJIĆI – U IME SINA**

10.

Vladika Grigorije **PREKO PRAGA**

www.laguna.rs

VREME
BROJ 1386
27. jul 2017.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Platforma unutrašnjeg dijaloga

06 Vojska Srbije: Namigivanje migovima

09 Trgovina oružjem:
Aleksandar, Kojot i drugi tipovi

13 Nuspojave: Tito noćas mora pasti

14 Intervju: Ivan Vujačić

18 Lični stav: Pogled sa severa Kosova

20 Epilog štrajka u Fijatu:
Tužan dan za radništvo

22 **Održivost automobilske industrije u Kragujevcu: Šta nama dođe Fijat**

26 **Mediji u razbijenom ogledalu: Tragovima "Vojka i Savla"**

30 Trgovina ljudima i pravosuđe:
Silovane, pretučene i bez pravde

34 U senci polaganja zakletve:
Redari i njihova stranka

36 Slom nezavisnih institucija:
Neki novi članovi

38 Intervju: Aleksandar S. Janković

KULTURA

44 Razgovor: Šta je nama Ejmi Vajnhaus

50 Intervju: Mihael Milunović

52 Knjige: "Danas je sreda", David Albahari

54 Predrag Gojković Cune (1932–2017):
Pokušaj da se shvati Pevač

56 Uspomena:
Aleksandar D. Kostić (1962–2017)

SVET

58 **Poljska na stranputici: Neuspelo postrojavanje pravosuđa**

61 Navigator: Jesi li to ti

62 Vreme uživanja: Kraj sna

Bivalo je mnogo pokušaja da se odredi da li je ugovor sa Fijatom bio dobar ili loš potez države Srbije, i nijedan – naravno – nije mogao do kraja da odgonetne šta je to Srbija obećala i dala u prethodnih skoro devet godina, jer najveći deo ugovora i prethodna i ova vlast skrivaju

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Umesto objašnjenja, pristojnog izvinjenja, možda čak i otvaranja ozbiljnih rasprava o onome što se dogodilo, "Politika" je posle objavljivanja tekstova izmišljenih autora, pred javnost izašla s novim napadima, novim upiranjima prstom, novim besom i novim sukobima. Kao da joj već nije dovoljno bruke u bližoj i nešto daljoj prošlosti

PIŠE: TAMARA SKROZZA

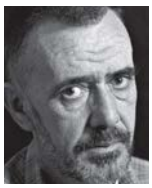

Nakon što je vladajuća većina u oba doma poljskog parlamenta usvojila set zakona iz domena reforme pravosuđa, a kojima se sudstvo faktički stavlja pod kontrolu vlade, pritisak građana i EU urodio je plodom. Poljski predsednik Andžej Duda iznenađujuće je stavio veto na dva od tri kontroverzna zakona o pravosuđu

PIŠE: UROŠ MITROVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: Jaroslav Pap

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Platforma unutrašnjeg dijaloga: Ako je Vučiću zbilja stalo do dijaloga o statusu Kosova, on mora da ga uspostavi s političkim strankama u Srbiji, a ne sa naručenim partnerima

Ono što je predsednik napisao u "Blicu" i što se svodi na njegovu sasvim razumljivu ideju da nema nameru da bude najodgovorniji za konačno rešenje statusa Kosova, odudara, i to pozamašno, od onoga što je samo dan posle objavljivanja teksta izgovorio u histeričnom, nedržavničkom, pa i idiotskom intervjuu za Pink

PRANJE RUKU: AJMO SVI ZAJEDNO!

Vlast koja u ruci drži i pogaču i nož najzad se dosetila da bi bilo poželjno da o Kosovu porazgovaramo saborno, dakle da otvorimo neki društveni dijalog o toj rak temi svake srpske politike.

To se u autorskom tekstu Aleksandra Vučića, objavljenom pet, šest dana posle posete Americi u dnevnom listu "Blic", naziva "unutrašnjim dijalogom", a verovatno misli na politički dijalog koji je on lično temeljno uništio satanizujući svako mišljenje koje nije podudarno s njegovim.

Literatura je puna dosadnih, pradavnih knjiga koje imaju svoju nespornu vrednost zasnovanu na "unutrašnjim monolozima", sve jad do jada mladog Vertera, dok su dosijei klinika za lečenje s uma sišavših puni osoba koje vode unutrašnje dijaloge.

Ono što je Vučić napisao u "Blicu" i što se svodi na njegovu sasvim razumljivu ideju da nema nameru da bude najodgovorniji za konačno rešenje statusa Kosova, odudara, i to pozamašno, od onoga što je samo dan posle objavljivanja teksta izgovorio u histeričnom, nedržavničkom, pa i idiotskom, intervjuu za Pink.

One s kojima bi bilo normalno da razgovara naziva lopinama, secikesama, Vlasima, reketašima i kako sve ne, i očekuje da će oni kao žrtveni janjci pokorno doći na obredno klanje kako bi on kao vrhovni vrač nakon temeljnog pregleda droba preklanih životinja utvrdio da li su pred nama dobra vremena ili nam se sprema neki novi pasjaluk u kome će naši "mangupčići" (čitaj deca) opet da izginu za carstvo nebesko gde je Vučić jednom već bio i utvrdio da tamo nema ničeg vidljivijeg od Šešeljevog stomaka.

Dakle, ako je Vučiću zbilja stalo do dijaloga, on mora da ga uspostavi s političkim strankama u Srbiji, a ne sa naručenim partnerima sklonim inače unutrašnjim dijalozima ako se to isplati.

SPEKULACIJAMA NIKAD KRAJA: PRAZNO JUNAČENJE

Evo, kako izgleda ta platforma za "unutrašnji dijalog."

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić izjavio je da se dogovor o Kosovu i Metohiji može postići ako su obe strane, i Srbi i Albanci, nezadovoljne ili obe bar malo zadovoljne, kao i da je "unutrašnji dijalog" izuzetno značajan, jer ćemo nakon njega biti mnogo objektivniji i odgovorniji – bilo dogovora ili ne.

O eventualnoj podeli Kosova i Metohije, kao jednoj od opcija koja bi mogla da proizađe iz šireg društvenog dijaloga, koji je inicirao, Vučić nije želeo da govori: iz svakog odgovora na takvo pitanje bi "se izvuklo ne znam šta", pa onda "spekulacijama nikad kraja".

Dve stvari su, kaže, veoma važne:

– Prvo, mislim da ćemo teško doći do tog rešenja (za Kosovo i Metohiju), veoma teško. Šanse su male. Ali, iako su male, vredi da pokušamo, jer ako ne bismo pokušali znači da ne bismo bili zainteresovani za budućnost naše dece – rekao je Vučić.

Rešenje je moguće, ističe, samo dogovorom Srba i

Foto: FoNet/ Aleksandar Levajković

Albanaca, a da bi se postigao dogovor – nemoguće je da jedni budu zadovoljni, a drugi nezadovoljni.

Moguće je samo ako su i jedni i drugi nezadovoljni ili i jedni i drugi bar pomalo zadovoljni – dodao je.

Sa druge strane, smatra predsednik Srbije, unutrašnji dijalog je od izuzetnog značaja za našu zemlju:

– Postigli mi neki dogovor ili ne, mi ćemo razbistriti svoje misli, biti mnogo objektivniji i u budućnosti ozbiljniji i odgovorniji kada je reč o KiM – uveren je predsednik.

Niko to bolje ne zna, dodao je, od Srba koji tamo žive.

Oni to, ističe, najbolje osećaju, što pokazuju na svim izborima i traže odgovornost, a ne prazno junačenje...

– Ali, isto tako kao što ne traže prazno junačenje, tako ne traže ni kukavičluk koji bi bio – evo vam sve na tacni, pa smo mi sa vama završili – rekao je predsednik.

Vučić je ukazao da nam je potreban sveobuhvatan, ozbiljan pristup, ozbiljan razgovor sa Albancima – ako hoće.

– Ako neće, onda ništa i opet ništa i ne bi bilo prvi put da je ništa – rekao je Vučić i ukazao da to traje duže od 140 godina.

Kako je rekao, ako možemo to da rešimo, u redu, ako ne – "bar su neki od nas pokušali, za razliku od nekih drugih koji su razmišljali koliko para da stave u svoje džepove, a da nikada ništa ne reše ni na koji način".

On je rekao i da najviše vole da se sukobljavaju i kritikuju oni kojima ne pada na pamet da ratuju, "ali bi voleli da neki drugi ratuju".

Vučić je poručio da će kao predsednik Srbije i vrhovni komandant učiniti sve da naše oružane snage budu sposobne da odgovore svakom izazovu, nadajući se da neće nikada biti potrebe za takvim njihovim angažmanom.

SAVET OPOZICIJI: ZGRABITE PRILIKU

O tako važnim stvarima, pitanjima rata i mira, politički dijalog može biti produktivan ako se ne vodi samo sa podguznim muvama, nikako samo s nevladinim sektorom, i to izabranim po istovetnosti cilja i finansija, nadržavnim i paradržavnim institucijama – od crkve, preko SANU, do, daleko bilo, navijačkih grupa – već je svrha dijaloga u saglasnosti glavnih politički aktera, parlamentarnih stranaka, o kojima Vučić misli sve najgore – eto, tu se najzad slažemo on i ja – ali drugih sabesednika nema, ma šta mi mislili o njima.

Da me pitaju za savet, ja bih opoziciji predložio da bez razmišljanja prihvati poziv na dijalog – ali politički, a ne unutrašnji – i da zahtevaju da njihovi stavovi budu dostupni javnosti makar na javnom servisu koji bi tome i trebalo da služi.

Parlamentarne stranke mogle bi barem oko toga da postignu minimalnu saglasnost, odnosno da za svoje učešće u debati oko važnog pitanja zatraže i da one budu uvažene.

Ako Vučić to odbije, eno mu onih trijumfalnih 80 odsto glasova Srba s Kosova pa nek vidi šta će s tim. ¶

NAMIGIVANJE

To da je važnija vest što je ministar vojni nekog ili nešto obišao i slikao se za medije nego da li je taj neko živ ili mrtav nije počelo od Vulina (setimo se helikoptera sa bebom), ali preti da se razvije do dosad neviđenih razmera

VOJSKU NIJE SLUŽIO, ALI ZATO OBOŽAVA UNIFORMU: A. Vulin sa Lj. Dikovićem

Ako bi se sudilo po zvaničnim izjavama i izveštajima domaćih medija, Vojsci Srbije nikada u novijoj istoriji nije bilo bolje: jedinica od 1500 vrhunski obučenih ratnika naoružanih i opremljenih po uzoru na Ramba, čije je osnivanje najavio predsednik Aleksandar Vučić, biće spremna za dejstvo već krajem ovog leta; novo borbeno vozilo "Lazar", samohodna haubica "Aleksandar", te raketni sistemi "Alas" i "Šumadija" ulivaju strah u kosti svim neprijateljima u okruženju, a vojni izaslanici iz celog sveta čekaju u redu da ih kupe. Još kada stignu ruski MiG-ovi i famozne rakete S-300, ni velikim silama (zna se kojim) neće pasti na pamet da ikad više pipnu Srbiju.

VAŽNO IM JE SAMO DA SE SLIKAJU

U stvarnosti, ništa bolje ne odslikava realnost nego vest koja je objavljena prošlog vikenda o poseti dvojice ministara povređenim radnicima vojne fabrike "Milan Blagojević" u Lučanima. Najpre je javljeno da su ministar odbrane Aleksandar Vulin i ministar policije Nebojša Stefanović posetili Vojnomedicinsku akademiju kako bi obišli radnike teško opečene u požaru postrojenja za preradu tehnološkog otpada. Već posle nekoliko sati vest je povučena i prepravljena kad se neko setio da je jedan od pomenutih radnika preminuo još 16. jula. U ispravljenoj verziji taj pokojni

MIGOVIMA

Foto: Đorđe Savić/ Vojska Srbije

radnik se ne pominje, ali je ubačeno da su ministri obišli i beskućnika koga su huligani polili benzinom i zapalili. Da stvar bude gora, vest je ilustrovana fotografijom na kojoj se vidi da je Vulin naopako obukao zaštitnu najlonsku navlaku, koja je na odeljenju za opekotine VMA neophodna zbog sprečavanja infekcija, čime je ugrozio zdravlje pacijenata. Naravno, niko od prisutnog osoblja nije se usudio da mu skrene pažnju na taj detalj.

To da je važnija vest što je ministar vojni nekog ili nešto obišao i slikao se za medije nego da li je taj neko živ ili mrtav nije počelo od Vulina (setimo se helikoptera sa bebom), ali preti da se razvije do dosad neviđenih razmera. Vulin je uneo običaj da se tokom obilaska jedinica pojavljuje u crnoj uniformi sopstvene izrade, sa grbom Ministarstva odbrane posred grudi, što je očigledno kršenje Zakona o vojsci, koji strogo propisuje pravila oblačenja i oznake i eksplicitno zabranjuje improvizacije ovog tipa. Istina, on je sličnu uniformu nosio i dok je bio na čelu Kancelarije za Kosovo i Metohiju, ali tada ga pomenuti zakon nije "kačio".

"Sve je to više od simptoma", kaže za "Vreme" Aleksandar Radić, vojni analitičar. "Vojska se pretvorila u servis medijske prezentacije za ministre i druge visoke državne funkcionere koji pred kamerama dokazuju svoju muževnost, dok se sa druge strane dovodi u pitanje smisao njenog postojanja."

Opasku da je smisao doveden u pitanje najbolje dokazuje slučaj famoznih MiG-ova 29, koji su Rusi još prošle godine obećali da će pokloniti Srbiji, ali koji nikako ne stižu. Uzastopna odlaganja obećanih letelica izbacila su iz takta čak i Rusima poslovično sklonog vojnog komentatora "Politike" (i narodnog poslanika na listi vladajuće koalicije) Miroslava Lazanskog, koji je u svojoj najnovijoj kolumni zavapio: "Ovo sa MiG-ovima sve skupa već postaje tragikomično. Šest MiG-ova – 29 farbaju šest meseci? Ili je neko nesposoban, ili su u pitanju politički razlozi."

Kako "Vreme" saznaje iz krugova »

bliskih Ratnom vazduhoplovstvu, politički razlozi zaista postoje i opet se svode na – slikanje. Rusija je, u prvi mah, ponudila da MiG-ovi, koji su dotrajali, budu servisirani kod njih, naravno za pare, ali je srpska strana insistirala da ruski stručnjaci doputuju u Srbiju i obave remont u Zavodu "Moma Stanojlović", što je skuplja varijanta, ali zgodnija za kamere (plan je bio da avioni stignu u toku kampanje za predsedničke izbore). Ovo je, međutim, umesto da ubrza isporuku, izazvalo suprotan efekat, jer za slanje ruskih stručnjaka u Srbiju važi poseban sistem dozvola, potpuno odvojen od slanja aviona, pa se MiG-ovi, u najboljem slučaju, očekuju tek krajem godine. U međuvremenu, jedini avion tog tipa u sastavu RV koji još može da leti, biće, zbog dotrajalosti, već za neki mesec trajno prizemljen. Od tada pa do dolaska MiG-ova i okončanja njihovog remontovanja Srbija neće više imati čime da patrolira sopstvenim nebom i obavlja jednu od glavnih funkcija RV.

"SVIJETLO ORUŽJE"

Zgodan primer je i oklopno vozilo "Lazar 3" koje se besomučno reklamira preko domaćih medija kao čudo vojne tehnike. Namenska industrija (SDPR) je dosad izradila šest prototipova "Lazara", ali nijedan nije uvršćen u sastav VS. Ova vozila su, naime, namenjena prvenstveno za izvoz, a vojska služi pre svega kao izlog i sredstvo za promociju. Stoga su za potrebe vojne vežbe "Čelik 2017" u maju ove godine pomenuta vozila bila ofarbana u sivomaslinastu boju, a vozili su ih radnici SDPR (civili) obučeni u vojne uniforme. Nedugo potom, isti "Lazari", ofarbani u plavo, viđeni su u sastavu Žandarmerije, a očevici tvrde da su tragovi vojnih oznaka bili vidljivi ispod farbe. Sve u svemu, od "Lazara" VS nema ništa, a po svemu sudeći ni Srbija kao takva, jer zasad niko nije izrazio želju da ih kupi.

O raketnom sistemu S-300, koji je em preskup, em nije testiran u borbi, em po tvrdnjama stručnjaka uopšte ne treba Srbiji, ne treba trošiti reči. Isto važi i za raketni sistem "Alas" koji je opet razvio SDPR, a koji služi za potapanje brzih plovila na otvorenom moru, pa je za domaće uslove neupotrebljiv.

Dobro, reći će neko, ali boj ne bije svijetlo oružje... Možda, ali situacija nije ništa bolja ni kad je reč o ljudskim resursima. Sa jedne strane, poslovi i zvanja u MO i VS sada se dobijaju gotovo isključivo po partijskoj liniji:

"I ranije je bilo zapošljavanja preko veze, ali sada političke intervencije idu do taktičkog nivoa", tvrdi Radić. Sa druge, stručni a partijski nepovezani kadrovi odlaze. Prosečna plata vojnika po ugovoru, piše na sajtu Ministarstva odbrane, nešto je preko 35.000 dinara (za oficire nešto viša), pa stoga nije čudno što poslednjih godina više ugovoraca napusti VJ nego što ih bude primljeno. Kada ih primaju, to se radi svečano, pred kamerama, uz prisustvo visokih političara. Kada odlaze, niko ih ne slika.

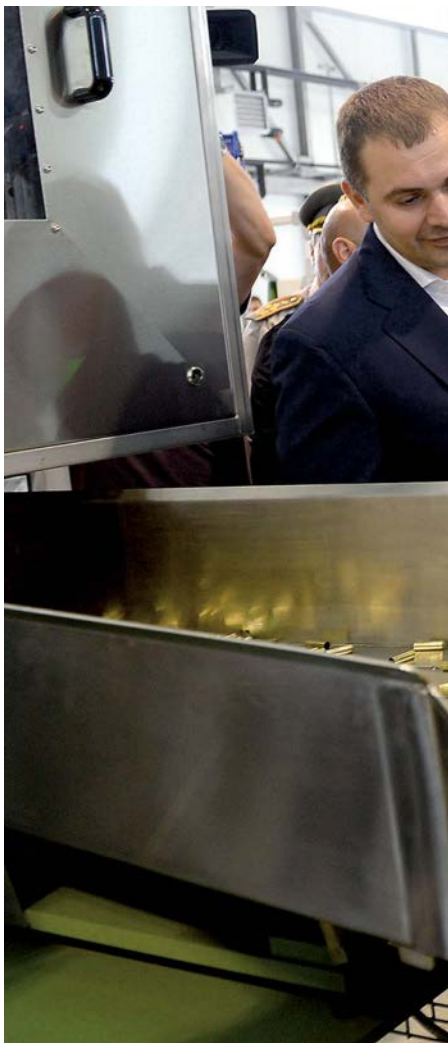
Lider Demokratske stranke Dragan Šutanovac, koji je od 2007. do 2012. bio ministar odbrane, kaže da je Vučićevim dolaskom na vlast sve krenulo nizbrdo. "O stanju u VS najbolje govori Vojni sindikat koji organizuje javne proteste u želji da skrene pažnju javnosti o neodrživo lošoj situaciji u celom sistemu odbrane. Nažalost, iako je Vučić po dolasku na mesto ministra odbrane javno govorio da je to najbolje ministarstvo, ni on niti bilo koji ministar nakon njega (a od 2012. godine ih je bilo pet) nije se potrudio da sistem unapredi, da nastavi reformu, već su ga svi degradirali i skoro poništili sve dobre stvari koje su ustanovljene tokom reforme. Umesto da je nastavljeno sa razvojem koncepta profesionalne vojske, da je formirana aktivna rezerva i da se sistem konačno uspostavi na modernim osnovama, mi slušamo izjave članova vlade koji najavljuju vraćanje na stari prevaziđeni regrutni sistem koji se pokazao kao loš", kaže Šutanovac za "Vreme".

Radić tvrdi da je Vučić svojim rukovođenjem u stvari vratio sistem jedinstva vojske, partije i industrije, koji je važio u vreme samoupravnog socijalizma, ali da je on za današnje uslove štetan. Vojska u to vreme nije imala problem da dobija novac za ozbiljne istraživačke projekte, industrija ju je pratila, a partija je bila servis. Sadašnji sistem služi prvenstveno partiji na vlasti, i pojedincima koji mešetarenjem skrešu novac u svoje džepove.

Sa ovakvim sistemom odbrane neprijatelji nam zaista nisu potrebni. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Aleksan

Sve prethodne vlasti u Srbiji – kao i u drugim zemljama – krile su obim izvoza naoružanja i vojne opreme. Sada je, posle dolaska naprednjaka na vlast, nastupila suprotna praksa: na sva usta se veliča i najavljuje ekspanzija poslova ove vrste koju je 2012. najavio Aleksandar Vučić. Od tada tu mantru ponavljaju svi minstri odbrane i drugi državni funkcioneri

ndar, Kojot i drugi tipovi

PARE LEŽE U MUNICIJI: A. Vučić
Foto: Tanja Valič/ Tanjug

Ukoliko je tačno da je prostitucija najstariji zanat na svetu, onda trgovina oružjem zauzima, ako ne drugo, onda visoko treće mesto. Reč je, naime, o poslu koji je zaštićen svim oblicima tajnosti na državnom nivou, za razliku od, naprimer, sankcionisane trgovine drogom – ukoliko se opet, ne radi o "državnim interesima" zemalja proizvođača ili onih koje su u tom lancu.

"Tajnost ugovora u ovom poslu je svetinja", rekao je u oktobru 2002, neposredno nakon smene, general Jovan Čeković, čovek koji je devedesetih bio sinonim za trgovinu oružjem u tadašnjoj SR Jugoslaviji, direktor državnog preduzeća "Jugoimport SDPR" (Savezna direkcija za promet roba posebne namene). Iz tog razloga, verovatno, Čeković nikad više nije istupio u medijima, niti želi da komentariše zbivanja koja su se otad dešavala u vezi sa izvozom naoružanja iz Srbije.

Čeković je smenjen nakon što se otkrilo da vazduhoplovni zavod "Orao" u Bijeljini preko "Jugoimporta SDPR" krši embargo UN i Iraku izvozi razne delove i alat za remont aviona. On je te tvrdnje, kako se i očekivalo, demantovao, ali nije isključio mogućnost da je državna firma "radila sa nekom drugom zemljom koja je pod unilateralno američkim sankcijama". On je tada rekao, što i nije bila neka novost, da je SDPR, posle pada vlasti Slobodana Miloševića, izložena strahovitim pritiscima da SAD dostavi na uvid sve kapacitete i ugovore o izvozu naoružanja s kraja devedesetih.

Zašto je sve ovo bitno? Iz prostog razloga što su sve prethodne vlasti u Srbiji, kao i u drugim zemljama, krile obim izvoza naoružanja i vojne opreme, a sada se, posle dolaska naprednjaka na vlast, postupa suprotno, to jest na sva usta se veliča i najavljuje ekspanzija poslova ove vrste.

NESELEKTIVNO BOMBARDOVANJE CIFRAMA

Najavu nekadašnjeg premijera, a sada predsednika Srbije Aleksandra Vučića, da je plan da namenska industrija do 2020. ima izvoz veći od milijardu dolara (ili evra, često se pominje i druga valuta), njegovi potčinjeni, ministri odbrane i državni sekretari, koriste kao "mantru" i ponavljaju je kad god i gde god stignu. U toj "revnosti" se događaju i greške, ne »

samo one poput mešanja vrednosti u dolarima i evrima, nego i iz klasičnog neznanja, poput brkanja činjenica da izdavanje dozvola za izvoz naoružanja i vojne opreme – koje su pod strogom kontrolom – ne znači i da je taj posao obavljen. Naprosto, postoje procedure koje se moraju poštovati da bi se došlo do realizacije ugovora.

Pa tako, na primer, u novembru 2015. godine tadašnji ministar odbrane Bratislav Gašić u Kragujevcu izjavljuje da se "sa nekih 80 miliona dolara, koliko je bio izvoz namenske industrije 2011. danas došlo do 750 miliona dolara izvoza u 2015". U februaru ove godine ministar odbrane Zoran Đorđević izjavljuje kako je u 2016. ostvaren rekordan izvoz naoružanja i vojne opreme, u vrednosti od 484 miliona dolara, a da se za 2017. planira da on bude 510 miliona. Prostu činjenicu da je 484 miliona dosta manje od 750 miliona, kao i da je od te brojke manje i planiranih 510 miliona, govori o olakoj upotrebi podataka i jasno je zašto su raniji zvaničnici izbegavali da o tome govore.

Prema zvaničnim podacima Ministarstva za trgovinu, turizam i telekomunikacije, u čijoj nadležnosti je i izdavanje dozvola za trgovinu naoružanjem, ukupna vrednost dozvola izdatih domaćim preduzećima u Srbiji za izvoz oružja u 2016. veća je od 800 miliona dolara. Među deset najvećih izvoznika i po realizovanim ugovorima 2015. i po ugovorenoj vrednosti 2016. nalaze se državna preduzeća "Jugoimport-SDPR", "Prvi Partizan", "Zastava oružje", "Prva petoletka", ali i privatne kompanije "Partizan TECH", "Tehnoremont", "Uni Global", "Krupnik", "Eling i "DLS Specijalni sistemi", a krajnji korisnici su bile zemlje Bliskog istoka, Afrike i Azije. Međutim, prema podacima zvaničnika Ministarstva odbrane, saopštenim krajem februara ove godine, u 2016. izdate su dozvole za izvoz i reeksport naoružanja i vojne opreme u vrednosti od 932 miliona dolara...

Foto: D. Kujundžić

PUTEVI JEDNE "ZOLJE"

Prodaja naoružanja je oblast strogo regulisana međunarodnim propisima, procedure su detaljno utvrđene, jer se pazi da ono ne ode državama koje su pod sankcijama UN. Da su ta oblast i propisi vrlo "rastegljivi", dovoljno je navesti podatak da su, u vreme embarga UN na izvoz oružja u bivšu Jugoslaviju devedesetih, Hrvatska i Bosna i Hercegovina bez problema dobijale naoružanje i municiju s raznih strana i da tad niko nije poštovao embargo. Isto tako, nije se čulo ni da je neko nekad zbog toga odgovarao. Sličan slučaj je i sa Srbijom, koja je, zbog sankcija kada su počeli sukobi na Kosovu, bez problema kupila američka terenska vozila "Hamer" za Jedinicu za specijalne operacije Državne bezbednosti, kao i ruske helikoptere Mi-24 "leteće topovnjače".

Kada je u pitanju kršenje embarga, koliko se ono poštuje, i kako se sve "posluje", pa i sa "neprijateljem", autor ovog teksta je imao priliku i da se dva puta lično uveri, a u pitanju su ručni raketni bacači "zolja", koji se proizvode u firmi namenske industrije "Sloboda" iz Čačka.

U jesen 1994, u sukobima Srpske vojske Krajine i snaga Fikreta Abdića sa jedinicama Petog korpusa Armije BiH, kod poginulog pripadnika "Bužimske brigade" pronađena je "zolja" proizvedena te iste godine. Proverom serijskog broja i oznake proizvođača (pošto "zolje" još proizvodi i makedonska kompanija "11. oktobar"), nesumnjivo je utvrđeno da je ova izašla iz čačanske "Slobode". Kako je dospela do jedinica Petog korpusa, zamršeno je pitanje, na koje nikad neće biti nađen odgovor.

Sličan slučaj bio je i u jesen 1998. Tada je, posle ofanzive srpske policije i vojske, došlo do rasula u Oslobodilačkoj vojsci Kosova i masovne predaje; u hrpi naoružanja bačenoj u šumama između Kline i Đakovice nađena je i "zolja" proizvedena 1996. u Čačku. Otkud tamo?

To su samo male ilustracije čudnih puteva naoružanja i nikakve mogućnosti da se uđe u trag tim "radnjama" koje su zaštićene pod maskom državne tajne. "Tajnost ugovora je svetinja", nije džabe rekao Ćeković.

SERTIFIKAT ZA "KOJOTA"

Propisi u Srbiji su jasni – da bi se bavila tim poslom, firma mora biti na posebnom spisku kompanija koje ispunjavaju uslove da dobiju dozvolu za trgovinu naoružanjem (trenutno ih je u Srbiji nešto manje od 200). I onda, kad firma zaključi neki posao i preda zahtev, on ide na provere. Da bi se dozvola dobila, potrebno je dobiti saglasnost od još tri ministarstva – odbrane, unutrašnjih i spoljnih poslova, kao i od Bezbednosno-informativne agencije (BIA).

Za dobijanje tih saglasnosti mora saznati krajnji kupac, takozvani "end user", i on mora biti na listi onih za koje dozvolu daju UN. I u svemu tome se krije i "kvaka", to i jeste ono zbog čega se u trgovini naoružanjem obrću stotine milijardi dolara u svetu. Kad jedna država da potvrdu da je njena institucija "end user", posao proizvođača naoružanja i posrednika je time završen, sve je "čisto". A kome će taj "end user" kasnije da preprodaja oružje, stvar je umešnosti, ili, narodski rečeno, veličine mita datog za tu potvrdu. Zbog toga i ugovori o svemu jesu obavijeni velom tajne, posebno iznos provizije.

Vojnotehnički institut i Vojno-opitni centar gube bitku u konstruisanju novih naoružanja, a Vojsci Srbije se naturaju proizvodi SDPR, poput "Lazara" i "Nore", (na slici) koji će, iako nisu prošli ispitivanja, silom biti uvedeni u naoružanje. Nađeno je jednostavno rešenje – haubice NORA, šest komada, daju se Vojsci "na poklon", a Ministarstvo odbrane, zauzvrat, ustupa SDPR-u bivšu kasarnu "Jakub Kuburović" u Zemunu, na vrlo atraktivnoj lokaciji

Najbolja ilustracija svega je skoro objavljeni slučaj mitraljeza "Kojot", kragujevačkog "Zastava oružja", koji se našao kod sirijskih pobunjenika. Odmah su počele optužbe da "Zastava oružje" švercuje oružje uprkos zabrani UN, ali su činjenice to ubrzo demantovale – sve je bilo legalno. "Zastava" je, naime, sklopila ugovor sa posredničkom firmom "BIEM" iz Bugarske, a "end user" sertifikat bio je za Saudijsku Arabiju, čija država je to garantovala. Pošto se Saudijska Arabija ne nalazi na listi zemalja pod embargom UN, Vlada Srbije i nadležna ministarstva dala su dozvolu za izvoz i oružje je isporučeno. A kome će posle Saudijska Arabija da isporuči oružje – to nije stvar ni proizvođača ni posrednika. I u takvim uslovima decenijama posluju sve kompanije za prodaju naoružanja i ostvaruju izuzetno velik profit... Uključujući i SDPR.

IZGUBLJENA BITKA

Zbog tog profita, SDPR i jeste u situaciji da pravi nove razvojne projekte (bez obzira na njihovu uspešnost i opravdanost), jer bez problema "otimaju" kadar Vojnotehničkom institutu (VTI). Inženjeri kapetani i majori u VTI, ljudi u punom radnom, stvaralačkom i istraživačkom naporu, u VTI imaju platu 50.000-60.000, jer je tako ograničeno krutim vojnim propisima, a u SDPR dobijaju znatno više, jer tamo nema ograničenja u primanjima na osnovu čina.

Zato VTI i Vojno-opitni centar i gube bitku u konstruisanju novih naoružanja, a Vojsci Srbije se naturaju proizvodi SDPR, poput "Lazara" i "Nore", koji će, iako nisu prošli ispitivanja, silom biti uvedeni u naoružanje. Nađeno je jednostavno rešenje – haubice NORA, šest komada, daju se Vojsci "na poklon", a Ministarstvo odbrane, zauzvrat, ustupa SDPR-u bivšu kasarnu "Jakub Kuburović" u Zemunu, na vrlo atraktivnoj lokaciji.

Kada je reč o kompanijama namenske industrije Srbije, većina njih je poslovala i poslovaće i ubuduće s profitom. Posebno one koje proizvode naoružanje i municiju za civilne potrebe, tj. lovačko, poput "Zastava oružja" i "Prvog partizana" iz Užica. Njihova proizvodnja je rasprodata nekoliko godina unapred. Ipak, "Zastava" je imala i kikseva, koji se negativno odražavaju na imidž kompanije, poput onog iz 2015, kada je raskinut ugovor sa Egiptom, vredan 15 miliona evra, zbog primedbi na kvalitet pojedinih delova za 50.000 pištolja CZ 99. Egipćani su bili u pravu, a ispostavilo se da je razlog lošeg kvaliteta bio banalan, zbog ljudske nemarnosti.

Dobra situacija je i sa valjevskim "Krušikom", u čijem asortimanu su minobacačke granate, protivtenkovske mine, "maljutke", ručne bombe, avionske rakete i bombe, artiljerijska zrna i kapisle, granate koje se ispaljuju iz automatske puške, razne vrste inicijalnih kapisli... U sličnoj poziciji je i "Sloboda" iz Čačaka, sa asortimanom raketnih ručnih bacača više vrsta, topovskih i haubičkih granata, tromblonskih mina i sve vrste municije većih kalibara (20 milimetara naviše) koja se koristi za protivavionske topove, a koja ima dobru "prođu" na svetskom tržištu. Posebno povoljan položaj ima "Prvi partizan", koji svojom municijom svih kalibara snabdeva dobar deo sveta.

BESMISLENO A NAŠE

Zanimljiv slučaj je i to što je, na osnovu dobre prodaje metaka kalibra 6,5 milimetara ("Grendel"), koji se koristi za lovačke karabine i daje odličan efekat lovu na divlje svinje, nekom iz SDPR palo na pamet da na osnovu toga "smisli" automatsku pušku sa zamenljivim cevima. Dakle – da se "Zastavina" M-21 pravi sa cevima za kalibar 5,56 NATO (koji joj je sad) i "Grendel". Ova automatska puška je proletos i prikazana na vežbi na poligonu u Nikincima, a na pitanje gde će vojnik da nosi "rezervnu" cev i drugu torbicu s okvirima i municijom, ljudi iz SDPR nisu imali odgovor, kao ni na to da li će i kako to biti dodatno opterećenje u borbi.

"Evo, i ovo je dokaz da nam vojsku svode na nivo lovačkog društva", ironično je tada u Nikincima prokomentarisao jedan penzionisani general, pešadinac, usput konstatujući kakva će tek komplikovana procedura biti ako, ne daj Bože, vojnik negde izgubi rezervnu cev. I navodi primer kako je osamdesetih, na vežbi negde u Bosni, mitraljescu koji je nosio "šarac" ispala rezervna cev, a bio je visoki sneg. Slučaj nisu prijavili, nego su sačekali dva meseca da sneg okopni, krenuli u pretragu teren i pronašli cev, koja je, zbog kvaliteta, ostala u savršenom stanju.

U promociji puške sa izmenjivim cevima, kao i u ostalim projektima, prema kojima je vojska skeptična, na "usluzi" SDPR nalazi se i "Blic", koji redovno objavljuje hvalospeve, svaki put iz pera drugog autora. Pa tako taj list, pišući o novoj pušci, "ekskluzivno saznaje" da su "najbolji stručnjaci srpske vojne industrije kreirali pušku za koju će se, kako trenutno stvari stoje, otimati armije širom sveta".

"Kako kažu vojni stručnjaci, takvo oružje nije do sada napravila nijedna armija u svetu, a razvoj ovakve puške i odgovarajućeg metka, prema analitičarima iz SAD, košta više od milijardu dolara", tvrdi se u tekstu, a da se ne zapita kako to da u državama koje su bez premca u razvoju naoružanja, poput Nemačke, Rusije, SAD i njihovim stručnjacima nije palo na pamet da takvo nešto naprave. »

PARADNO OKLOPNO VOZILO: Lazar
Foto: M. Milenković

FABRIKE PARA

Vlada Srbije je od početka godine uložila 43 miliona evra u fabrike namenske industrije, što je podatak koji ohrabruje, posebno kad je reč o onima koje imaju perspektivu. Tu su, pored "Zastava oružja", "Prvog partizana", "Krušika", "Milana Blagojevića" iz Lučana (proizvodi raketna goriva) i "Prve iskre" iz Bariča (eksploziv), "Trajal" iz Kruševca (gas maske i gumirani proizvodi), ali i fabrike koje su bile u propadanju, poput "Teleoptika" iz Zemuna (žiroskopi), "Jumka" iz Vranja (uniforme), ali pribojski FAP, čiji kamioni će teško naći prođu na bilo kom tržištu, pod uslovom da uopšte počnu da se proizvode.

Radnicima FAP-a, kada su štrajkovali i blokirali prugu, Vučić je 2012, dok je bio ministar odbrane, obećao 2,5 miliona evra – navodno za kupovinu novih mašina. Za šta će te mašine biti upotrebljene, nije poznato. Ali je poznato da je Vučić tada obećavao i da će FAP privatizovati finski SISU, a potom je, kao premijer, najavljivao da dolazi češka "Tatra". Od svega toga ništa nije ostvareno. No, u aprilu ove godine Vučić je najavio da će FAP od Vlade dobiti bespovratno 2,5 miliona evra za pokretanje proizvodnje, ali je apelovao da razviju rešenje za nezavisno vešanje i pogon na svim točkovima, pa će dobiti i dodatna sredstva. U sadašnjoj situaciji, a prema mišljenju stručnjaka koji su nekad bili u vojsci i bavili se motornim vozilima, davanje za FAP je više kupovina socijalnog mira, a manje ulaganje u neki ozbiljan projekat.

Kada je u pitanju "Teleoptik", ta odavno propala fabrika ima perspektivu jer pogon "Žiroskopi", koji radi za vojsku, proizvodi te uređaje koji su sastavni deo svake vođene rakete, a one takođe imaju plasman na svetskom tržištu, ali i u Vojsci Srbije postoji stalna potreba za njima. Zbog toga i ulaganje Vlade od 6,8 miliona evra, iako izgleda veliko, ne bi trebalo da bude promašena investicija. Pogotovo zbog činjenice da su žiroskopi nezamenjivo sredstvo u savremenim tenkovima, ali i samohodnim haubicama novih serija, poput NORA ili "Aleksandra" (vraćanje NORA na prvobitnu zamisao JNA iz osamdesetih, ali sa imenom koje pokazuje vrhunac "prostačkog udvorištva").

Ako bi se gledalo šta je to što Srbija u vojnoj oblasti najviše izvozi i gde je najveća perspektiva, to su svakako municija i artiljerijske granate i rakete za višecevne bacače. Proizvodni kapaciteti su tu "prebukirani", jer je potražnja velika – dok je ljudi, biće i ratova, a dok je ratova, troši se municija. Zato nije ni čudo što je "Jugoimport SDPR", u trci za profitom, krenuo da gradi fabriku mitraljeske municije 12,7 milimetara i pištoljske 9x19 milimetara (duga devetka), najkorišćenije u svetu. Kako su kapaciteti užičke fabrike "Prvi partizan" bili mali, SDPR je izgradio fabriku u "komšiluku", u Uzićima kod Požege, gde je do sada uloženo 90 miliona evra. Sve to ne bi bilo čudno da, istovremeno, Vlada Srbije nije dala četiri miliona evra za izmeštanje pogona "Prvog partizana" iz podzemlja u Užicu i izgradnju nove fabrike. Rad i održavanje podzemnih pogona mnogo koštaju, što stvara dodatne troškove i zato se odavno govori o izmeštanju fabrike municije.

Ono što na prvi pogled čudi je zašto se gradi nova fabrika SDPR, kad se mogu proširiti već postojeći kapaciteti "Prvog partizana". Odgovor je jasan – veći profit "Jugoimporta", kompanije na čijem čelu je svaka vlast stavljala svoje ljude od najvećeg poverenja. To je, naprosto, "fabrika para", a poslovi su obavijeni velom tajnosti, pa time i provizije i razni "bonusi". ¶

DAVOR LUKAČ

TEOFIL PANČIĆ

Tito noćas mora pasti

Ne gubi Tito ulice i trgove po Srbiji i Hrvatskoj ni kao "vođa antifašističkog otpora" ni kao "komunistički diktator", nego kao predsednik i stvaralac federativne Jugoslavije

Izvesni Đorđo Komai, Italijan kojeg agencijska vest predstavlja kao "stručnjaka za postkomunistička društva i istočnu Evropu", rešio je da se pozabavi malim istraživanjem uz pomoć popularnih internetskih mapa i aplikacija, i došao do podataka o zastupljenosti imena Josipa Broza Tita na ulicama i trgovima Postjugoslavije. I, šta kaže Đorđo? U Hrvatskoj i Makedoniji Tito ima još po 24 ulice, u BiH 19, u Srbiji 15, Sloveniji 14, Crnoj Gori 7, a na Kosovu – nijednu.

Apeninski titolog, doduše, kaže da "još skuplja podatke", a ja ću vam odmah odokativno reći da mi je njegova matematika mestimično vrlo sumnjiva, naročito kad se radi o dve najveće republike SFRJ. Naime, samo ako računate Istru i Kvarner, malo je ozbiljnijih naseljenih mesta bez "titovskog" toponima, pa mi izgleda da je skor od 24 za celu Hrvatsku preskroman. Takođe, u Vojvodini je Tito preživeo u mnogim naseljenim mestima izrazito mešovitog etničkog sastava, ili onim gde većinu čine pripadnici etničkih manjina. Pa mi je i taj skor malo sumnjiv. Mada, opet, primećujete da je Tito i u Hrvatskoj i u Srbiji opstao mahom kao sasvim lokalna pojava, skoncentrisana na omanjem parčetu zemlje s izrazitijim političko-istorijsko-kulturnim specifičnostima. Taj će utisak dodatno zablistati kada, u avgustu, Tito i zvanično "napusti" Zagreb, to jest njegov najlepši trg. Iz Beograda i Novog Sada je proteran odavno, kao kakvo fašističko pseto. Bajdvej, šta mislite, koliko je od onih preostalih 19 bosanskih Titadi smešteno u dičnoj Republici Srpskoj? Jedan ili nijedan? A onih 7 crnogorskih, pak, zapravo su sasvim solidan skor, kad pogledate veličinu zemlje i uporedite je sa ostalima. Takođe, ona kosovska nula je sasvim logična: politika imenovanja po naravi je politika simbola, a na Kosovu nema više nikoga i ničega čemu bi Tito mogao biti upotrebljiv, aktivan, živ simbol, nešto u šta je moguće ideološki investirati, makar u najširem smislu reči. Ako je negde mrtav kao dodo, tamo je.

Na naizgled paradoksalan način, možda nam baš ta kosovska nula objašnjava suštinu problema s Titom: kao ime i simbol, kao simbolički preostatak iz XX veka u dvadeset i prvom, bilo gde na području nekadašnje zajedničke zemlje, priča o Titu, priča "za" ili "protiv" njega, lavovskim je delom priča o samo dvema stvarima, pri tome divergentnim: o nacionalizmu i o Jugoslaviji. Sve drugo je luk i voda. Kako baš na Kosovu, simbolički i delatno, ima najviše vrućeg, borbenog nacionalizma a najmanje "Jugoslavije", logično je da ima taman toliko i Tita: tačno nula.

Šta ovo, pak, znači za "kičmene stubove" jugoslovenskog prostora? Zašto je Tito, i to takoreći bez ikakvog otpora, brzo i brutalno proteran sa ulica srpskih gradova još u ranim devedesetim? Zašto se, pak, sada okončava dug proces njegovog proterivanja iz Hrvatske, minus Istra i Kvarner? Zapanjujuće se mnogo lupeta o tome, i to sa obeju strana pro et contra linija. Ne, ne proteruje ga hrvatska desnica zato što je u ratu bio "vođa antifašističkog otpora" (mada je jasno da joj ni po tome nije nimalo drag), kao što ni srpskoj kvazilevici priklonjenoj fašizmu (tzv. SPS, uz prigodno i prirodno sasluživanje radikala) ta činjenica nije bila dovoljan motiv da ga poštedi, nego ga je isterala govnjivom (četničkom i ljotićevskom) motkom. Takođe, nisu svileni građanski liberali – među koje valjda i sam spadam, šta li – tercirali u tom proterivanju zato što je Tito bio (a bio je, nema tu šta da se lažemo) diktator jednog jednopartijskog režima, po potrebi veoma brutalnog. Sve to na gomili – i "pozitiva" u vidu antifašizma i partizanije, i "negativa" u vidu diktatorluka, lažni su razlozi, banalni, inferiorni, drugorazredni – naprosto izgovori. Ono zbog čega je Tito – za razliku od Prozora – morao pasti jeste činjenica da je bio obnovitelj, predsednik i maršal Jugoslavije, to jest, stvaralac te zemlje u njenom federalnom obliku.

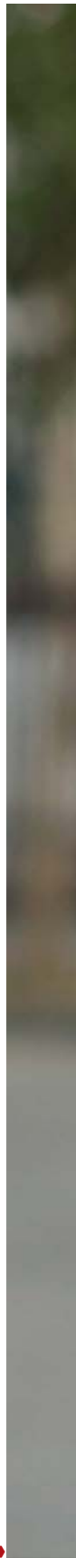
Zašto je Tito po defaultu neprihvatljiv hrvatskoj desnici, tj. hrvatskom nacionalizmu? Zato što je svaki ideološki iole konsekventni hrvatski nacionalizam po naravi stvari antijugoslovenski; pa je otuda i antititovski. To što je Tuđman, inače Titova nesvesna palanačka parodija, iz svojih pomalo zaumnih razloga Titovu defenestraciju u Zagrebu i još ponegde u unutrašnjoj Hrvatskoj uspeo da odloži, priča je za sebe, i detalj koji baš ništa ne menja u prirodi stvari. Ona je ipak morala doći na red. Hrvatska u kojoj je Tito i dalje "legitiman" jeste Hrvatska u kojoj Jugoslavija (kao projekt, ime, ideja, kultura, identitet, nasleđe...) nije baš sasvim likvidirana, nije baš *ubijena u pojam* – a sve manje od toga toj desnici je nedovoljno. Na drugoj strani, (vele)srpski nacionalizam nije nužno protiv svake Jugoslavije – ali jeste protiv Jugoslavije kao federacije ravnopravnih, u kojoj vam puka činjenica pripadnosti "najbrojnijem narodu" ne obezbeđuje nikakva posebna prava ni povlastice; a to (vele)srpski nacionalizam frustrira jer uterivanje u "banalnu" ravnopravnost čita kao prikraćenost, osujećenost: ono što nije *više*, odmah mu je *manje*. Zato je miloševićevsko "redefinisanje" Jugoslavije prirodno značilo brutalan raskid s titovskim nasleđem federalizma, a srpska se vladajuća levica degenerisala od superiornosti jednog Koče Popovića do intelektualne, ljudske i moralne ništavnosti čitave serije tipova i modela borisava jovića. E, *to* proteruje Tita: kad podvučeš crtu, on ne strada zbog najgorih, nego baš zbog najboljih strana svoje vladavine i svog poretka. I svoje države, dakako.

Ta mu se država ne može oprostiti. ¶

Dr Ivan Vujačić, profesor ekonomije i bivši ambasador u SAD

Daleko smo od geostr

"Ako zaista idemo ka EU, onda je neozbiljna izjava Ivice Dačića, ministra spoljnih poslova, proglašenog za čoveka koji će se baviti politikom u vladi, da ćemo ako biramo između EU i Rusije izabrati Rusiju. I na to niko ne reaguje. Svi reaguju na intervju premijerke Brnabić u 'Blumbergu'. To je interesantan fenomen, to je loš signal prema EU. Pritom je u najmanju ruku neobično da predsednik kaže da će podeliti resore premijera. Uz to, ako se formira specijalna kancelarija za odnose sa Kinom i Rusijom koju vodi prethodni predsednik, dakle on postrojava ministre u vladi, njemu ministri odgovaraju, sastanče, biće to vlada u vladi zadužena za odnose sa dve zemlje – Kinom i Rusijom. Sa 'vladama' koje vode Ana Brnabić i Ivica Dačić faktički imamo tri vlade u vladi ili vladu sa tri šefa. Neko treba da se zamisli nad tom kakofonijom poruka prema Zapadu"

Prošle godine pred izbore u Demokratskoj stranci Goran Ješić ga je spominjao kao kandidata za predsednika stranke. U poslednjih 27 godina karijere u DS-u, profesor ekonomije i diplomata dr Ivan Vujačić više puta je u kriznim vremenima po DS slovio za alternativu, čoveka koji bi pomirio i ojačao stranku. On pak nikad nije imao ambiciju za tako nešto.

"Voleo bih da mislim da ljudi o meni misle dobro i da za to imaju razloga. Drugi deo razloga leži u okolnostima poljuljanih odnosa i samog fundamenta stranke. Tada se zbog razniht događaja koji su DS pratili, ljudi okreću nekome ko je imao konstruktivnu ulogu u nekom prethodnom vremenu. DS ima ogromne istorijske zasluge za Srbiju. Način na koji režim tretira DS je neopravdan, nepravedan, grub i loš i ne doprinosi pacifikaciji političkog prostora ovde. Naprotiv, radikalizuje ga, stvara konflikt koji može da ima razne dugoročne posledice po politički život zemlje. Ja nemam nikakve političke ambicije, u političkom sam savetu DS-a, posvetio sam se akademskoj karijeri, dosta je bilo od mene", rekao je Vujačić u razgovoru za "Vreme" osvrćući se na svoju desetogodišnju aktivnu ulogu u DS-u devedesetih i sedam godina u Vašingtonu gde je bio ambasador prvo SRJ, potom Srbije i Crne Gore, a onda i samostalne Srbije. "Moja politička karijera se tu, bar za sada, završila", kaže on.

"VREME": Evo već drugu nedelju slušamo o poseti predsednika Aleksandra Vučića Vašingtonu. Logično je da je ova poseta značajnija Beogradu nego Vašingtonu. Ipak, zašto Amerikanci gotovo da nisu ništa ni kazali posle Vučićeve posete, uprkos tome što ga je Majkl Pens tako srdačno ispratio iz Bele kuće?

DR IVAN VUJAČIĆ: Retko se daju zvanične izjave u ovakvim prilikama, retko, ali se daju. Sem dva senatora na konferenciji za novinare, niko drugi sa njihove strane nije komentarisao posetu predsednika Vučića. Primera radi, sećam se da je Zoran Živković, posle Đinđićeve smrti, bio u poseti SAD i tada je Kolin Pauel, u to vreme državni sekretar, izašao pred novinare. Potpredsednici to nisu radili. Za nas je to značajna poseta jer smo mala zemlja, za njih – jeste rutinska. Takve se posete tamo dešavaju svaki dan. Da je došao Putin, ili Makron ili Angela Merkel, onda bi bilo i većeg interesovanja medija za to.

Treba li da verujemo da je predsednik Aleksandar Vučić bio u SAD da bi ga tamo pohvalili, podržali put u EU, i visoko ocenili napore koje Srbija ulaže za mir i stabilnost u regionu?

Možete da primetite da u ovoj poseti nije bilo sastanaka sa Reksom Tilersonom, državnim sekretarom za spoljne poslove, niti sa ministrom odbrane Džejmsom Matisom, niti sa savetnikom za nacionalnu bezbednost Herbertom Rejmondom Mekmasterom. Ostatak njegove posete bio je upućen Senatu, kongresmenima i delimično privrednicima. Hajde da kažemo ovako, bilo je jasno predvidivo šta će Amerikanci da kažu, oni imaju jednu strategiju o Evropi u miru, celoj i demokratskoj još od Džordža Buša Starijeg, ta strategija znači da zemlje koje imaju aspiracije prema EU imaju podršku bilo koje američke vlade. Drugim rečima, to znači da, ukoliko se vode dobri regionalni odnosi i iskazuju reformski koraci u procesu evropskih integracija, sve će vlade u regionu koje vode takvu politiku imati podršku. Bilo je lako predvidljivo da će Vučić to čuti. To je jedan aspekt te posete i oni su to potvrdili. Moram da kažem da Stejt department radi, koliko ja to mogu da vidim, po autopilotu, budući da nije popunjen na čitavom nizu nivoa da se suštinski nastavlja politika inercije. To su čvrsti stavovi, oni svoju politiku ne menjaju svaki dan, reč je o dugogodišnjim strategijama. Sam Majkl Pens je potpredsednik, on se ovim pitanjima direktno ne bavi. On je primio Vučića da bi se pokazao nivo, visok nivo, on je, dakle, potpredsednik, Vučić predsednik, na to se svela ova poseta.

Uglavnom sve ono što govori i američki ambasador ovde?

Da, samo što je tome dat značaj ovim predsednikovim odlaskom u Vašington, to je sada ponovljeno sa najvišeg mesta. Podvlači se, dakle, jedna politika i ukoliko je postojala sumnja da Amerika ima neku drugu politiku, onda je to skinuto s dnevnog reda ovim porukama i izjavama koje smo dobili.

Ono što je malo problematično kad se prikazuju te posete jeste sledeće: kod nas se često u prvi plan stavljaju komplimenti koji su uobičajeni u diplomatskom go- »

ateškog pupka sveta

Fotografije: Milovan Milenković

voru, drugim rečima kad neko kaže: "Mi visoko cenimo vaše reformske napore", to je kao kad vam neko kaže dobar dan, kako ste, jeste li lepo putovali... ovde se to stavlja u prvi plan.

Šta je u drugom planu?

U drugom planu nema ničeg naročitog. Osim ovoga, Amerika jeste zainteresovana za stabilnost u regionu zato što je potrošila veliku količinu raznih resursa – diplomatskih, vojnih i drugih – da ovde bude rešen problem devedesetih onako kako su ga oni videli. Drugim rečima, da se podržava Briselski sporazum, odnosno nastavak razgovora između Prištine i Beograda.

Pismo kongresmenke Edi Bernis Džonson Majklu Pensu kojim mu predočava nekakvih šest neuralgičnih tačaka odnosa Beograda i Vašingtona ovde je s jedne strane burno dočekano, a s druge omalovaženo kao nebitno?

Sem što je zanimljivo nama i našim medijima, nije značajno. U SAD ima 435 kongresmena i 100 senatora, svako može da napiše pismo vlastima i da se bitno razlikuje u odnosu na neke stvari, nečiju ličnost ili nečiju politiku, ali to nema nikakvog značaja za američku politiku prema nama.

To što piše u pomenutom pismu nije ništa nepoznato: vojne vežbe sa Rusima, diplomatski status Rusko-srpskog humanitarnog centra u Nišu, slučaj paljenja ambasada, slučaj braće Bitići, oživljavanje Južnog toka, apostrofiranje predsednikovog brata, kuma i bliskih prijatelja "koji rukovode svim infrastrukturnim i javnim projektima u zemlji". Vučić je, uostalom, i posvedočio da je s Pensom govorio i o vezama s Rusijom i o braći Bitići...

Sve te tačke postoje, jesu važne, ali nisu predominantne, nisu toliko važne za osnovni tok odnosa sa SAD. Pre svega, Amerikanci su zainteresovani za slučaj ambasade i braću Bitići. Kad je odložen ili prekinut proces, šta je već bilo, reagovala je Ambasada SAD i to je upamćeno. To je samo govorilo u prilog stanju srpskog pravosuđa. Koliko god da su važni, to su pojedinačni incidenti koji ne određuju odnos dve zemlje. Ali, treba reći da su SAD u velikom povlačenju, još ranije su suštinski ove prostore prepustile Evropskoj uniji i Briselu, odnosno Berlinskom procesu i Briselu u smislu evropskih integracija i zahteva ka evropskim integracijama. Mi smo vrlo nisko na listi njihovih prioriteta, oni imaju brojne druge probleme. Oni očekuju stabilnost i to je suština.

A kako ocenjujete spoljnu politiku Srbije? Šta kažete, kako Ivica Dačić vodi naše inostrane poslove?

Ako zaista idemo ka EU, onda je neozbiljna izjava Ivice Dačića, ministra spoljnih poslova, proglašenog za čoveka koji će se baviti politikom u vladi, da ćemo ako biramo između EU i Rusije, izabrati Rusiju. I na to niko ne reaguje. Svi reaguju na intervju premijerke Brnabić "Blumbergu". To je interesantan fenomen, to je loš signal prema EU. Pritom je u najmanju ruku neobično da predsednik kaže da će podeliti resore premijera. Uz to, ako se formira specijalna kancelarija za odnose sa Kinom i Rusijom koju vodi prethodni predsednik, dakle on postrojava ministre u vladi, njemu ministri odgovaraju, sastanče, biće to vlada u vladi zadužena za odnose sa dve zemlje – Kinom i Rusijom. Sa "vladama" koje vode Ana Brnabić i Ivica Dačić faktički imamo tri vlade u vladi. Treba neko da se zamisli nad tom kakofonijom poruka prema Zapadu.

Daleko smo mi od geostrateškog pupka sveta. Granica Zapadnog bloka pomerila se ka istoku, ka Ukrajini. Treba da shvatimo našu stvarnu poziciju. Veliki interesi se ovde neće sukobljavati. Ako smo deklarisali EU kao nacionalni interes, onda bi trebalo da budemo dosledni u tome. Ne mislim da treba da radikalizujemo odnose sa Ruskom Federacijom, mislim da nije vreme, mislim da Evropa pušta da se pitanje sankcija Rusiji odvija u sklopu postepenog usklađivanja spoljne politike sa EU. Naša vlada pametno odlaže taj problem u tom smislu što se nada da će to prestati da bude problem kad dođe red da se Srbija o njemu izjašnjava. Ali sve drugo je problematično.

Ipak je Rusko-srpski humanitarni centar u Nišu na redu, bar prema izjavama šefa diplomatije Ivice Dačića, kojem je jako stalo da se zaposlenima u Centru omogući diplomatski status?

Trebalo bi reći da nije uobičajeno da zaposleni u takvim humanitarnim centrima imaju diplomatske pasoše. Vojne snage – da, na prolazu, još je Slobodan Milošević svojevremeno davao imunitet snagama NATO-a koje su prolazile ka Kosovu. Bio sam tada u Saveznoj skupštini i sećam se da je dolazio predsednik Parlamentarne skupštine NATO-a i tada je to rešeno. To je jedan vid diplomatskog imuniteta koji

se odnosi na prolazak trupa i na normalne diplomatske statuse. Ako pak ovo u Humanitarnom centru nije uobičajeno, onda nije ni normalno da se traži i da se odobri. To je pitanje simbolike, a simbolika je u politici važna. Ono što bi trebalo da prestane da radi vlast ovde jeste da šalje kontraproduktivne signale. Oko spoljne politike bi trebalo da imamo konsenzus, ona ne bi trebalo da služi za unutrašnje razmirice, za pozicioniranje na unutrašnjem političkom planu.

Koliko je realna politika i Istok i Zapad? Bivši predsednik vaše stranke je, da kažemo, patentirao tu politiku o četiri stuba.

Kada je Boris Tadić formulisao tu politiku, to je bilo u skladu s vremenom u kome smo živeli. Od tada se mnogo toga promenilo. Mi tada nismo imali status kandidata, kao danas, počeli su pregovori i otvorili smo i neka poglavlja, ali nismo zatvorili nijedno relevantno, zatvorili smo dva tehnička. Ali dobro, krenuli smo tim putem. Situacija se bitno izmenila u odno-

su na onu u kojoj smo bili pre nego što smo dobili status kandidata. Bitno smo se okrenuli ka EU kao prioritetu zemlje.

Zašto je onda toliko važno posvećivanje Istoku?

Ruska karta igra veliku ulogu u unutrašnjoj politici, to je najveća karta spolja, mislim da je to koncesija njima.

"Kod nas se često u prvi plan stavljaju komplimenti koji su uobičajeni u diplomatskom govoru, drugim rečima kad neko kaže: 'Mi visoko cenimo vaše reformske napore', to je kao kad vam neko kaže dobar dan, kako ste, jeste li lepo putovali"

Na koji način?

Setimo se Konuzina, koji je maltene učestvovao u predizbornoj kampanji SNS-a 2012, išao na njihove mitinge.

Bio je i Gerhard Šreder, 2017?

Šreder je ruski lobista, Nemci nisu srećni što je bivši kancelar lobista Gasproma, ruske državne firme. To je isto kao kad bi Obama postao zvanični lobista Saudijske Arabije u SAD, u ime naftne industrije te zemlje.

Tu je i ovo domaće tabloidno medijsko koketiranje s migovima i protivraketnim sistemom S-300, koje služi kao kakva crvena marama, da nervira Zapad?

To je politička odluka. Dakle, da li su naši tražili migove pa su ih dobili, ili je u nekom razgovoru rečeno da ćemo dobiti migove na poklon da bismo ih renovirali? To su različite stvari. Da li mi tražimo S-300 i zašto? Da li se spremamo na novo bombardovanje NATO-a ili sličnih ozbiljnih vojnih formacija vojnom avijacijom? To su protivvazdušne rakete. Pretpostavljam da nam Rusi ne bi davali rakete da gađamo posle njihove avione. Ukratko, mi treba da rešimo ovde jedno pitanje, jesmo li za EU ili ne. Ako jesmo, ne bi trebalo da sebi samima pravimo probleme na putu ka EU. Ovde je pitanje kako se odbrambena politika potencijalno manifestuje i odražava na spoljnu politiku ove zemlje.

Da li vam, kao ekonomisti, režimsko-medijsko insistiranje na tome da je Srbija zemlja stabilnosti u regionu deluje realno?

Mi se jesmo relativno stabilizovali, ali delimo sudbinu Evrope. Imali smo deset godina, kad saberemo sve varijacije stope rasta, bili smo na nuli 2015. godine. U periodu od 2008. do 2015. naš BDP rast bio je nula. Sad je počeo da raste, i malo su se stabilizovale te finansije. Ali se ne vide dalji izvori rasta. To verovatno zavisi od EU. Više se ovde igra na kartu političke stabilnosti.

Ali i to je delimično tačno. Lako dolazi do oštrijih izjava sa jedne i druge strane, kad to čine ministri spoljnih poslova to je još gore, kad čine nepozvani ministri iz vlade, koji soliraju, to je još gore. Mi smo na jednoj klackalici koja je produkt nacionalističkih politika devedesetih, gde se nacionalizam definiše kao odnos prema drugom. Pa kad kome treba nešto – za izbore u Hrvatskoj, nešto će reći protiv Srba i obrnuto, kad su izbori u Srbiji, onda otpočne paljba rečima protiv Hrvata, ovih ili onih... Razlog tome je i što je EU zauzeta svojim problemima i nije s dovoljno pažnje pratila ovaj prostor, doskora, a samo spoljni faktor može da disciplinuje ovdašnje elite da se ne igraju vatrom. Jedno je sigurno, odnos prema zemljama u okruženju naš je sledeći prioritet, odmah posle EU.

Izgleda da Kosovo nije više akutna tema?

Kosovo je problem, ali ne samo naš, pet zemalja EU nije priznalo Kosovo. Način na koji je Kosovo priznato doveo je do dugotrajnog problema u EU. Ali trenutno, pitanje Kosova je ušlo u neke svoje tokove, čeka se da se primeni sporazum između Beograda i Prištine, čeka se da ga reši vreme. Kosovo je aktuelno samo kroz ostvarivanje Briselskog sporazuma. Srbija ima deo odgovornosti, ali ne samo ona. Ako na Kosovu ne može da se formira vlada, ukoliko imaju stalno neke izbore, onda je logično da će taj proces biti umrtvljen. To nije greška Srbije niti bilo koga ovde.

Kad su Amerikanci doneli odluku o postavljanju raketnih sistema Patriot u Rumuniji i Poljskoj, kao da je tom odlukom definisana politika "ili ste s nama ili ste protiv nas". Kako da to za Srbiju ne važi?

Generalno uzevši, to nije tačno. To je još jedno pojednostavljenje. Poljaci, Litvanci, baltičke zemlje koje smatraju da su ugrožene, da ih Ruska Federacija ugrožava, zahtevale su Patriot rakete. Amerikancima ide u prilog da dokažu kako je NATO tu, ali prosto u tim stvarima treba razlikovati odnose unutar EU, između pojedinačnih članica EU. Ovde je i inače uvreženo mišljenje da Amerika naređuje Evropi, a to prosto nije tačno. SAD i EU su partneri, reč je o dugogodišnjim partnerstvima, poslednjih 60 godina. Na kraju, Francuzi i Nemci nisu podržali Amerikance u Iraku, pustili su da prođu njihove trupe, dali su im prelete, tehničku pomoć kroz Francusku i Nemačku. Nisu otišli u Irak, nego su se politički distancirali od Džordža Buša.

Čak i mi, verovali ili ne, odlučujemo o sebi i svojim životima od 5. oktobra naovamo na relativno slobodnim izborima.

Ocenjujete li izbore poslednjih nekoliko godina kao slobodne?

Nisam se bavio kontrolom izbora, ali čim je u značajnom delu javnosti dovedena u sumnju regularnost izbora, to nije dobro. Nije važno šta je tačno, važna je percepcija. Ako postoji percepcija da je to loše, pogotovo medijski, što znamo, ako pritom postoji sumnja na kutije, spiskove i drugo, onda to jeste ozbiljan problem.

Mislite li da je DS stao na noge, kako ste pred stranačke izbore predviđali prošle godine?

Mislim da jeste. Možda ne baš čvrsto, ali stao je na noge i u mnogo je boljoj poziciji danas nego pre godinu dana.

Ponovo su tema izbori, ovog puta beogradski. Verujete li da je dobro za DS da udružen sa drugim opozicionim grupacijama stane iza zajedničkog kandidata?

Verujem da jeste. Opozicija bi trebalo da se udruži, ne samo DS, Pokret slobodnih građana i SDS, nego da im se pridruži još neko i da tako uđu u koalicioni za Beograd sa zajedničkim kandidatom. ¶

ZORA DRČELIĆ

Pogled sa severa Kosova

Po leđima Srba na Kosovu i Metohiji su pucale sve pogubne politike Aleksandra Vučića u poslednjih 27 godina. Kako one u kojima je sudelovao kao saučesnik, tako i ove koje sam kreira. Unutrašnji dijalog koji on predlaže zapravo je – monolog

Piše: **Marko Jakšić**

Kada neko u više navrata ponovi da je manastir Zočište u opštini Srbica, a fino nas zamoli kao građane Srbije za razgovor o razrešenju kosovskog Gordijevog čvora, onda se nađem prozvanim da u okviru tog već započetog unutrašnjeg dijaloga o Kosovu (i Metohiji), koji, bojim se, ima već unapred zacrtan cilj, napišem par rečenica i osvrnem se na neke okolnosti koje mogu biti od značaja za obične ljude u Srbiji prilikom zauzimanja stava u kreiranju nove politike odustajanja od Kosova. Čitav život živim na pomenutoj teritoriji. Za razliku od predsednika Srbije Aleksandra Vučića, koji je pre 5 godina počeo pregovore sa Hašimom Tačijem i to naziva dijalogom, ja sam u direktnom dijalogu sa Albancima na Kosovu od davne 2001. godine. Uz to sam i neko ko će rezultate tog dijaloga živeti. I nisam najpametniji, niti bih da prolivam ničiju krv, sukoba se gadim, uglavnom ne ćutim i mislim da čovek uči dok god je živ. Čisto da napomenem da ne bih bio diskreditovan po tom osnovu.

O genezi "Kosovskog problema" ne bih previše jer ne želim da se vraćam u daleku prošlost, ali kad su već pomenute famozna 1878. godina, Prizrenska liga i nacionalne ideje koje je ona proklamovala, ne bi bilo zgoreg podsetiti se ideje "oslobođenja Stare Srbije" (ujedno i Kosova i Metohije) koja je u gotovo isto vreme začeta i koja je u najmanju ruku pandan idejama proklamovanim u Prizrenu. Nevolje preostalih Srba koji zbog njih sve češće i u sve većem broju napuštaju svoja vekovna "ognjišta" (nisam originalan, citiram autora) ponavljaju se i konsekvence su im iste. S tim da postoji suštinska razlika, a to je da su današnji problemi direktna posledica Briselskog dijaloga. O dalekoj prošlosti i kosovskom problemu kroz vekove neka svoj sud daju istoričari, oni su pozvaniji. Međutim, u ovo vreme kada se brzo živi a još brže zaboravlja, podsetio bih na bližu prošlost i događaje koji predstavljaju početak uspona i moći danas svakako najmoćnijeg čoveka u Srbiji, samim tim i u regionu Zapadnog Balkana koji nas sada poziva na dijalog o vrlo važnoj temi (makar u nečemu se mogu složiti s njim), što bi ujedno značilo da i mi koji mislimo drugačije, i koji smo kao takvi danas manjina i u Srbiji, ali i među Srbima na Kosmetu, kažemo ono što smatramo važnim u vezi sa pomenutom temom, a da ne budemo otpušteni sa posla, prebijeni u mraku, suočeni sa pretnjama. Jer se valjda tako nešto u startu konfrotira sa pojmom dijalog.

IMA KO HOĆE

Ne tako davne 2011. godine predsednik Republike Srbije Boris Tadić je nemačkom kancelaru Angeli Merkel saopštio šta po pitanju Severa Kosova (on i Srbija) neće uraditi, a najvažnije je bilo da "neće ukinuti tzv. paralelne strukture na Severu Kosova" (čitaj, institucije Republike Srbije). Srbi na Severu Kosova u to vreme drže blokade i barikade zbog jednostranog uspostavljanja carine na prelazima Brnjak i Jarinje. Jedinstveni su u "otporu" Hašimu i njegovim zapadnim prijateljima i u tome da se institucije moraju očuvati, makar kao kec u rukavu u nekom budućem dijalogu o Kosmetu. Ne veruju Tadiću jer su u strahu oči velike, i gle čuda, za svoje stavove imaju podršku opozicionog SNS-a. Čak se u tom periodu neko u Kosovskoj Mitrovici zaklinjao Bogom da se neće smiriti dok Kosmet ne vrati potpuno u ustavno-pravni poredak Srbije. No dobro. Svašta i ja pamtim.

Nisam imao prilike da to lično čujem, ali sam od više njih čuo da je tada Merkel tadašnjem predsedniku Srbije navodno rekla: "ako Vi nećete (da ukinete institucije), ima ko hoće" – ovo on može demantovati ili potvrditi, značilo bi zbog istorije. Kako bilo, pouzdano znam da su predstavnici EU tri sata pre zatvaranja birališta u drugom krugu predsedničkih izbora u maju 2012. godine, koji su po svemu bili neizvesni, čestitali pobedu opozicionom kandidatu. Od tog momenta počinje "nova kosovska politika" koja sve više uvažava "realnost na terenu", a koja je kao takva samo uvod za drugu "realnost" koja za cilj ima pripremu i prilagođavanje javnosti u Srbiji da tu "novu realnost na terenu (Kosovu)" kao takvu prihvati i prizna, što je ujedno i nastojanje ovog započetog dijaloga, odnosno monologa koji će za rezultat imati da se svi koji su u njemu učestvovali slože sa onim što je pokretač predložio. Iako on, ruku na srce, nije počeo ovim predsednikovim predlogom već je, ako se sećate, i predsednik SANU o "realnosti" na Kosovu progovorio mnogo ranije. Takođe i NVO sektor koji predsednik poziva na dijalog već odavno priznaje "realnost" na Kosovu.

KOSOVO SU LJUDI, A NE MIT

Samo dragi prijatelji, Kosovo više nije pitanje teritorije, mita, imovine, istorije, čak ni kulturnog nasleđa. Ni evropske budućnosti Srbije. Kosovo (je)su ljudi! Još njih oko 120.000

koji su najobespravljenija zajednica koja danas živi u Evropi. Bez osnovnih ljudskih prava, da ne govorim o evropskim vrednostima i standardima. Bez slobode kretanja, jer bezvizni režim, iako imaju pasoše Republike Srbije, za njih ne važi, niti imaju mogućnost slobode kretanja po samom Kosovu jer iz milion razloga ne mogu izvaditi kosovska dokumenta. Bez normalnog pristupa institucijama i uz sistemska šikaniranja do besvesti jer uvek zafali neki nov papir. Bez imovinskih prava. Bez priznatih diploma, dokumenata, tablica, bez mogućnosti da se nesmetano leče ili obrazuju. Nepoželjnih na Kosovu u svakom pogledu, osim da kao brojke figuriraju (najčešće u institucijama) kada je to potrebno da bi se opravdao nje-

DOGAĐANJE NARODA: Gazimestan na Vidovdan 2017.
Foto: Edib Tahirović /Tanjug

gov nazovi multietnički karakter. Kao "manjina" sa najboljim proklamovanim pravima koja su u praksi toliko obesmišljenja, pa što jednim zakonom imaju, druga dva im onemogućavaju. Bez prava da znaju gde su njihovi nestali, da znaju ko je ubijao njihove očeve, dedove i decu. Sve je to kroz dijalog Beograd–Priština priznato kao realnost na terenu. Ako mislite da je to ono što bilo ko zaslužuje, i ako je to nešto što biste poželeli sebi, svojim bližnjima, prijateljima pa čak i neprijateljima, onda dobro. Računajte na naše razumevanje. Ako je cena vašeg boljeg života nečiji pa i moj loš život, legitimno je. Ali niko od vas nema prava da zatvori oči pred realnošću o kojoj se javno ne govori i koja se prećutkuje.

Po leđima Srba na Kosovu i Metohiji su pucale sve pogubne politike Aleksandra Vučića u poslednjih 27 godina. Kako one u kojima je sudelovao kao saučesnik, tako i ove koje sam kreira. Politika konfrotiranja sa celim svetom iz devedesetih je najskuplje koštala prognane Srbe sa Kosmeta. Bolelo je bombardovanje celu Srbiju, ali je i danas njih 250.000 prognanih sa svojih "ognjišta".

Politika regionalnog pomirenja i dijaloga tj. rukovanja sa Hašimom Tačijem, najčuvenijim mirotvorcem na Zapadnom Balkanu, rezultirala je nizom nazovi sporazuma kojima su neke institucije Srbije na Kosmetu, kao što su MUP ili civilna zaštita, ukinute i integrisane u kosovske, dok Priština uslovljava formiranje ZSO ukidanjem svih preostalih "paralelnih institucija", Kosovo je dobilo međunarodni pozivni broj, katastarske knjige, jedinstvenu carinu na celoj teritoriji, svoje institucije na Severu Kosova, članstvo u međunarodnim i regionalnim organizacijama, mogućnost da specijalna ROSU jedinica ode na Jerinje i šeta po Severu Kosova kad god hoće ili kad neko pošalje naslikani voz koji može jedino da izazove sukobe.

Sam vrh ledenog brega zvanog "kosovski problem" je rukovanje Tačija i Vučića. Rezultati sporazuma nisu rešili problem, ali su možda donekle doprineli evrointegracijama. I to je onaj vidljivi deo brega. O kojem svi, posebno posrednici u pregovorima, jedino govore. Ono što je ispod vode niko više ne primećuje, niti želi da primeti, niti je to poželjno znati pošto urušava utopijsku sliku istorijskog pomirenja. Koliko je srpskih kuća prodato na centralnom Kosovu nakon 2013. godine? Kako to da obični ljudi ne mogu da putuju po, na ili sa Kosova jer im prištinske vlasti do besmisla otežavaju pristup kosovskim dokumentima, ali im ujedno srpska ne priznaju? Kako srpska literatura ili određena pošta ne može da stigne na Kosovo? Koliko je etnički motivisanih tuča zbog šetališta u Kosovskoj Mitrovici koje se srećom za sada završavaju "samo" telesnim povredama?

Evo, da ne bude da ne želim o rešenjima. Velika Albanija jeste rešenje. Samo zato što ista znači promenu granica na Zapadnom Balkanu. I ta promena je moguća jedino na nekom novom Berlinskom kongresu. I eto, vratismo se tim predlogom na famoznu 1878. godinu sa početka. To ujedno znači da su sve granice na Balkanu promenljive. I to je, nažalost, poslednja šansa ako iko severno od Jarinja i Brnjaka iskreno želi dobro onima koji su još ostali ovde. Kao i ukoliko neko želi Zapadni Balkan bez sukoba i nasilja u bliskoj budućnosti. Međutim, ova Srbija je svojom politikom prema Kosovu koju vodi od 2012. godine svoje pozicije i na takvoj međunarodnoj konferenciji sama sebi umanjila... Međutim, ako je sve ovo realnost pred kojom treba da zatvorimo oči i priznamo je kao takvu, i ako je ovo nešto što bilo koji čovek zaslužuje kao svakodnevicu, onda krenimo bez kosovskog Gordijevog čvora u sjajnu budućnost Srbije koja je pred njom! Brže! Jače! Bolje! Navodno ka EU koja ne zna gde su joj granice, ili kakvog će oblika biti, niti kad će biti spremna za sledeće proširenje. Sa mizernim platama, boljim životom za dve godine na svake dve godine, bez 50.000 mladih i obrazovanih koji nas napuštaju godišnje, sa povlašćenim stranim investitorima, urušenim obrazovnim i zdravstvenim sistemom, korupcijom, cenzurom, medijskim mrakom, nameštenim tenderima, muzičkim fontanama, ali i otvorenim poglavljima. Jer budućnost ne može da čeka a Kosovo je najveći balast Srbije. Pobeđujući kao što pobeđuju i naši fudbaleri!

Uzgred, u opštini Srbica postoje dva sela u kojima su Srbi većina: Banje i Suvo Grlo, kao i manastir Devič. Mesto Zočište i istoimeni manastir se nalaze u opštini Orahovac. Nadam se da sam kao mali, običan i nebitan čovek sa Kosmeta pomogao predsedniku da nauči nešto iz geografije što do sada nije znao.

***Autor je pravnik iz Kosovske Mitrovice**

Tužan dan za radništvo

Posle kratkih pregovora sa premijerkom Anom Brnabić i generalnom direktorkom Fijata Silvijom Verneti, delegacija Samostalnog sindikata kragujevačke fabrike Fijat Krajsler automobili (FCA) faktički se u ime radnika koje predstavlja odrekla zahteva zbog kojih su tri nedelje štrajkovali, pride i prava na štrajk zagarantovanog Ustavom

Nezadovoljni uslovima rada, proizvodni radnici kragujevačke fabrike automobila stupili su u štrajk 27. juna namerni da ga ne prekinu do ispunjena prilično umerenih zahteva – da se proizvodna norma upriliči broju radnika, da im se nadoknade troškovi noćnog prevoza, isplati godišnji bonus koji im po kolektivnom ugovoru sleduje ali nikako do ruke da dođe, kao i da se osnovica za obračun zarade poveća sa 38 na umerenih 45, potom i na ne baš umerenih 50 hiljada dinara.

Odluku o potpunoj obustavi rada donela je skupština fabričkog Samostalnog sindikata kome se priključio i drugi reprezentativni sindikat ove fabrike, Nezavisnost. Svakog dana tokom štrajka radnici obe smene obaveštavani su o tome šta (ni) je postignuto i koji su dalji koraci, o čemu su se radnici aklamativno izjašnjavali. Poslednji put kad su nešto upitani, radnici su se izjasnili da se štrajk ne prekida dok svi uslovi ne budu ispunjeni, da će ako treba da izađu i na ulice.

Za sve vreme štrajka poslovodstvo se nije oglašavalo jer "opšte je poznato da Fijat ne razgovara dok štrajk traje", a premudro državno rukovodstvo je apelovalo na radnike da sa štrajkom prekinu da bi moglo da se pregovara, ali i upozoravalo da "Fijat može i da ode iz Srbije, pa ko će za to da bude kriv".

ANA REŠAVA STVAR

Svega dan posle jednodušne podrške radnika radikalizaciji štrajka, na poziv premijerke začinjen pretnjama i insinuacijama o političkoj pozadini štrajka i lošim namerama te pozadine, rukovodstvo Samostalnog sindikata, prethodno isključivši Nezavisnost iz štrajkačkog odbora, početkom prošle nedelje leglo je na rudu i bez konsultacije sa bilo kime štrajk prekinulo. Prekid štrajka koji su radnici primili s negodovanjem ali i sleganjem ramena, premijerka je pozdravila rečima hvale filovanim obećanjima da će insistirati da što više radničkih zahteva bude ispunjeno, uz ogradu da za ishod ne može da garantuje: "Hvala vam puno, hvala vam što ste i meni lično izašli u susret. Nadam se da će radnici razumeti. Ja ću objasniti i drugim kolegama sve moje molbe i apele. Sutra je radni dan i pregovori u Vladi Republike Srbije. Imate ozbiljne predstavnike koji se oštro bore za vas, ovo je legitiman način borbe. Nismo isterivali srpski inat, pokazali ste ozbiljnost i danas. Hvala vam na tome."

Već sledećeg dana, baš kako je premijerka i obećala, počeli su pregovori, doduše ne o štrajkačkim zahtevima, jer štrajk je obustavljen pa i nema o čemu da se pregovara, već o kolektivnom ugovoru za tri sledeće godine.

Te večeri, na pitanje novinara o toku pregovora, predsednik Samostalnog sindikata i predsednik tad već nepostojećeg štrajkačkog odbora Zoran Marković pregovore je ocenio kao konstruktivne, ali bez detalja: "Zbog pregovora nismo u mogućnosti da dajemo izjave. Pozvao sam kolege da ne dajemo izjave, pošto se razgovori sa kompanijom nastavljaju sutra. Krenuli smo u pregovore na konstruktivan način, kako bismo našli rešenje za izlaz iz ove situacije." Na sledeće pitanje koji su najveći problemi, odgovorio je da nema problematičnih pitanja i da će sve biti rešeno u pregovorima. Sve? Sve!

PREMIJERKINIH PET MINUTA: A. Brnabić sa delegacijom FCA i ministrom G. Kneževićem
Foto: Tanjug

Na drugoj, pokazaće se i poslednjoj sesiji, dogovoreno je da Fijat konačno izađe sa kontraponudom: da li će i kada proizvodni proces da bude optimizovan, e da radnici više sa posla ne odlaze zadihani, da li će kao što je red noćni prevoz biti nadoknađen, kad poslovodstvo namerava da isplati bonus koji je trebalo da legne još početkom godine i šta misle o povećanju osnovice za obračun plata. Kad se poslodavac izjasni, rekoše sindikalci, upoznaće članstvo sa sadržajem, pa kako se izjasne, tako će biti. Nastavak pregovora najavljen je za ponedeljak.

VELIKI PREOKRET

Elem, kontraponuda je stigla u petak ujutro, vođstvo Sindikata ga pomno proučilo i predveče odlučilo da nema potrebe dalje da se pregovara, već da je spremno sporazum da potpiše. Članstvo nije o sadržini ponude obavešteno, mada su neke informacije procurile – kasnije će se pokazati da su netačne, a ona priča o obaveštavanju i izjašnjavanju radnika ostade prazna – nije bilo zbora, nije bilo dogovora, samo obaveštenje da je priča završena.

Lako oborivo

"Radnici su ljuti, osećaju se prevarenim i poniženim", kaže predsednik sindikata Nezavisnost Zoran Stanić. "Danas je potpisan Sporazum po kome će u avgustu povećanje plate da bude samo 2,2 odsto. To je čak manje od onoga što je Fijat nudio radnicima pre štrajka, a to je povećanje od tri odsto." Za dogovor o uzdržavanju od štrajka sledeće tri godine kaže da je smešan i da lako može da se obori, jer ne može da se uskraćuje pravo koje je garantovano Zakonom o štrajku.

Bez novinarskih pitanja

"Ne želim da iko danas odgovara na dodatna pitanja upravo zato što je postignut jedan dobar kompromis i zato što pitanjima ne bih želela da se otvaraju neke teme oko kojih je postignut kompromis i koje će posle da se ugrožavaju. Mi ćemo svi da budemo na raspolaganju za sva pitanja u narednom periodu, u potpunosti transparentno", objasnila je premijerka.

Šta se u međuvremenu dogodilo, zašto su radnički predstavnici isključili one koje predstavljaju iz odlučivanja o svojoj sudbini, može samo da se nagađa: neko kaže "izdaja", neko "prodaja", niko "ucena", što je lako moguće. Na tu pomisao navodi naziv "Sporazum o uslovima za nastavak rada u FCA".

Po potpisivanju tog nečeg što je potpisano, na konferenciji za novinare koja to nije, jer pitanja novinara nisu bila dozvoljena, premijerka Ana Brnabić je obavestila (ne) zainteresovanu javnost o velikom uspehu pregovora u kojima kao niko nije pobedio: "Razgovori su bili jako teški, svi smo iscrpljeni. Ovo su bili pravi razgovori u smislu da ne postoji strana koja je pobednik i strana koja je izgubila. Nađen je dobar kompromis." Zahvalila je svim stranama koje su se odazvale pozivu vlade za razgovore, a radnicima i Štrajkačkom odboru na odgovornosti i hrabrosti što su verovali u vladu i mogućnost da se razgovara i nađe kompromisno rešenje.

"Predstavnici radnika su već izloženi nekim kritikama da je to moglo bolje, da je moglo više i da je moglo drugačije. Mislim da su bili ozbiljni predstavnici radnika, da su naterali obe strane – Vladu Republike Srbije i Fijat – na ozbiljan kompromis i u tom smislu želim da kažem da i dalje stojim iza radnika Fijata i da, ako treba, ako postoje ljudi koji su nezadovoljni u Fijat Automobili Srbija, nemam nikakav problem da sa svojim timom u vladi odem i razgovaram ponovo – da objasnim šta je sve dobijeno u ovim razgovorima. A dobijeno je stvarno jako puno."

To "jako puno" je da će fijat 500L i dalje da se proizvodi u kragujevačkom pogonu Fijat Krajsler automobili, ne u Fijat Automobili Srbija kako kaže premijerka, što je za Fijat svakako jako puno jer ga montiraju radnici trostruko manje plaćeni nego recimo u Fijatovom pogonu u Poljskoj, a jako puno je i za Državu d.o.o. jer i dalje može da bilduje bruto društveni proizvod koji je uprkos sveopštem uspehu srpske privrede još uvek ispod plana. Da li je "jako puno" ili "daj šta daš" i to što će novogodišnji bonus za 2016. godinu radnicima ipak biti isplaćen, doduše u dva dela – prvi u avgustu, drugi u decembru? Po premijerkinom shvatanju, "jako puno" je i nadoknada za noćni prevoz, ono kad zaposleni moraju da dođu ranije ili da ostanu na poslu duže od redovnog vremena i kad nema javnog prevoza.

A tek plata! Svake godine u februaru plate zaposlenih usklađivaće se sa projektovanom inflacijom, koju objavljuje NBS, a za 2018. godinu plate će biti povećane za 4,5 odsto. Za 2017. godinu povećanje će biti 2,2 odsto od avgusta. Zaista je jako puno: umesto 38.000, ovogodišnja osnovica će biti celih 38.836 dinara.

"Najpunije" od svega jeste da će negde u septembru biti oformljena "Komisija za tehnička merenja" koja će nadgledati da li je sve u standardima proizvodnje i mesečno izveštavati centralu Fijata u Torinu i Vladu Srbije. Zauzvrat, predstavnici Sindikata prihvatili su da se uzdržavaju od bilo kakvih štrajkova tokom celog perioda trajanja novog kolektivnog ugovora. Sitnica.

Sporazum Fijata i Samostalnog sindikata zaposlenih tužan je dan za radništvo Srbije i pokazuje koliko su srpski radnici taoci politike istrošenih sindikata koje vlast godinama pomaže, favorizuje i aktivira po potrebi svoje politike, kažu u Ujedinjenim sindikatima Srbije "Sloga". "Ono što je ponuđeno radnicima Fijata je ništa, a koji su ustupci takozvanog 'reprezentativnog' Samostalnog sindikata i za koju cenu, videćemo, jer su razgovori i dogovori koje oni vode u ime radnika uvek tajni. To nije ništa novo, ponavlja se već decenijama i uvek je na štetu radnika. Najporazniji je pristanak Samostalnog sindikata FCA da se kolektivnim ugovorom u ime radnika uzdržava od legitimnog i zakonskog prava na štrajk tokom naredne tri godine." ¶

ZORAN MAJDIN

Foto: Aleksandar Anđić

Šta nama dođe Fijat

Bivalo je mnogo pokušaja da se odredi da li je ugovor sa Fijatom bio dobar ili loš potez države Srbije, i nijedan – naravno – nije mogao do kraja da odgonetne šta je to Srbija obećala i dala u prethodnih skoro devet godina, jer najveći deo ugovora i prethodna i ova vlast skrivaju

Bivši predsednik države Boris Tadić u petak 21. jula održao je konferenciju za štampu na kojoj je govorio o aktuelnoj temi, Fijatu, i tom prilikom u izvesnom smislu podsetio na konferencije aktuelnog predsednika: bogu hvala, ne po tonu i načinu obraćanja, ali po krajnje upitnim iznetim činjenicama.

"Mi danas, sa svim subvencijama i vrlo visokom cenom koju smo platili za Fijat, to treba otvoreno reći, plaćamo mnogo manje nego što je plaćano za Zastavu. Tako, kada se analizira sa jedne strane nivo ulaganja, mora se uvek uzeti u obzir šta je bilo pre toga, u kom kontekstu je ta investicija i subvencija od strane države došla. Smatram da je Fijat nesumnjivo pozitivna i uspešna poslovna projekcija, jedan uspešan poslovni projekat", rekao je Tadić, i dodao da je Srbija od 2000. do 2008, dok nije došao Fijat, u Zastavu dala dve milijarde evra "da bi opstajala u tehničkom stanju".

Bivalo je mnogo pokušaja da se odredi da li je ugovor sa Fijatom bio dobar ili loš potez države Srbije, i nijedan – naravno – nije mogao do kraja da odgonetne šta je to Srbija obećala i dala u prethodnih skoro devet godina, jer najveći deo ugovora i prethodna i ova vlast skrivaju. U novembru 2011, u krajnje bahatoj epizodi, vlada DS–SPS–G17+ je Savetu za borbu protiv korupcije i javnosti Srbije "predstavila" potpuno zatamnjeni ugovor između Vlade Srbije i Fijata – "više od 20 kg papira sa zatamnjenim podacima", kako je tada rekla predsednica Saveta Verica Barać.

ZBUNJUJUĆA POSLOVNA TAJNA

Džaba je tada reagovao poverenik za informacije od javnog značaja Rodoljub Šabić, govoreći da je "posebno zbunjujuće pozivanje na 'poslovnu tajnu', kao i na to da su cenzuru dokumenata 'izvršili ljudi iz Fijata'", jer niti dokumenti organa vlasti mogu da budu klasifikovani kao poslovna tajna, niti u suverenoj zemlji može da se desi da po zahtevima upućenim našim organima vlasti ne postupaju isključivo naši organi vlasti.

Javio se čak i Mlađan Dinkić, koji je u tom trenutku bio "van pozicije", i rekao da ne vidi "nijedan razlog da se ne objavi kompletan ugovor sa Fijatom, posebno onaj deo koji se odnosi na obaveze države Srbije". Naravno, kada se pola godine kasnije vratio "na poziciju", o tom se više nije pričalo...

Potom je Vučić u cirka pola godine rekao da će vlada objaviti tajni ugovor sa Fijatom (maj 2014), pa onda, gle čuda, da ga vlada neće objaviti (oktobar 2014), "jer to ne dozvoljava druga strana".

Tadić je na pomenutoj konferenciji za štampu upitao SNS zašto ne pokrenu pregovore sa Italijanima o tome da se sadržaj ugovora obznani, a SNS je odmah reagovao karakterističnim saopštenjem – "poklapačom" – koje je doduše, bilo toliko spektakularno glupavo da je uspelo da zaseni uobičajenu glupost njihovog prosečnog saopštenja. "SNS poziva Vladu Republike Srbije da nanovo ispita da li postoji ikakva zakonska mogućnost da javno objavi ugovor sa 'Fijatom'?", doslovce stoji u saopštenju, da bi se nakon ciglo dva reda zaključilo da Tadić "odlično zna da Vlada Republike Srbije ne može da objavi ugovor, zna da je objavljivanje ugovora njegov raskidni uslov".

Odredbe ugovora, dakle, i dalje ne znamo, mada postoje detalji koje otkrivaju

Foto: Nebojša Raus

TAJNO I GLAMUROZNO: Zacrnjen ugovor sa Fijatom i direktor italijanske kompanije Markione sa premijerom Cvetkovićem na otvaranju nove proizvodne linije 2012. godine

finansijski izveštaji. Međutim, šta je obećavano? U decembru 2008, ministar Nebojša Ćirić (koji je bio dovoljno bezobrazan da, prilikom "predstavljanja" zacrnjenog ugovora, kaže da "nijedan podatak koji se tiče obaveza Srbije u tom projektu, ulaganja u fabriku, podsticaja koji se daju, ulaganja u infrastrukturu u krugu fabrike i u lokalne puteve i autoputeve nije nikakva tajna") izjavljuje da sve što Srbija ulaže u novu zajedničku kompaniju jeste 50 miliona evra u kešu i 50 miliona evra, koliko vredi Zastavina imovina.

Ćirić je tada, u "Politici", izneo i očekivanja da će Srbija dobijati dividende kao trećinski vlasnik ("to će biti podeljeno radnicima kao neka vrsta stimulacije"), i podsetio da je u "poslednjih 15 godina" država dala Zastavi pola milijarde evra. Istu brojku – pola milijarde – pomenuo je dve godine kasnije i Dinkić, s tim što je njegova procena bila da je Zastava tih 500 miliona od države dobila "u poslednjih 10 godina", dakle od 2000.

MAHANJE ZASTAVOM

Pre svih njih, u maju 2008, Mirko Cvetković, ministar finansija i budući predsednik Vlade, izjavio je da je od 2001. do tada u celu Zastavu, u vidu subvencija, "uloženo oko 160 miliona evra", plus još 130 miliona u socijalni program.

Sve ovo se drastično razlikuje od Tadićeve procene o dve milijarde evra, ali, Ćirićeve procene o tome koje će biti obaveze Srbije u zajedničkom preduzeću još su gore. Iz ugovora, u kome je – dabome – izostavljen podatak o ukupnim subvencijama (umesto toga piše "redakcija teksta"), ali više iz finansijskih izveštaja, dolazi se do maltene beskrajnog niza pogodnosti koje zajedničko preduzeće dobija od Srbije. I sve to zato što je DS-u i G17+ bilo potrebno "zvučno" slikanje pred izbore 2008. Što je najgore, potpisivanje ugovora sa Fijatom nije bio najgori ekonomski potez 2008, s obzirom na to da je povećanje penzija u dva navrata potpuno razvalilo javne finansije u godinama koje su sledile.

Po ugovoru, Srbija je unela 101,5 miliona evra osnivačkog kapitala preduzeća u više etapa, u periodu od oktobra 2008. do aprila 2012. Reč je o 50 miliona novčanog i 51,5 miliona nenovčanog kapitala (u nepokretnim i pokretnim stvarima). U skladu sa ugovorom, Srbija plaća aktivnosti restrukturiranja imovine "maksimalno do 75 miliona evra". Srbija daje i 50 miliona evra "bespovratnog gotovinskog davanja".

Prema podacima iz finansijskih izveštaja, do kraja 2014. godine Srbija je uplatila 161 milion evra na "specijalni" račun, po ugovoru, za komunalne usluge i zamenu krova, remedijaciju životne sredine i spoljašnju infrastrukturu za "Supplier Park", kao i još jedan milion evra nadoknade u vezi sa FAS Trening akademijom, koje obuhvataju kapitalne investicije i tekuće troškove. Iako se dosta sredstava Fijatu prebacuje preko ovog "specijalnog" računa, on se nakon 2014. godine ne pominje u izveštajima.

PREMAZANO CRNIM

Dakle, već smo stigli na brojku od skoro 390 miliona evra. No, postoje i neki neutvrdivi iznosi. Na primer, ugovor predviđa zajam osnivača, u iznosu od *zatamnjen tekst*; predviđa davanje dodatnog zemljišta u 10 godina od potpisivanja ugovora – zemljišta sa infrastrukturom (struja, voda, pristup putevima), naravno bez naknade.

"U skladu sa Ugovorom i Podsticajnim planom, Društvo ima pravo na različite podsticajne mere i izuzeća od plaćanja poreza. Neke od njih uključuju sledeće: nadoknadu doprinosa koji se plaćaju za sve zaposlene (primenjivo 10 godina počev od zaključivanja transakcije, bez obzira na to da li su takvi zaposleni prethodno bili zaposleni u Matičnom društvu ili u nekim od njegovih zavisnih društava), poresko oslobađanje na osnovu lokalnih zakona (porez na nekretnine, porez za sprovođenje urbanističkog plana, porez na prikazivanje zaštitnog znaka itd.), pomoć obuke zaposlenih kao bespovratno davanje – 1000 evra po svakom zaposlenom, bez obzira da li su takvi zaposleni prethodno bili zaposleni u Matičnom društvu ili u nekom od njegovih zavisnih društava, subvencije za investicije, ušteda na kreditu odobrenom od strane vlasnika udela, pomoć za obuku, izuzeće od plaćanja poreza na lična primanja, podsticajne subvencije odobrene po principu 'staro za novo', smanjene cene energije itd.", stoji u finansijskom izveštaju iz 2012. godine. Koliko ovo košta? Koliko dodatno košta ovo "itd." na kraju? Neutvrdivo je.

U martu 2013, Mlađan Dinkić stavlja potpis ispod "Protokola o regulisanju međusobnih odnosa kojim se uređuju međusobna prava i obaveze između Republike Srbije i Fijat automobili Srbija d.o.o. Kragujevac, povodom dodatnog ulaganja i zapošljavanja", koji predviđa da Srbija dâ dodatnih "najmanje 10 miliona evra" za dodatno zapošljavanje (između 600 i 1400 radnika) i "u cilju stvaranja uslova za proizvodnju nove verzije modela Fiat »

500L sa sedam sedišta i uvođenja u proizvodnju posebne verzije tekućeg modela Fiat 500L za domaće tržište pod nazivom 'Nacionale'". Ujedno, ovim Protokolom je uređeno da svi "Nacionale" modeli imaju subvenciju od 3000 evra po prodatom vozilu. Uredbom donetom 2013, Vlada opredeljuje oko 6,3 miliona evra za ovakvo subvencionisanje. Do oktobra 2012, Fijatova vozila Vlada Srbije subvencionisala je sa po 1000 evra po prodatom automobilu.

Ukupna ulaganja države u zajedničku kompaniju nije moguće sabrati ni "prekopavanjem" Zakona o budžetu koje država donosi krajem svake godine, jer su sredstva za subvencionisanje privatnih kompanija – koja se tokom godina variraju, od tri pa do skoro 20 milijardi dinara – u budžet stavljena "đuture", bez taksativnog navođenja koliko ide kojoj kompaniji.

PODSTICAJ

Međutim, i tu može da iskoči po koji podatak. Tako, u budžetu za 2010. godinu može se videti da je Vlada dala garanciju Fijatu od 100 miliona evra za kupovinu nove opreme. Budžetom za 2011, kroz više linija, namenjeno je ukupno oko 90 miliona evra "za novčane podsticaje" FIAT-a, "infrastrukturno opremanje industrijskog parka i podsticaje proizvođačima auto komponenti lociranih u industrijskom parku prema Ugovoru", "za osnivački ulog u novcu za zajedničko privredno društvo Fijat automobili Srbija" i "za osnivački ulog u novcu za zajedničko preduzeće i proizvođača iz oblasti automobilske industrije".

Sve ovo bi trebalo da se na neki način odslikava u finansijskim izveštajima, odnosno, da finansijski izveštaji sadrže ove informacije iz državnih budžeta, i obratno. No, pošto nema preciznih brojki, to je sve nemoguće raščlaniti. Na primer, u aprilu 2012. Dušan Bajatović izjavljuje da će gasifikacija Fabrike automobila i izgradnja distributivne gasovodne mreže u Kragujevcu iznositi 11 miliona evra. Koliko otpada na Fijat, koliko na Kragujevac?

I obaveza Italijana iz ugovora (investicija od 709 miliona evra) je upitna, pošto je zajedničko preduzeće uzelo kredit od pola milijarde evra od Evropske investicione banke, od čega je država Srbija garant za 200 miliona evra. Dakle, nije reč o investiciji, već o kreditu, koje posle preduzeće vraća.

Ujedno, nedavno su se u medijima ("Politika" i "Danas") pojavile sumnje da kompanija naduvava transferne cene, pa je ekonomista Dragovan Milićević utvrdio da je "uvoz delova za automobile, samo iz Italije i Poljske za potrebe Fijata vredan oko 450 miliona prema podacima o uvozu Srbije, a ta ista roba je prema podacima o izvozu iz ovih zemalja u Srbiju vredna 230 miliona evra". Što bi značilo da FIAT prodaje zajedničkoj kompaniji komponente po cenama većim od realnih, pa Milićević time objašnjava i izuzetno visoko učešće cene materijala u ceni konačnog proizvoda.

KOTRLJANJE, JEDVA

Kakva je kompanija FCA Srbija danas? Ne baš dobra. Da je Fijat Srbija neisplativa kompanija govore uporedni podaci o neto dobiti i državnim subvencijama u poslednje tri godine. U poslednjoj, 2016. godini, kompanija je skupila ukupnu neto dobit od 19,3 miliona evra. Godinu dana ranije, neto dobit bila je 19,6 miliona, a u 2014. – 20,4 miliona evra.

Nedavni sporazum između štrajkačkog odbora i većinskog vlasnika daje izvesnu nadu da će Fijat ostati i nakon desete godišnjice od potpisivanja ugovora. Međutim, šta piše u tom sporazumu javnost neće saznati

Međutim, za isti period, Srbija je kompaniji poklonila 23,1 milion (2014), 20,5 miliona (2015), da bi za 2016. godinu Fijat od države dobio 30,6 miliona evra. Sve zajedno, neto dobit u prethodne tri godine bila je 59,3 miliona evra, dok je za isti period Srbija Fijatu dala 74,2 miliona evra. Bez subvencija, godišnji gubitak FIAT-a bio bi oko pet miliona evra.

Prethodna, 2016. godina bila je dosta loša za Fijat Srbiju, s obzirom da je kompanija završila godinu sa skoro 900 radnika manje u odnosu na 2015. No, u ovoj godini je FIAT dobio 10 miliona evra od države – više, i to na više nego spektakularan način. Citiraćemo deo finansijskog izveštaja koji se odnosi na ovo uvećano državno davanje kompaniji u većinskom italijanskom vlasništvu:

"Preduzeće je priznalo dodatni podsticaj u iznosu od 1,26 milijardi dinara koje je dobilo od vlade Republike Srbije na osnovu dopunjenog i ponovljenog Sporazuma o zajedničkom ulaganju koji su sklopili Republika Srbija, FIAT Group i Preduzeće. Ovaj prenos gore pomenutih podsticajnih sredstava plaćen je sa namenskog računa. S druge strane, Preduzeće je namirilo svoja dugovanja prema vladi Republike Srbije u iznosu od 1,24 milijarde dinara, tako što ih je uplatila sa svog redovnog računa na namenski račun."

Dakle, Srbija je uplatila Fijatu nešto više od 10 miliona evra sa namenskog računa, e da bi Fijat mogao da uplati tih istih 10 miliona evra na taj isti namenski račun (i da im ostane i sitan kusur pride).

Upoređivanjem finansijskih izveštaja, može se primetiti da prinos na ukupan kapital – pokazatelj rentabilnosti, koji se dobija kada se podeli dobitak iz redovnog poslovanja pre oporezivanja sa ukupnim kapitalom – opada iz godine u godinu. Taj odnos, pomnožen sa sto, za 2014. bio je 9,83 odsto, u 2015. pao je na 8,66 odsto, a u 2016. na 7,02 odsto. Prevedeno – sve im se manje isplati da posluju u Srbiji.

Šta dalje? Osnovni ugovor je potpisan 29. septembra 2008. Ako Italijani ostanu u fabrici do 29. septembra 2018, državi Srbiji se otvara mogućnost da proda celokupan svoj deo većinskom partneru – tu ponudu je on tada, od 30. septembra 2018. do 29. septembra 2023. obavezan ("neopozivo i bezuslovno") da prihvati u roku od 10 poslovnih dana. Vrednost tog dela kompanije koji se bude prodavao će se odrediti prema izvesnoj formuli, koja javnosti nije poznata. Međutim, u ugovoru ne postoji opcija da manjinski partner – Republika Srbija – po toj istoj formuli kupi većinski udeo.

Nedavni sporazum između štrajkačkog odbora i većinskog vlasnika daje izvesnu nadu da će Fijat ostati i nakon desete godišnjice od potpisivanja ugovora. Međutim, šta piše u tom sporazumu – gle čuda – javnost neće saznati, jer "prema korporativnim pravilima kompanije Fijat, sporazum se ne može staviti na uvid", reče premijerka Brnabić. Makar je tradicija tajnih ugovora i dogovora "ispoštovana". ¶

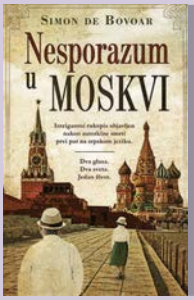
RADMILO MARKOVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. jula do 25. avgusta 2017.

Simon de Bovoar:
NESPORAZUM U MOSKVI

Za vreme putovanja u Moskvu bračni par profesora u penziji prolazi kroz bračnu krizu i krizu identiteta. Kniga koju Simon de Bovoar nije želela da objavi za života zbog očiglednih aluzija na njen privatni život sa Sartrom.

Elmor Lenard:
GIVENSOVA PRAVDA

Roman najvećeg američkog pisca krimića sa šerifom Rejlenom Givensom u glavnoj ulozi. Napeta, crnohumorna priča o trgovini ljudskim organima, puna rafalnih dijaloga po kojima je Elmor Lenard postao slavan.

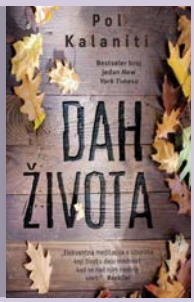

Majkl Šejbon:
TELEGRAFSKA AVENIJA

U boemskoj Telegrafskoj aveniji, koja spaja oronuli centar Ouklanda i Univerzitet u Berkliju, dva prijatelja drže prodavnicu ploča koja je pred bankrotom. Dirljiv roman o prijateljstvu i rasnim odnosima, o generaciji čiji je svet utemeljen u pop kulturi sedamdesetih, vinilnim LP izdanjima, džezu i soulu.

Pol Kalaniti:
DAH ŽIVOTA

Ispovest trideset-šestogodišnjeg lekara obolelog od neizlečivog raka pluća, koji sumira životni put i svoje iskustvo neposrednog suočavanja sa smrću.

Šejh Nefzavi:
MIRISNI VRT LJUBAVNE SLASTI

Slavni arapski erotski priručnik iz XV veka koji objašnjava kakve osobine žena i muškarac treba da poseduju da bi bili privlačni i šta je potrebno za ljubavno umeće i seksualno zdravlje.

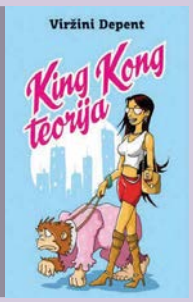
Gabrijela Zevin:
SABRANA DELA EJ DŽEJ FIKRIJA

On je namćorasti vlasnik knjižare, ona strastveni čitalac. Jednog jutra pred vratima knjižare on zatiče korpu s bebom i pisamcetom. Sledi ljubavna priča u koju će se zaljubiti svi ljubitelji književnosti.

Viržini Depent:
KING KONG TEORIJA

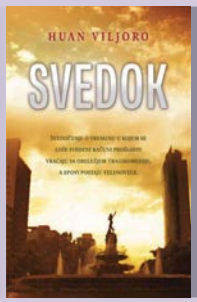
Francuska spisateljica poznata po kontroverznom romanu i filmu Kresni me, *u ovoj knjizi otvoreno piše o sopstvenom iskustvu silovane devojke, prostitutke i autorke pornografskog filma.*

Denis Kuljiš:
HRVATSKI BOG MERKUR

Roman poznatog hrvatskog novinara koji se bavi političkom scenom u Hrvatskoj, ministrima, tajkunima, kriminalcima, multinacionalnim korporacijama, medijima i sukobima unutar korumpiranog establišmenta.

Huan Viljoro:
SVEDOK

Savremeni latinoamerički roman-freska na tragu starih majstora, o sablastima istorije, politike i ljubavi, o Meksiku kojim vladaju organizovani kriminal, korumpirani mediji i politički spletkaroši, i gde se istorijski računi vraćaju s obeležjima tragikomedije, a epika se pretvara u telenovelu.

Dž. L. Armentraut:
NA IVICI SEĆANJA

Triler sa vrhova svetskih bestseler lista o devojci koja jedne noći misteriozno nestaje sa svojom prijateljicom, gubi pamćenje, a zatim pokušava da rekonstruiše prođašnji i započne nov život i iznova stvori identitet. Ali noć u kojoj je doživela amneziju krije strašnu tajnu.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić", Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić", Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić", Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj", Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa", Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, „Branko Ćopić", Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

Tragovima "Vojka i

Umesto objašnjenja, pristojnog izvinjenja, možda čak i otvaranja ozbiljnih rasprava o onome što se dogodilo, "Politika" je posle objavljivanja tekstova izmišljenih autora, pred javnost izašla s novim napadima, novim upiranjima prstom, novim besom i novim sukobima. Kao da joj već nije dovoljno bruke u bližoj i nešto daljoj prošlosti

Foto: Igor Salinger

Tokom samo sedam dana, "Politika" je od medija koji objavljuje tekstove nepostojećih autora postala, po sopstvenoj oceni, "bistri planinski potok srpskog novinarstva".

Tokom istih tih sedam dana, Savet za štampu i dva najreprezentativnija novinarska udruženja evoluirali su, prema mišljenju "Politikinog" kolegijuma, u "nevladine organizacije" i "samoproklamovana regulatorna tela za kontrolu medija, zapravo udruženja građana koja se finansiraju donacijama iz inostranstva".

Umesto da zbog skandala koji se dogodio 18. jula otvoreno prizna grešku, "Politika" je počela da gradi imidž žrtve protiv koje su se zaverili strani plaćenici, pa i prešla u otvoreni napad usmeren na one koji su se usudili da izgovore bila šta kritično na račun događaja koji je uzdrmao javnost i automatski ušao u antologiju medijskog beščašća.

BISTRI POTOK, MUTNA REKA

Sve je počelo tekstom "Protiv nasilja, ne protiv muškaraca ili žena" objavljenom 18. jula u rubrici "Pogledi", u kojem je izvesni dr Petar Veličković, "forenzički psihijatar, sudski ekspert za poveravanje dece, Montreal, Kanada", izneo niz (čudnih) teza o feministkinjama i ženama uopšte. Još se novine ni ohladile nisu, a društvenim se mrežama raširila informacija da dotični dr Veličković ne postoji, a da je fotografija na kojoj je on navodno prikazan zapravo fotografija nemačkog glumca Andreasa Kaufmana.

Istog dana, Udruženje novinara Srbije saopštilo je kako je utvrđeno da je sličnu stvar "Politika" već uradila 5. maja, kada je objavljen komentar izvesnog Milovana B. Vučića, koji je potpisan kao "profesor univerziteta, psihoanalitički supervizor, specijalista za dečju psihoanalizu, Los Anđeles, Kalifornija". I taj je Vučić, dakle, kako je UNS utvrdio – izmišljen. Na fotografiji je, umesto njega nepostojećeg, prikazan Herman Derneman, najstariji muškarac koji je živeo u Nemačkoj, a koji je umro 2005, u 112. godini.

Na sve to, pored UNS-a koji je pozvao "Politiku" da objasni ove fantomske komentare, reagovao je i NUNS ocenom da su u pitanju neoprostive greške, kao i Savet za štampu, najavom da će to telo na prvoj sledećoj sednici odlučivati o ovom slučaju (jer je već primilo više žalbi tim povodom).

No, istovremeno je postalo jasno da od nekakvog pokajanja ili bar objašnjenja neće biti ništa, da su džaba sva upozorenja i pozivi na profesionalnost. UNS je, naime, objavio delove razgovora koji je imala novinarka sajta tog udruženja sa Žarkom Rakićem, vršiocem dužnosti glavnog i odgovornog urednika "Politike". Na pitanje novinarke ko su autori spornih komentara, on je "vičući rekao da sami saznamo". Ni to nije bilo dovoljno: "Potrudite se da saznate. Predsednik vašeg udruženja bi mogao da vam pomogne. On ima dobre veze u Americi, kao i bivša uredni-

Savla”

BEZOBRAZNO, BEZOBZIRNO, AGRESIVNO: "Politika"

ca. I jedan savet vama i njima koji mogu da vam dam, da uzmete dela Viktora Igoa, gde ćete naći zanimljive priče.”

Sve je, dakle, već prešlo na lično, na bezobrazno, bezobzirno i agresivno.

Sledećeg dana, “Politika” je objavila objašnjenje koje je potpisao urednik rubrike Branislav Radivojša, i u kome se navodi da je autor teksta poslao fotografiju Andreasa Kaufmana, a da on sam nije sumnjao da je reč o “podvali” zbog koje se “Politika” izvinjava čitaocima. Imajući u vidu težinu ove greške, reklo bi se da je izvinjenje u najmanju ruku previše šturo i neozbiljno, ali to u tom trenutku više nije ni bilo toliko važno – jer već 21. jula “Politika” objavljuje tekst “Pokušaji diskreditacije Politike” koji pokazuje da su se stvari u toj medijskoj kući otele kontroli.

Kolegijum je tu objasnio da je ovaj list meta višemesečnih hakerskih napada, da su prevareni i oštećeni i da “od sopstvene krivice za načinjene greške sigurno nećemo bežati, tako da će zbog ozbiljnih propusta u radu biti kažnjeni svi u lancu odgovornosti”. Ali, kako se navodi, “novinarska greška pokušava da nam se spočita kao namerno dezinformisanje javnosti, pa se čak prave nemoguća poređenja sa nekadašnjom rubrikom Odjeci i reagovanja”. Dalje se navodi da će se “Politika” s hakerima obračunati pred nadležnim organima, ali i da neće pokleknuti pred pritiscima: “Politika radi po zakonima Republike Srbije i zato joj neće suditi ni presuđivati nevladine organizacije i društvene mreže, kao ni samoproklamovana regulatorna tela za kontrolu medija, zapravo udruženja građana koja se finansiraju donacijama iz inostranstva.”

I tu moramo da zastanemo. “Politika” je tokom prve polovine 2016. godine redovno objavljivala tekstove u kojima je pokušavala da diskredituje Savet za štampu i njegove članove i članice. Povod je bila jedna odluka Komisije za žalbe koja se nije dopala tadašnjem kolegijumu. Ovaj put, iako je kolegijum u međuvremenu promenjen, jedno saopštenje Saveta za štampu, i to vrlo blago i odmereno, rezultiralo je tezom da je u pitanju “samoproklamovano regulatorno telo za kontrolu medija”!? Pritom, važ- »

Tekst “dr Veličkovića” u "Politici" prepun je stereotipa, neargumentovanih optužbi, ničim potkrepljenih generalizacija; prepun mržnje i netrpeljivosti prema ženama. Kao takav, on – pod lažnim ili pravim imenom svejedno – jednostavno nije smeo da se pojavi u listu koji pretenduje da bude ozbiljan. I tu dolazimo do pitanja svih pitanja: zašto se “Politika”, ako je već osetila potrebu da objavljuje ovakve tekstove, time nije pozabavila u sopstvenoj režiji, sa svojim novinarima? Jer, tom listu ni do sada nije bio stran u najmanju ruku problematičan odnos prema ženama i nevladinim organizacijama

Početna / Pogledi /

Protiv nasilja, ne protiv muškaraca ili žena

Autor: Dr Petar Veličković | utorak, 18.07.2017. u 10:00

(Фото Пиксабеј)

Dve tragedije u centrima za socijalni rad u Beogradu ovog leta ukazuju na duboke, teške i nepopravljive slabosti i nekompetentnost celokupnog sistema zaštite porodice u Srbiji. U žižu su, naravno, odmah spremno uskočile agresivne feministkinje, koje su i ove tragedije iskoristile za svoju političku agendu. Sa stručne strane posmatrano, nasilje je nasilje, bez obzira na to ko ga čini. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, koji je u Srbiji nedavno stupio na snagu, *nije samo za muškarce.* On je za *sve porodične nasilnike i nasilnice.*

Kada je već reč o ženama i muškarcima, ne treba zaboraviti da praktično sva čedomorstva (ubistva beba) svuda u svetu čine isključivo žene, a gotovo nikada muškarci. Dakle, dve

KOMENTARI
Grad Beograd – može li bolje

KOMENTARI
I posle 65 godina, pamtim imena tih igrača

KOMENTARI
Da ratovi rečima ne izrastu u nove oružane sukobe

KOMENTARI
Odbrana i poslednji letnji dani

KOMENTARI
O jednom naučnom skupu

REGION
Požari u Hercegovini jenjavaju

BEOGRAD
Kružni tok saobraćaja na 133 raskrsnice u Beogradu

EKONOMIJA
Uprava Merkatora negira da potpada

KREATIVNI RUKOPIS: Tekst nepostojećeg autora

Kako god da okrenemo, "Politika" se obrukala: ako je objavila sadržaje nepostojećih ljudi – bruka je što joj se to dogodilo; ako zna ko su pravi autori – bruka je još veća

no je pomenuti da se žalbe protiv "Politike" pred Savetom pojavljuju izuzetno retko, da je u dnevnom monitoringu poštovanja Kodeksa novinara Srbije ubedljivo najpozitivnije rangiran dnevni list, a da je Savet za štampu – s druge strane – samoregulatorno telo koje, uprkos svemu, ima ugled u stručnim krugovima i vešto izbegava sve vrste pritisaka. Čemu onda takve reči, čemu kampanje, čemu animozitet? Da li je moguće da je "Politika" nedodirljiva, čak i u domenu kolegijalne, profesionalne kritike?

Još gori napad usledio je 24. jula, u redovnoj kolumni čuvenog Gorana Kozića koji se "biranim rečima" obratio svim kritičarima generalno: "Pederusi, sram vas bilo, nemate pojma, ali umete da ostavljate ožiljke kako vas nije sramota?" Napao je i list "Danas", a na kraju i bivšu glavnu i odgovornu urednicu "Politike" Ljiljanu Smajlović, kao i potpisnicu ovog teksta – prvu zato što se "oglasila" (jer, kako bi uopšte smela da se oglasi), a drugu zbog izjave televiziji N1 (koja je pritom netačno navedena i izvučena iz konteksta). I jedna i druga označene su kao nekompetentne za članstvo u radnoj grupi za novu medijsku strategiju, uz (preteću? zlokobnu?) poruku: "Neće da može. Da vam kažem."

Istine radi, bila je tu i jedna svetla tačka, duhovitost nezaobilazna u kontekstu ove priče. Iako se baš njegovim i sličnim tekstovima ruši dostojanstvo i integritet "Politike", Kozić poetski primećuje: "Politika je danas bistri planinski potok novinarstva."

ODJEKIVANJE ODJEKA

Osim visokog stepena agresije i rečnika koji neko vreme nije bio karakterističan za "Politiku", u čitavoj ovoj priči simptomatične su oblasti kojima su se bavila dva potvrđeno izmišljena autora, kao i neki za koje još nije sigurno da postoje – npr. izvesna Petra Nožica, predstavljena kao "psihoterapeut iz Sarajeva" s tekstom "Zloupotreba u poveravanju dece" (koja se ne pojavljuje u bilo kakvoj internet pretrazi).

Svi sporni tekstovi, naime, tiču se jedne teme – statusa žena u procedurama određivanja starateljstva nad decom iz razvedenih brakova. Takođe, svi tekstovi zastupaju sličnu tezu: da je sistem po automatizmu na strani žena i da je to nepravedno prema muškarcima. Ovde je, međutim, problem i što se u tekstovima "dr Veličkovića", baš kao i u tekstu "dr Vučića", nekritički i bez ikakvih argumenata napadaju žene, posebno feministkinje. U slučaju teksta "dr Vučića", to je jasno već i u naslovu – "Nepravde feminističkog pravosuđa", dok je kod "dr Veličkovića" stvar znatno kompleksnija.

Osvrćući se na nedavne slučajeve ubistava ispred centara za socijalni rad, "doktor" između ostalog kaže: "U žižu su, naravno, odmah spremno uskočile agresivne feministkinje, koje su i ovu tragediju iskoristile za svoju političku agendu." Onda, posle niza teza u kojima se kao trudi da smiri napetost u javnosti i skrene pažnju na suštinski problem nasilja, još i ovo: "Kada je već reč o ženama i muškarcima ne treba zaboraviti da praktično sva čedomorstva (ubistva beba) svuda u svetu čine isključivo žene, a gotovo nikada muškarci."

Poenta je zapravo da su žene podjednako sklone nasilju i porodičnom nasilju kao i muškarci, dok su feministkinje agresivne i opasne. Samo po sebi, to je sasvim legitiman stav, ali način na koji je predstavljen u najmanju ruku predstavlja skandal. Prethodne sedmice, "Veličkovićevim" tezama posvećeno je toliko medijskog prostora i pažnje, da je zaista suvišno dalje ih komentarisati. Šta god ko mislio o ženama i feministkinjama, tekst "dr Veličkovića" prepun je stereotipa, neargumentovanih optužbi, ničim potkrepljenih generalizacija; prepun mržnje i netrpeljivosti prema ženama. Kao takav, on – pod lažnim ili pravim imenom svejedno – jednostavno nije smeo da se pojavi u listu koji pretenduje da bude ozbiljan.

Jer, ovde nije stvar u tome da li "dr Veličković" poštuje ili ne poštuje žene i njihova ljudska prava, već o tome da iznosi niz ozbiljnih i za javni prostor opasnih tvrdnji bez ikakvih argumenata, validnih podataka, pa i zdravog razuma: feministkinje su "agresivne", guraju svoju "agendu", bebe ubijaju "isključivo žene", pravdu u porodičnim sporovima u Srbi-

ji "dele centri za socijalni rad i nevladine organizacije koje te centre 'obučavaju'". Jeste u pitanju rubrika "Pogledi", jeste u pitanju kolumnista (lažan ili pravi), ali tako ozbiljne i "teške" tvrdnje jednostavno zahtevaju daleko ozbiljniju novinarsku obradu.

I tu dolazimo do pitanja svih pitanja: zašto se "Politika", ako je već osetila potrebu da objavljuje ovakve tekstove, time nije pozabavila u sopstvenoj režiji, sa svojim novinarima? Jer, iako tom listu ni do sada nije bio stran u najmanju ruku problematičan odnos prema ženama i nevladinim organizacijama – svaki od tih tekstova bio je baziran na činjenicama. Ponekad izvučenim iz konteksta, ponekad zloupotrebljenim, ponekad ne baš potpuno tačnim, ali – činjenicama. I svaki je bio – tekst. Potpisan imenom i prezimenom postojećih ljudi.

Umesto toga, umesto teksta s kojim bi čitaoci mogli da se slože ili ne slože – ovde dobijamo pamflet, suptilni pokušaj skretanja pažnje javnosti na "prave zlikovce" u vidu žena, feministkinja i civilnog sektora. Dolazimo u situaciju u kojoj se javnost zapenuša od besa prema – nepostojećem čoveku, izmišljenom liku iza kojeg stoji ko zna ko, a što sve zajedno neodoljivo podseća na famozni slučaj "Vojka i Savla", baš kao i na čuvene "Odjeke i reagovanja" koji su ovdašnji javni prostor zatrovali toliko da se i dan-danas borimo protiv dugoročnih posledica.

Koliko je sve to opasno i u kojem je pravcu krenulo – možda najilustrativnije pokazuje pismo čitateljke objavljeno u rubrici "Među nama" u utorak 25. jula, u kojem se daje podrška "Politici", izražava nada da će se list odbraniti od lažnih autora i "ovakvih niskih marifetluka", a u post skriptumu (dugačkom koliko i samo pismo) dodaje i sledeće: "Nema sumnje da ovo rade tzv. nevladine organizacije, koje često prozivate... Ako se bar ovlaš obrati pažnja na ove organizacije, očito je da nisu protiv vlasti i sistema, već isključivo protiv naroda i naše države!..."

Vrlo je verovatno, dakle, da će za lažne autore, makar "između redova", biti optuženi upravo oni koji su u tekstovima napadnuti – žene, feministkinje, raznorazne NVO. U međuvremenu, već je u drugi plan pala činjenica da je "Politika" objavila bar dva teksta IZMIŠLJENIH LJUDI – da nije proverila, da je javni prostor ustupila ko zna kome, za iznošenje neargumentovanih teza koje su dugoročno jako opasne. Skoro je pa zaboravljeno da se tim činom "Politika" obrukala, kako god da okrenemo: ako je objavila sadržaje nepostojećih ljudi – bruka je što joj se to dogodilo; ako zna ko su pravi autori – bruka je još veća. U svakom slučaju, bilo šta da je u pitanju, od jednog uglednog, profesionalnim standardima posvećenog lista posle toga moglo bi da se očekuje mnogo toga – sveobuhvatno objašnjenje, pristojno izvinjenje (a ne puko pravdanje), možda čak i otvaranje javne rasprave o slobodi govora i njenim granicama, muškom i ženskom nasilju u porodici, feminizmu i njegovim pravim ciljevima i idejama.

Umesto svega toga, "Politika" je ponudila nove napade, nova upiranja prstom, novi bes i nove sukobe. Kao da joj već nije dovoljno bruke u bližoj i nešto daljoj prošlosti. ¶

TAMARA SKROZZA

Novi Deltini projekti u EU i zemljama regiona

17. 7. 2017. Beograd – Izlazak na međunarodno tržište najznačajniji je poslovni poduhvat Delta Holdinga u ovoj godini. U prvom polugodištu 2017. završena je gradnja hotela InterContinental u Ljubljani (vrednost 50 miliona evra, početak rada u avgustu) i započeta gradnja šoping mola Delta Planet u Banjaluci (investicija 70 miliona evra, otvaranje na jesen 2018). Do kraja godine planirano je pokretanje novih projekata u zemljama Evropske unije i regiona.

U prvih šest meseci ove godine prihod Delta Holdinga iznosi 30 milijardi dinara, što predstavlja rast od 13 odsto u odnosu na isti period prošle godine. Najveći udeo u prihodu Holdinga (više od 50 odsto) ostvaren je u Delta Agraru, a zatim u Delta Distribuciji. Delta je od početka godine u budžet Republike Srbije uplatila 6 milijardi dinara poreza.

Kompanije u sastavu Delta Holdinga beleže rast prihoda i širenje portfolija proizvoda:

Delta Agrar je u unapređenje i širenje poslovanja uložio 10 miliona evra. Postignuti su rekordni rezultati u nekoliko oblasti: na farmama Delta Agrara oprasilo se 18,9 prasadi po krmači, a apsolutna rekorderka je krmača koja je oprasila 34 praseta. Ostvaren je prinos semenskog ječma od 9,3 t/ha, a pšenice 10,5 t/ha. Samo u maju realizovan je izvoz od 13 miliona evra. Ukupan izvoz Delta Agrara za ovaj period iznosi 45 miliona evra. Delta Agrar započeo je uzgoj ovaca na farmi u Zaječaru. Takođe, kompanija širi proizvodnju i asortiman voća.

Hotel Crowne Plaza ostvario je 52.484 noćenja i ukupni prihod od 6.186.074 evra.

Delta Motors prodao je 26 odsto više vozila nego prošle godine. Dobio je priznanje za uvođenje električnih vozila na tržište Srbije i BMW Presidents Award nagradu, najprestižniju nagradu BMW Auto grupe za poslovni rezultat.

Delta Transportni Sistem ima 27 odsto veće prihode u odnosu na prošlu godinu i više od 150 novih klijenata.

Fabrike **Mioni i FunFit** su rebrendirale svoje postojeće proizvode. Tržištu su predstavljeni i novi proizvodi – Crni i Žuti sok, kao i redizajnirana Aqua Gala.

Kako bi uspešno realizovao sve započete i planirane projekte, Delta Holding je ove godine raspisao konkurs za šestu generaciju mladih lidera ranije nego inače, u maju. Na konkurs pod sloganom "Vanredni konkurs za izvanredne ljude" prijavilo se skoro 2000 kandidata, a u septembru će 30 izabranih započeti svoju karijeru u Delti.

Osim odličnih finansijskih rezultata, kompanija je dobila i nacionalnu nagradu za društvenu odgovornost i predstavila 8. izveštaj o održivom i odgovornom poslovanju. U prvih šest meseci ove godine uložila je 337.000 evra u razvoj društvene zajednice.

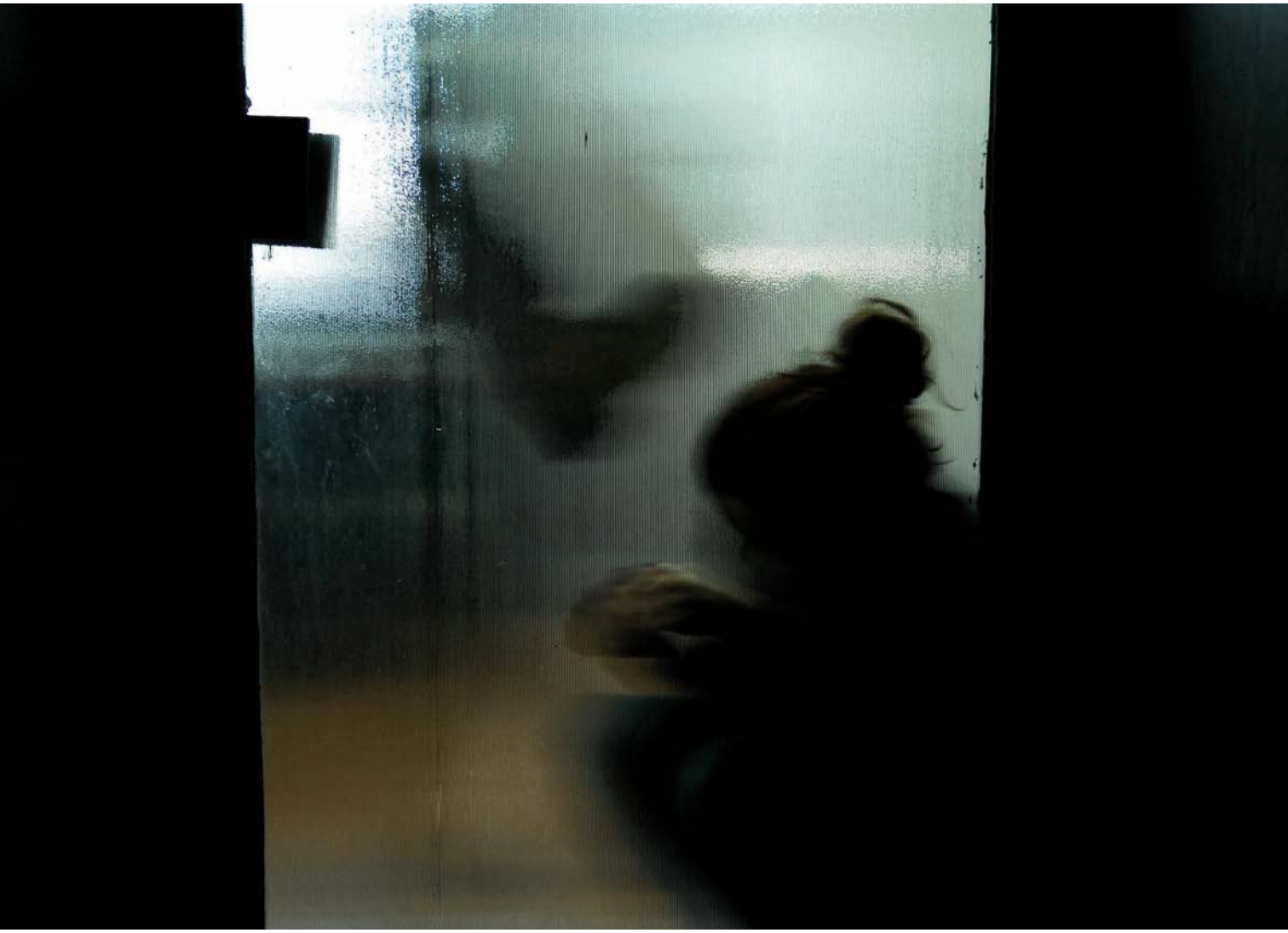

Foto: M. Milenković

Silovane, pretučene i bez pravde

Žrtve trgovine ljudima prinuđene su da prolaze kroz dva sudska postupka, kako bi zaštitile svoja prava. To može da traje godinama, sa neizvesnim ishodom, a izaziva i dodatne traume, tako da se žrtve većinom odlučuju da ne traže odštetu

Na telefon iz novinskog oglasa "Vesele devojke" javila se devojka koja je nakon kraćeg razgovora osobi sa druge strane veze dala adresu stana u jednoj novosadskoj ulici. Nekoliko sati kasnije, muškarac je došao do stana u kome su bile dve devojke, jedna tek punoletna, a druga maloletna.

Pre nego što je ušao u prostoriju u kojoj je maloletnica trebalo da mu pruži seksualnu uslugu, mladić je pored vrata ostavio trenerku u kojoj se nalazio novac. Kada je krenuo kući, shvatio je da dela novca nema.

Nešto više od četiri godine kasnije, marta 2016, punoletna devojka Ivana Todorov osuđena je na pet godina i tri meseca zatvora zbog trgovine ljudima i krađe. Sud je presudom prihvatio i imovinsko-pravni zahtev pokradenog mladića i odlučio da Ivana Todorov treba da mu nadoknadi štetu od 550 evra.

Istom presudom, sud je maloletnu devojku, koju su Ivanu Todorov, njen brat i momak mesecima, uz batine i izgladnjivanje, primoravali na prostituciju, uputio na parnični postupak za dobijanje obeštećenja.

Ova presuda je primer višegodišnje sudske prakse u Srbiji da se žrtve trgo-

vine ljudima – a u velikom broju slučajeva reč je o devojkama primoravanim na prostituciju – za naknadu štete upućuju na potpuno novo suđenje, iako je zakonom omogućeno da se imovinsko-pravni zahtevi rešavaju u krivičnom postupku. Istraživanje Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) pokazalo je da je od početka 2012. do kraja 2016. godine najmanje 107 ljudi osuđeno za trgovinu ljudima, trgovinu maloletnim licima radi usvojenja i za posredovanje u vršenju prostitucije. Zbog odbijanja pojedinih sudova da dostave sve podatke, CINS je uspeo da identifikuje 52 osobe protiv kojih su takve presude donesene. Od toga, u samo jednom slučaju pokrenut je novi sudski postupak za naknadu štete, nastale zbog prinude na prostituciju.

Sudija Vrhovnog kasacionog suda Biljana Sinanović kaže da je svrha krivičnog postupka odlučivanje o krivici, dok je odlučivanje o imovinsko-pravnim zahtevima upliv parničnog postupka u krivični.

"Trebalo bi, po mom mišljenju, praksu u tom smislu menjati da bi se olakšao položaj žrtve", dodaje Sinanović.

Ivana Radović, iz nevladine organizacije Astra, koja se, između ostalog, bavi zaštitom žrtava trgovine ljudima i eksploatacije, za CINS kaže da je naknada štete važna jer osim finansijske podrške za žrtve, znači i pravdu – pokazuje da ih država štiti. "Posebno kod seksualne eksploatacije, ima mnogo stereotipa i osuđivanja žrtava, tako da je tebi to još jedan dokaz da nisi kriva, da si oštećena", kaže Radović.

DVOSTRUKA TRAUMA

Maloletna devojka sa početka ove priče došla je u Novi Sad u potrazi za poslom, kako bi pomogla roditeljima i porodici. Drugarica ju je upoznala sa Ivanom Todorov, njenim bratom Brankom i momkom Velimirom Brletićem. Kada su ušli u Ivanin stan, rekli su joj da treba da se bavi prostitucijom. Ona je odbila i pokušala da napusti stan, ali ju je Brletić sprečio, preteći joj bejzbol palicom. Ubrzo je imala i prvu mušteriju. Spavala je na podu, nije smela sama da napušta stan niti da sa porodicom komunicira bez nadzora, a kada je odbijala mušterije, danima je bila bez hrane i dobijala je batine.

PRIORITET JE OLAKŠATI POLOŽAJ ŽRTVE: Ivana Radović, Astra
Foto: FoNet/ Medija Centar

Srbija bez fonda za kompenzaciju žrtvama

Organizacija Astra je 2014. godine objavila publikaciju u kojoj je radna grupa sačinjena od sudija, tužilaca, policajaca, advokata i eksperata analizirala položaj žrtava trgovine ljudima i drugih krivičnih dela sa elementima nasilja, i u njoj predložila izmene Zakonika o krivičnom postupku.

Sudija Biljana Sinanović, jedna od članica ove radne grupe, kaže za CINS da sudije treba ohrabriti da o imovinsko-pravnim zahtevima raspravljaju u okviru krivičnog postupka tako što će im za to biti pruženi adekvatni dokazi.

"Naš predlog sudijama je bio da ukoliko veštače da li je nastala trauma, istovremeno zahtevaju od veštaka da se izjasni o visini nematerijalne štete nastale traumom", objašnjava Sinanović.

Radna grupa takođe je predložila formiranje Fonda za kompenzaciju žrtvama krivičnih dela sa elementima nasilja.

U Ministarstvu pravde za CINS navode da Srbija zbog nedostatka novca još nije ratifikovala Konvenciju Saveta Evrope o naknadama štete žrtvama nasilnih krivičnih dela, iako ju je potpisala. Kada se to dogodi, uslediće i izmene Zakonika o krivičnom postupku.

"I dan-danas oseća strah, jer nije sigurna da su sva lica koja su učestvovala u ovim događajima uhapšena, pa kada izađe na ulicu, stalno je u strahu i stalno se okreće...", navedeno je u presudi kojom su osuđeni Brletić i Todorovi. Ipak, presuda je obuhvatila njih troje, iako je po iskazima ove i drugih podvođenih devojaka, bilo uključeno još ljudi.

Advokat maltretirane devojke je tokom postupka istakao imovinsko-pravni zahtev, ali ju je sud uputio na parnicu. Kako je navedeno u presudi: "U ovom krivičnom postupku sud ne raspolaže podacima, odnosno dokazima koji bi pružili pouzdan osnov ni za potpuno ni za delimično presuđenje imovinsko-pravnog zahteva, imajući u vidu da se veštak dr Snežana Popov na glavnom pretresu nije mogla izjasniti u odnosu na visinu imovinsko-pravnog zahteva koji je podnet od strane punomoćnika." Do početka 2017. godine nije podnošena tužba za naknadu štete protiv troje osuđenih.

U ostalim presudama za ovakve slučajeve u koje je CINS imao uvid, sudovi odluke o upućivanju imovinsko-pravnog zahteva na parnični postupak nisu obrazlagali ili se njima uopšte nisu bavili.

Astrine analize pokazuju da krivični sudovi skoro uvek žrtve šalju na novi, parnični postupak. Prema rečima Ivane Radović iz ove organizacije, od svih identifikovanih žrtava – čiji broj procenjuje na više stotina od kada je 2003. godine trgovina ljudima postala krivično delo –

»

samo jedna je uspela i da naplati štetu koja joj je naneta.

Devojke obuhvaćene presudama u koje je CINS imao uvid, a koje su bile žrtve trgovine ljudima i podvođenja, uglavnom su opisane kao neobrazovane i lošeg materijalnog stanja. Takođe, sudije u obrazloženjima često ističu koliko su okolnosti kroz koje su prošle bile traumatične i koliko su na njih ostavile posledice u smislu života u stalnom strahu i nesigurnosti.

I pored toga, sudovi odlučuju da ih upućuju na nova suđenja, u kojima će ponovo morati da se suočavaju sa trgovcima ljudima, da budu saslušavane i veštačene, odnosno izložene sekundarnoj viktimizaciji i ponovnoj traumi. Ivana Radović navodi da žrtve tokom krivičnih suđenja mogu dobiti status posebno osetljivog svedoka koji, u teoriji, podrazumeva određena prava i nivo zaštite tokom suđenja.

CENA PRAVDE

Međutim, kada žrtva dođe pred parnično odeljenje i podnese tužbu – ona i trgovac postaju dve ravnopravne strane u postupku. Drugi problem je u tome što za žrtve nov postupak za naknadu štete znači i nove troškove, a za njihovu nadoknadu moraju čekati da dobiju sudski spor, koji nekada traje i više godina.

Iz Višeg suda u Novom Sadu navode da se o imovinsko-pravnim zahtevima u krivičnom postupku rešava kada postoji pouzdan osnov za to, na primer kada se utvrdi visina štete nastala krađom. Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov za presudu o imovinskom zahtevu, a dodatne provere bi znatno odugovlačile krivični postupak, sud upućuje na parnicu. Ostali sudovi s kojima je CINS kontaktirao nisu odgovorili na pitanja o ovoj temi.

Zamenik javnog tužioca u Višem tužilaštvu u Novom Sadu Slobodan Josimović kaže da tužioci prikupljaju dokaze od značaja za naknadu štete u meri u kojoj je to značajno za sam krivični postupak, dok u suprotnom značajniju ulogu u prikupljanju ima žrtva. Međutim, žrtve u toku krivičnog postupka najčešće ne iznose zahtev za naknadu štete, zbog čega ih sudovi i upućuju na parnicu. Dodaje da je nerealno očekivanje da će žrtva nakon krivičnog postupka imati dovoljno snage, hrabrosti i materijalnih sredstava da se upušta u još jedan višegodišnji sudski postupak, pa krivični postupak treba da bude prva i poslednja stepenica na putu za ostvarivanje prava na naknadu štete.

Usklađivanje sa EU standardima

U izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji za 2016. godinu stoji da "sistem za naknadu štete u parničnom postupku ne funkcioniše". Takođe, piše da za pomoć žrtvama trgovine ljudima treba izdvojiti adekvatan novac, te da je neophodno "podsticati proaktivniji stav istražnih vlasti kako bi se izbeglo da se prvenstveno oslanjaju na izjave žrtava za pokretanje istrage".

Slično je navedeno i u poslednjem izveštaju Stejt departmenta koji analizira trgovinu ljudima u svim zemljama sveta.

Evropski parlament i Savet su 2012. godine doneli direktivu koja treba da utvrdi minimum standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava zločina, a sa kojom bi Srbija u budućnosti trebalo da uskladi svoje propise. Direktiva sadrži član koji kaže da države-članice treba da osiguraju "da u toku krivičnog postupka žrtve imaju pravo da u razumnom roku dobiju odluku o naknadi štete od strane učinilaca".

JEDAN JEDINI POSTUPAK

CINS je u proteklih šest meseci analizirao podatke o osuđujućim presudama osnovnih i viših sudova u Srbiji u poslednjih pet godina, za krivična dela trgovina ljudima, trgovina maloletnim licima radi usvojenja i posredovanje u vršenju prostitucije. Neki sudovi nisu ni odgovorili na zahteve za pristup informacijama, dok su drugi podatke dostavljali kroz presude, ili samo kao broj presuda i osuđenih ljudi.

Viši sudovi su doneli ukupno 70 osuđujućih presuda za trgovinu ljudima i tri presude za trgovinu maloletnicima radi usvojenja. Osnovni sudovi ne sude za ova krivična dela. Za posredovanje u vršenju prostitucije viši sudovi su imali 21 osuđujuću presudu, a osnovni 29. Novinari CINS-a su, prema dostavljenim podacima, utvrdili kako su presude obuhvatile najmanje 107 osoba, od čega su identifikovali 51, protiv koje nije bilo tužbi za naknadu štete. Zbog nepotpunih odgovora sudova, za ostale nije bilo moguće utvrditi da li je protiv njih podizana takva tužba.

U samo jednom slučaju, postupak za naknadu štete je pokrenut – protiv Dejana Stojanovića iz Niša, koji je početkom 2006. godine dva meseca pretnjama terao maloletnu devojku da se bavi prostitucijom. Devet godina kasnije Stojanović je priznao ovo krivično delo i osuđen je na godinu dana kućnog zatvora i novčanu kaznu od 300.000 dinara.

Protiv Stojanovića je potom pokrenuta tužba, kojom je tražena naknada za pretrpljeni strah, fizičke i duševne bolove, kao i za povredu ugleda i časti, a postupak je još u toku. Suđenje pokrenuto radi naknade materijalne i nematerijalne štete počelo je u februaru ove godine.

Uz kazne zatvora, svakom petom osuđenom izrečena je i novčana kazna, dok je oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela trgovine ljudima na nivou incidenta – četiri puta za pet godina. Novčane kazne bile su u rasponu od 10 do 300 hiljada dinara, dok je oduzeto ukupno 1,45 miliona dinara i 8300 evra protivpravne imovinske koristi. Ove podatke CINS je prikupio samo na osnovu dostavljenih presuda, pošto Ministarstvo pravde mesecima odbija da dostavi podatke o oduzetoj imovini za ova krivična dela.

Da se žrtve trgovine ljudima retko odlučuju da naknadno traže odštetu, pokazuje i podatak Ivane Radović iz Astre, po kojoj su žrtve za poslednjih pet godina pokrenule svega tri ovakva postupka.

Radović kaže da u ovim predmetima "ne postoji balans" jer se od žrtava teških krivičnih dela očekuje da svedočenjima podupiru postupak, pod pretnjom kaznom ako se ne pojave: "Onda još uzmeš nelegalno stečenu imovinsku korist, a ne daš to žrtvi, nemaš fond za kompenzaciju gde će to da ide žrtvi, tako da samo uzimaš: što od žrtve kroz svedočenje, što pare od trgovaca." ¶

MILICA STOJANOVIĆ, CINS

Tekst je nastao u okviru projekta koji je podržala Evropska unija

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inzenjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

Redari njihova stranka

Za napade na novinare i građane na polaganju zakletve Aleksandra Vučića za funkciju predsednika Srbije odgovorni su ljudi bliski Srpskoj naprednoj stranci, inače povezani sa beogradskim kriminalcima, otkriva KRIK

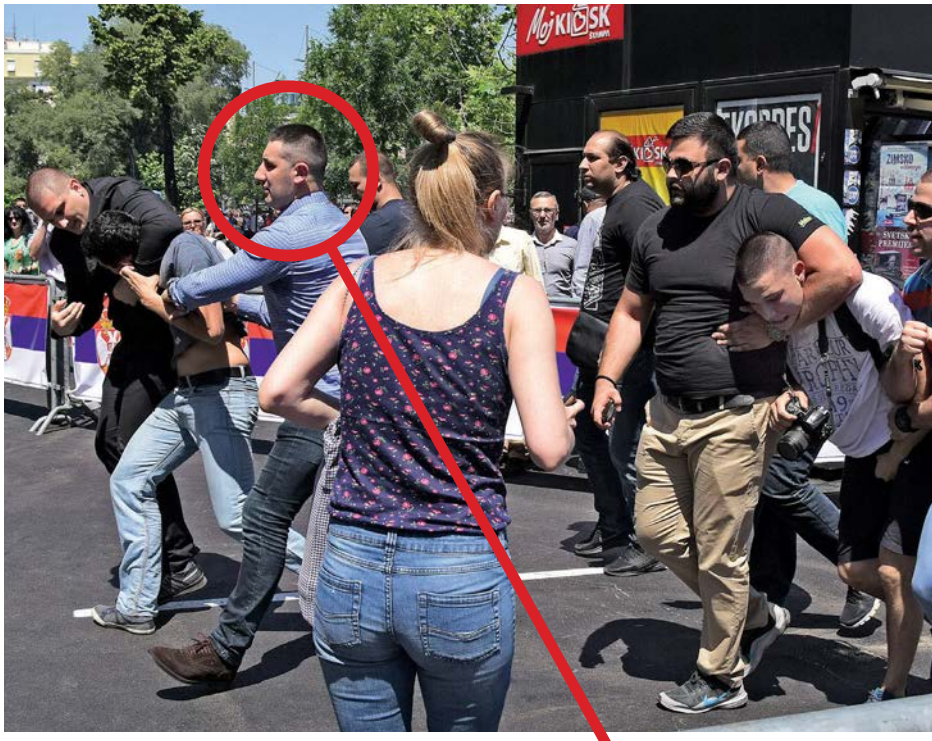

Foto: E-Stock Aleksandar Bačlija

Foto: facebook.com

Kako je Mreža za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) otkrila, jedan od tzv. redara sa događaja polaganja zakletve Aleksandra Vučića 31. maja za funkciju predsednika Republike je Borko Aranitović, deo ekipe ubijenog kriminalca i vođe huligana Aleksandra Stankovića zvanog Sale Mutavi. Iako je iz Srpske napredne stranke rečeno da su Aranitović i ostala grupa tabadžija samo redari skupa, iako se novi predsednik Srbije izvinio zbog ovih incidenta, dva meseca od događaja – nema rezultata istrage o maltretiranju novinara građana.

ZAKLETVA U MODRICAMA

Da ceremonija polaganja zakletve tokom stupanja na funkciju predsednika Republike Aleksandra Vučića neće proći tako idilično, bilo je jasno pre samog početka svečanosti 31. maja. Prvo je došlo do incidenta na Terazijama ispred restorana Mekdonalds kada kordon nepoznatih krupnih momaka nije hteo da propusti grupu demonstranata koji očigledno nisu bili simpatizeri Srpske napredne stranke i Aleksandra Vučića, a među kojima je bilo i poslanika Narodne skupštine. "Baš me zabole ko je ona", komentarisali su pred reporterom Vajsa rmpalije iz kordona. Sve je praćeno vređanjem i guranjem, a neko iz kordona je odgurnuo novinarku Radio Beograda i izbio joj diktafon iz ruke kad ga je pitala odakle je i koga predstavlja.

Ispred prolaza napadnute su ekipe "Insajdera" i Vajsa kada su pokušali da fotografišu grupu krupnih mladića koja je polomila transparent na kome je pisalo "Narod gladuje, elita se raduje". "Policija vam ne može pomoći", odgovarali su napadači novinarima koji su objašnjavali da rade svoj posao i da će zvati policiju. Sa druge strane, policija je legitimisala demonstrante, ali ne i one koji su "zavodili red" na Terazijama. To su objasnili "bezbednosnim procenama", preneo je Insajder.

Ispred Doma Narodne skupštine, napadnuta je novinarka lista "Danas" Lidija Valtner, koja je tog jutra izveštavala sa skupa i razgovarala sa čovekom koji je nosio transparent na kome je pisalo "Uzeli ste mi penziju, uzeli ste mi stan, šta je sledeće?".

"Dok sam pričala sa njim, u trenutku su se pojavila dvojica ogromnih momaka u crnim majicama koji su krenuli da vuku tog demonstranta... On se opirao i pokušao da im kaže da ga dave, jer su mu oni držali takozvani zahvat 'kragna'. Kada sam ja pokušala da snimim to, jedan aktivista Srpske napredne stranke mi je zapretio da će mi baciti telefon i pokušao da mi ga otme", rekla je Valtner za agenciju Beta i dodala da je i ona nakon toga odvučena ka Pionirskom parku, kao i da policija nije reagovala.

Nezavisno udruženje novinara Srbije je nakon ceremonije polaganja zakletve izvestilo javnost da je tog dana napadnuto čak šest novinara.

REAKCIJE

Nekoliko dana zatim objavljene su fotografije fotoreportera Aleksandra Bačlije na kojima se detaljno vidi kako krupni momci odvlače nekoliko ljudi držeći im vratove pod pazuhom. Jedan od "odvučenih" je i Marko Radosavljević, učesnika protesta "Protiv diktature", koji je na svom Fejsbuk profilu objavio fotografiju svog vrata u masnicama nasta-

SLIKE IZ ŽIVOTA BORKA ARANITOVIĆA: Nasilje na inauguraciji; premlaćivanje Zorana Jakšića; pripadnik obezbeđenja na splavovima i veza sa Aleksandrom Stankovićem – Đurom Mutavim

lim tokom polaganja zakletve Aleksandra Vučića. "Dakle, ovo je posledica vučenja za vrat obgrljenom rukom koja davi, 30-ak metara kroz masu ljudi, a od strane vođine 'gorile' u civilu koji mi je prišao nekoliko sekundi pošto sam pisnuo, zapretio mi da odmah sklonim pištaljku i da mu dam ličnu kartu. Pošto sam izvadio istu i pitao šta sam to nedozvoljeno uradio, takođe sam i ja njemu zatražio da mi pokaže svoju legitimaciju, na šta je on reagovao tako što me je uhvatio, privukao k sebi, obgrlio rukom u daviteljskom zahvatu i tako počeo da me izvlači kroz masu sve do iza trafike u parku (oko 30 metara), dok sam se ja borio za dah i govorio mu da me guši što je on apsolutno ignorisao! Iza trafike me je pustio, ja sam pao 'četvoronoške', boreći se i dalje za dah, a rmpalija je otišao nazad u masu. Tek tad su mi prišli policajci, uniformisani, sa izjavom da će oni 'rešiti stvar'!", napisao je Radosavljević na Fejsbuku.

Usledilo je niz saopštenja. Poslanici SNS-a su opravdavali nasilnike, a opozicija i novinska udruženja su pozivali policiju da istraži napade i poručivali da "brutalno ponašanje stranački organizovanih huligana mora naići na osudu svih nas"... Mediji su podsetili i na godinu dana star slučaj kada je dvoje nepoznatih osoba pokušalo da legitimiše i "privede" Kseniju Radovanović iz Inicijative "Ne da(vi) mo Beograd" koja ih je fotografisala.

Reagovao je i novi predsednik Srbije Aleksandar Vučić: "Izvinjavam se u ime onih koji su provocirali na tim skupovima i posebno novinarima koji su hteli da te provokacije snime, čak i onima koji su želeli da se sukobljavaju sa onima koji su tu bili zakonito, a bili tu nezakonito", rekao je on napominjući da "ne zna da li su neki novinari bili napadnuti" i zamolio ih, ako jesu, da prime njegovo izvinjenje. Nakon izvinjenja, Vučić je dodao da su "možda mogli blaže da ih uklone", ali se to moralo učiniti da bi sprečio "masakr i nemire" na svečanosti.

Iz saopštenja Vučićeve Srpske napredne stranke rečeno je da su ti krupni momci u stvari "redari stranke". Tužilaštvo je pokrenuo objedinjeni postupak, a 15. juna MUP je saopštio da su identifikovane i saslušane sve osobe sa fotografija...

BORKOVE VEZE

Prvo ime nekog iz grupe krupnih momaka koji su odstranjivali demonstrante i napadali novinare otkrila je Mreža za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK). Naime, momak u svetloplavoj košulji koji je na ceremoniji uslikan kako drži za ruke demonstranta Marka Radosavljevića je Borko Aranitović, koji "radi kao obezbeđenje beogradskih splavova i blizak je ekipi ubijenog narko-dilera Aleksandra Stankovića, poznatijeg kao Sale Mutavi", piše u tekstu "Vučićevu zakletvu obezbeđivao član ekipe Saleta Mutavog".

Novinari KRIK-a analizirali su fotografije sa ceremonije i uporedili ih sa onima sa Aranitovićevog Fejsbuk naloga. Preko fotografija sa njegovog Fejsbuk profila, Arnautović se dovodi u vezu sa obezbeđenjem splava Fristajler koji je godinama poznat po nasilnim incidentima u kojim učestvuju radnici obezbeđenja. Prepoznat je i na snimku tuče u beogradskom klubu "Tilt" iz februara 2015. godine kada je pretučen Zoran Jakšić, jedan od šefova "grupe Amerika", međunarodne kriminalne grupe.

Na Aranitovićevom Fejsbuk profilu, koji je ekspresno obrisan nakon istraživanja novinara KRIK-a, stajala je i zajednička fotografija sa Nenadom Vučkovićem Vučkom, bivšem pripadnikom Vojske Srbije, a sad pripadnikom Žandarmerije. Takođe, na fotografijama sa jedne utakmice, vide se Aleksandar Stanković i Vučković kako ozbiljni razgovaraju, a na fotografiji sa drugog događaja nasmejani i zagrljeni navijaju. Sa njima je u društvu, piše KRIK, i Stankovićev najbliži saradnik Veljko Belivuk, poznat kao Velja Nevolja, koji je trenutno u pritvoru zbog sumnje da je u januaru ove godine ubio čoveka na tramvajskim šinama u centru Beograda.

Inače, na Aranitovićevom Fejsbuk profilu je pisalo da je završio Srednju školu unutrašnjih poslova u Sremskoj Kamenici, a KRIK-u je iz MUP-a odgovoreno da "Borko Aranitović nije radnik, odnosno nije zaposlen u Ministarstvu unutrašnjih poslova", ne izjašnjavajući se o njegovom mogućem prethodnom angažovanju.

Imajući u vidu na koji način se državne institucije odnose prema sve češćim slučajevima u kojima su nasilnici osobe povezane sa kriminalom i sa vidljivim vezama sa Srpskom naprednom strankom, naivno je očekivati da će se i povodom slučaja sa ceremonije polaganje zakletve nešto desiti. Nakon objavljivanja KRIK-ove priče, i novinarskog pitanja o Borku Aranitoviću, ministar policije Nebojša Stefanović je kratko odgovorio: "Mislim da ovo lice nije bilo redar stranke." ¶

M. RUDIĆ

Neki novi članovi

O odluci Vlade da imenuje dva nova člana, u Savetu za borbu protiv korupcije saznali su iz Službenog glasnika. Pre dve-tri godine Savet je Vladi predložio svoje kandidate, ali od toga, naravno, nije bilo ništa

Kada su osnivana nezavisna državna i vladina tela, kontrolna, regulatorna, savetodavna, niko iz tadašnjih vlasti ni slutio nije da će jednog dana, i to relativno brzo, u ovom društvu demokratija biti dovedena do krajnjeg apsurda. I da će te institucije, jemci demokratije u razvijenim društvima, najviši organi kontrole vlasti, iznutra početi da gube svoj identitet. Da će svi ti saveti, agencije, poverenici i zaštitnici jednog dana prerasti u svoju suprotnost, i to sasvim jednostavnim postupkom – postavljanjem partijskih ljudi na čelo ili među članove. Uvođenje partokratije u ova "sveta mesta", simbole načela "i nad vlašću ima vlast", označilo je, praktično, još jedno rušenje demokratskog legata postpetooktobarske Srbije. Zato je, povodom izbora novog ombudsmana, izjava Vladimira Goatija odjeknula snažno i verovatno će ostati da odjekuje, sa dugotrajnim ehom: "Ako ćemo zaštitnika građana shvatati kao partijskog čoveka, onda ta funkcija ne treba ni da postoji."

OD FARSE DO TRAGEDIJE

O izboru Zorana Pašalića, novog zaštitnika građana "ili vlasti" dovoljno je rečeno. Izabran je po volji skupštinske većine, a da se javnost još nije ni upoznala sa njegovim "visokim stručnim i moralnim kvalitetima ili iskustvom u zaštiti prava građana". Poznato je jedino da njegovi skupštinski birači ne skrivaju netrpeljivost prema integritetu i radu prethodnog zaštitnika Saše Jankovića, te da pojedini od njih zahtevaju da novi zaštitnik odmah raspusti ceo kabinet svog prethodnika.

U izjavi Rodoljuba Šabića, poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, zlokobno se najavljuje mogući scenario ukoliko Vlada uspe u nameri da nezavisna tela stavi pod svoju kontrolu: "Možete da budete šef nezavisnog tela, da se zavalite u svoju fotelju, da ćutite, da budete konstruktivni. I nećete imati nikakav problem, izabraće vas posle za sudiju Ustavnog suda ili za neko slično dobro plaćeno mesto, ali je sasvim sigurno da svoj posao nećete dobro raditi." Šabić je u intervjuu za Fonet rekao i to da od početka njegovog rada kao poverenika, odnos predstavnika vlasti prema nezavisnim regulatornim telima, nije bio ovako negativan, "ni u pojavnom obliku, a ni po dimenzijama": "Od kada je Maja Gojković na čelu parlamenta, nijedan izveštaj bilo kog nezavisnog kontrolnog tela nije bio na dnevnom redu, iako je to zakonska i poslanička obaveza." Rodoljubu Šabiću poslednji mandat na mestu poverenika ističe sledeće godine, a optužbe predsednice parlamenta da je on, zapravo, kandidat za gradonačelnika i da kao poverenik treba da podnese ostavku, kako je rekao, doživljava kao pritisak.

Istoga dana kada je izabran novi zaštitnik građana, skupštinska većina je izglasala i četiri nova člana Odbora Agencije za borbu protiv korupcije. Članovi su izabrani na predlog predsednika Srbije Aleksandra Vučića, na predlog Vrhovnog kasacionog suda, Državne revizorske institucije i Socijalno-ekonomskog saveta. Ovlašćeni predlagači, novinarska udruženja UNS i NUNS, najoštrije su se pobunili jer njihov kandidat nije izabran. U svom saopštenju podsetili su na to da su kao dve najreprezentativnije profesionalne novinarske organizacije u Srbiji svog kandidata Živojina Rakočevića predložile još u avgustu 2015, nakon što je duže vreme bilo upražnjeno mesto člana odbora koji se bira na predlog novinarskih udruženja, a onda ponovo i u avgustu prošle godine. "Ovaj postupak poslanika vladajuće koalicije", kaže se u saopštenju, "pokazuje da vlast ne želi da u odboru Agencije za borbu protiv korupcije sedi predstavnik novinarskih udruženja koja nisu pod kontrolom. Postavlja se pitanje šta to vlast želi da sakrije u Agenciji za borbu protiv korupcije."

Istina, rad Upravnog odbora Agencije ionako je već dugo vremena onemogućen. Kada je SNS došao na vlast UO Agencije je imao svih devet članova, a pet godina kasnije, metodom odugovlačenja novih izbora, došlo se do svega dva člana koji ništa nisu mogli da odluče jer nisu imali kvorum.

U svom komentaru "Kako je SNS upropastio Agenciju za borbu protiv korupcije" Branka Stamenković, narodna poslanica i član Glavnog odbora "Dosta je bilo", piše da kad god je bilo reči o tri člana UO koje predlažu politička tela, slobodno mesto bi bilo popunjeno odmah i hitno. Ali, kada je reč o šest članova UO koje predlažu nezavisna tela, udruženja, "SNS partokratija blokira i odugovlači proces izbora novih članova birokratskim marifetlucima". Pored primera kandidata novinarskih udruženja, u ovaj red, po njenim rečima, spada i kandidat koga zajednički predlažu zaštitnik građana i poverenik za informacije od javnog značaja: "Nema tog kandidata koga te dve nezavisne institucije ikad mogu da predlože, a koji bi bio po volji SNS partokratije." Iako je predlog za novog člana od zaštitnika i poverenika u Skupštinu stigao još 2015, on do sada nijednom nije došao na dnevni red. "Do juče smo", kaže Branka Stamenković, "u UO imali samo dva člana – oba politička (na predlog Vlade i Narodne skupštine). Kakva je situacija danas, nakon glasanja o izboru novih članova? Pa, danas ih imamo čak šest – tri politička i tri nezavisna. Za kvorum i odlučivanje je potrebno da se slože njih pet. Ovo liči na novi oblik blokade rada Agencije za borbu protiv korupcije. Partokratija jednostavno ne dozvoljava da iko ima više glasova u UO od nje. I to je sva tragedija ne samo ove mlade, a tako važne nezavisne institucije, već i celokupnog srpskog društva."

U isto vreme sa ovim skupštinskim izborima stigla je i vest o tome da su članovi Saveta za borbu protiv korupcije,

U NEMILOSTI MONOLITNE SKUPŠTINSKE VEĆINE: Institucija nezavisnih nadzornih državnih tela dovedena do apsurda
Foto: Sava Radovanović /Tanjug

Vladinog organa, ostali zatečeni, a pominje se i mogućnost kolektivne ostavke, zbog odluke Vlade da imenuje dva nova člana tog tela, a da im prethodno niko ni telefon nije okrenuo makar da ih obavesti o tim planovima, a kamoli da ih konsultuje.

"KADROVI" U SAVETU

Nijedna vlast nije sasvim blagonaklono gledala na ono što radi i istražuje Savet za borbu protiv korupcije. Od kada je nastao, 2001, kako kažu njegovi članovi, samo su u prve dve godine rada njihovi izveštaji bili uvažavani, mediji bili zainteresovani, a tadašnji premijer im rekao: "Što vas više budemo mrzeli i ignorisali, to je dokaz da vi utoliko bolje radite." I zaista, ubrzo je nastupio period kada su bili ignorisani, dovođeni u neprijatne situacije, kada su njihovi izveštaji medijski potcenjivani i kada su optuživani u javnosti po raznim osnovama. No, uprkos tome, kao važna institucija postojali su i dalje, pa još se i izborili za vidljivo mesto u društvu, pre svega zahvaljujući energiji i upornosti bivše predsednice Saveta Verice Barać. Kada se pogleda u osnivački akt Saveta, do danas delimično izmenjen, može se naći i sledeće: "Savet ima trinaest članova koje imenuje Vlada. Članovi Saveta imenuju se iz reda članova Vlade i funkcionera koji rukovode posebnim organizacijama. Za članove Saveta mogu se imenovati istaknuti domaći i strani naučnici i stručnjaci koji svojim znanjem i ugledom mogu doprineti radu Saveta." No, Savet je svoju nezavisnost, i to od samog početka rada, izborio time što je sam predlagao svoje članove. Dosadašnje pravilo izbora nalagalo je da Savet uputi svoje predloge kandidata Vladi, koja onda sa tog spiska bira nove članove – i nikada se do sada nije desilo da Savetu novi članovi budu "servirani".

Sada su se dogodila dva presedana. Jedan se tiče procedure izbora novih članova, a drugi "spornih" biografija tih članova. O odluci Vlade koja je imenovala dva nova člana saznali su, kažu u Savetu, iz Službenog glasnika. Pre dve-tri godine žalili su se Vladi i tražili izbor novih članova jer su radili u okrnjenom sastavu. Ostali su bez šest svojih članova, a od vlade su i pismeno i usmeno tražili novi izbor nudeći svoje predloge. Od toga, naravno, nije bilo ništa.

Vlada je sada u svoje ime dovela "svoje" članove. Izabrani su Vladan Jončić, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, u penziji, i Edvard Jerin, apelacioni javni tužilac u Nišu, u penziji. U Savetu kažu da im iz njihovih biografija nije jasno na osnovu čega i na osnovu kog iskustva su novi članovi izabrani. Prof. Jončić se pored Pravnog fakulteta pominje i kao predavač na Diplomatskoj akademiji, Vojnoj akademiji i drugim vojnim kao i visokim školama, u struci je poznat kao autor knjige "Međunarodno humanitarno pravo", istovremeno i kao pripadnik "antihaškog lobija" sa Pravnog fakulteta, kome su pripadali i mnogi drugi profesori, Ratko Marković, Smilja Avramov, Kosta Čavoški, Oliver Antić. Za učešće u odbrani zemlje u ratu 1999, pored pohvala i priznanja dobio je i čin majora. Pre dve godine javno je bio prozvan od prof. Jasminke Hasanbegović, jer je navodno plagirao svoj stručni rad, a što je po njenim rečima prepoznao sam dekan fakulteta. Zbog reizbora Jončića u vanrednog profesora čak i nakon te afere, prof. Hasanbegović je podnela ostavku u Veću naučnih oblasti društveno-humanističkih nauka, optužujući upravu Pravnog fakulteta da prikriva plagijate.

Prof. Jončić je ujedno i potpisnik "proglasa 650" što, po izjavama ostalih članova Saveta, nije u skladu sa poslovnikom Saveta. U tom poslovniku koji je prihvaćen od svih vlada, a poslednji je iz 2013, piše da je princip u Savetu da niko iz političkih stranaka ne može biti njegov član. Jer Savet, kako kažu, ne može da podržava ni jednu ni drugu opciju i nije tu da podržava niti da ruši vladu, već da se bavi analizom sistemske korupcije i organizovanog kriminala na terenu.

Edvard Jerin, drugi novoizabrani član Saveta, u javnosti je poznat ponajviše po odbijanju krivične prijave koju je podnela tadašnja potpredsednica Vlade Ivana Dulić Marković protiv predsednika Skupštine Leskovca Gorana Cvetanovića, onda radikala, a sada naprednjaka. Naime, Cvetanović je nju, njenog oca i brata nazvao "ustašama koji su klali Srbe", za šta je Jerin procenio da to nije govor koji izaziva nacionalnu i versku netrpeljivost.

Možda baš zato što su od vlasti često bili ignorisani, osporavani ili su radili pod pritiscima, članovi Saveta nikada nisu važili za "kadrove". Sve do sada birani su po drugačijim procedurama i po znatno drugačijim, pre svega nestranačkim, biografijama. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Biti bogat u Beogradu

“Do pre tri, četiri godine imali smo jedan prilično dugačak talas mizantropskih i nihilističkih filmova o klincima po beogradskim predgrađima gde nema nade, nema boga, nema svetla, nema ničega. Sad imamo jedan potpuno drugačiji talas, gde imamo neke bogate Beograđane koji se pate zato što se možda vole, možda se ne vole, otuđeni su jedni od drugih, imaju švalere, nemaju švalere. Sad je to glavna stvar”

Aleksandar S. Janković je vanredni profesor Fakulteta dramskih umetnosti na predmetima Istorija filma i Istorija srpskog filma. Njegove predstave su na scene beogradskih i somborskog pozorišta postavljali Ivana Bulatović, Anja Suša, Darijan Mihajlović i Gorčin Stojanović. Više od 20 godina sarađuje sa brojnim štampanim medijima u kojima piše filmske i muzičke kritike. Svoje zanimanje za pop-kulturu krunisao je doktorskom tezom “Bitlsi kao kulturni artefakt”. Nedavno je iz štampe izašla njegova nova knjiga “Redefinisanje identiteta”, u kojoj se bavi istorijom, zabludama i ideologijama u srpskom filmu. Pored tekstova o malobrojnim ostvarenjima sa tematikom iz Prvog svetskog rata, opusima autora u poslednjih petnaestak godina, posebnog poglavlja posvećenog značajnom, ali, nažalost, malo gledanom reditelju Milutinu Petroviću, Janković piše o “kraju partizanskog filma”, kao i kratke istorije o srpskim dokumentarcima i o srpskom filmu do 1941.

“Svi ti stari filmovi koji su snimljeni pre ‘41. su počeli kod nas da se javno prikazuju kad se Kinoteka renovirala ‘91. godine”, kaže Janković i dodaje: “Tako da su ranije o tim filmovima znali isključivo istoričari, a običan svet veoma malo. Ne samo da smo tada mogli da pogledamo te stare sačuvane filmove nego i one koji su druge kinematografije snimale o nama, kao što je ‘Četnici – borbena gerila’ koji su Amerikanci snimili u Holivudu”.

“VREME”: To je generalno period kada smo mi, kao društvo, počeli da pričamo o stvarima o kojima se nije javno pričalo.

ALEKSANDAR S. JANKOVIĆ: Naš odnos prema nacionalnom filmu je takav da mu se uopšte ne bi trebalo čuditi. Danas televizije sa nacionalnom frekvencijom retko prikazuju nove domaće filmove, poslednje dve godine skoro nimalo. DVD je prevaziđena tehnologija, tako da nema ni gde da se odgledaju domaći filmovi. Mislim da postoji samo jedan sajt na kojem možete za 250 dinara da gledate neke od tih filmova. Jedini način je da pogledate filmove na festivalima. Meni je lično drag film “The Box”, moje koleginice Andrijane Stojković, koji je prikazan u toku jednog dana u Dvorani kulturnog centra Beograda i tamo je bilo sedmoro ljudi. Na festivalu projekcije njenog filma su bile 30-40 odsto popunjene, a to je jedan, i vizuelno i ideološki, izuzetan film koji bi trebalo da ide na nekoj televiziji bar jedanput godišnje. Kad uzmemo celokupnu knjigu u obzir, ja sam se bavio koliko tim nekim mejnstrim pričama toliko sam pokušao da marginalizovane filmove, koje ljudi uopšte ne poznaju, a ne bi trebalo da je tako, da ih približim i prikažem publici.

Naslov vaše knjige je “Redefinisanje identiteta”, nacionalnog, socijalnog i individualnog. Da li su ovo društvo i ovi pojedinci koji ga čine, uopšte, definisali svoj prethodni identitet da bi ga sada redefinisali?

Ja mislim da smo u poslednjih sto i više godina previše menjali sopstvene identitete. Konkretno, odnos prema pravoslavlju je, do ratova devedesetih, do pokretanja magazina kao što su “Pogledi” ili “Srpska reč”, bio jedna mistična, tabu tema koja je bila, uglavnom, u vezi sa nekim intelektualnim krugovima. Onog trenutka kad pravoslavlje dobija tu flagrantnu notu povezanu sa ratovima koji su se dešavali, tako i nacionalizam i naša vera dobijaju jedan drugi odraz u ogledalu. U jednom tekstu se bavim nečim što je išlo prilično prirodno – kraj partizanskog filma. Poslednji veliki partizanski spektakl je bio “Veliki transport” Veljka Bulajića. Između ‘88. i ‘91. imamo filmove koji se malo kritičkije bave partizanima, bili smo vrlo blizu da dobijemo film čak i o Sremskom frontu. Ali, dobili smo filmove o tome šta su partizani radili odmah posle rata u hercegovačkim gudurama u filmu “Vreme čuda” Gorana Paskaljevića, onda o saradnji partizana i četnika u filmu Bate Čengića “Gluvi barut” i “Original

Fotografije: M. Milenković

falsifikata" zaboravljenog Dragana Kresoje. Nešto pre toga je '87. Goran Marković, stidljivo, posmatrao odnos ondašnje nove države prema građanskoj klasi posle '45. u filmu "Deja vu", kao i Jovica Aćin u "Balu na vodi" koju godinu ranije. I to se dešava u periodu od svega sedam, osam godina. Potom dolazi novi rat, dolaze nove okolnosti, novi identitet, sve se stavlja u neku vrstu kritičkog razmatranja šta je bilo pre, a šta je sada. Iako smo u školi učili da se ne treba baviti istorijom dok ona još traje, mi smo počeli da se njom bavimo dok je još trajala. Mislim da smo sa umetničkim uspehom filmova "Vukovar, jedna priča" ili "Lepa sela, lepo gore", za koji je čak i Anđelina Džoli priznala da je najbolji film o ratu na ovim prostorima, dobili jedan novi identitet. Do pre tri, četiri godine imali smo jedan prilično dugačak talas mizantropskih i nihilističkih filmova o klincima po beogradskim predgrađima kao što je "Klip", gde nema nade, nema boga, nema svetla, nema ničega. Sad imamo jedan potpuno drugačiji talas, to su ti filmovi "Panama", "Vlažnost", gde imamo neke bogate Beograđane koji se pate zato što se možda vole, možda se ne vole, otuđeni su jedni od drugih, imaju švalere, nemaju švalere. Sad je to glavna stvar – biti bogat u Beogradu. Zato je, trenutno, najzanimljivije da sad ideologija savremenog srpskog filma zavisi od onih koji daju novac da se filmovi snimaju. Zavisi od komisija koje daju novac za razvoj scenarija, pa tako imamo, kao što smo uvek imali, groblje neizvedenih scenarija ili započetih filmova koji su mogli nešto da promene, kao što je film Maje Uzelac "Plava krv", koji je, nažalost, samo uzleteo, pa je morao da se vrati na pistu, sve do današnjih filmova koje, eto, možemo da gledamo samo na festivalima.

Očigledna je korelacija između političkih promena u poslednjih tridesetak godina sa interesovanjima autora. Kako biste to razvrstali, od Miloševića, preko DOS-a, Đinđića, Koštunice, Tadića do Vučića?

Ja ne mogu filmove da vrednujem po vladarima, pa da kažem: tadićevski filmovi su bili ovakvi, a vučićevski onakvi. Mislim da od, upravo, sadašnjeg stanja u evropskom filmu, odnosno od velikih kompanija koje nama daju novac za finansiranje filmova, zavise nove tendencije u srpskom filmu. Dobar primer je film Vanje Kovačević koja je snimila priču o sebi, kako uči da svira bubnjeve i pravi bend, što je jedna, prilično, elitistička priča. Film je optimističan, slavi život, veoma simpatičan, gledao sam ga ne znam koliko puta, puštam ga studentima, međutim, film je bio na jednom i po festivalu zato što su ljudi sa festivala rekli: "Izvinite, mi nismo navikli da iz Srbije dolaze filmovi koji pričaju o nekim urbanim dečacima i devojčicama, mi hoćemo blato, mi hoćemo prljavštinu, mi hoćemo ono što smo navikli od vas." E, sad, tu možda koren treba tražiti u "Skupljačima perja", jer je tadašnji direktor Avala filma Ratko Dražević pokušavao da nađe neki drugi način da predstavi naš film svetu. Međutim, to što je predstavio Saša Petrović, a Kusturica podigao na transcendentni nivo, to je nešto po čemu nas žele da vide. U tom smislu, nas nikad više neće, niti su, niti će gledati kao deo sveta, Evrope, šta god. Pogotovo u poslednje vreme, svakog dana se menja naš identitet, dovoljne su tri tuče na nekim čudnim ostrvima da se još više promeni način na koji nas svet gleda.

Kako onda objašnjavate uspeh filma "Parada" Srđana Dragojevića, koja je bila u redovnoj distribuciji u Nemačkoj?

To je jedan od retkih izuzetaka koji se pojave svakih desetak godina kada neki domaći film uspe da ode u redovnu distribuciju neke velike zemlje kao što su Nemačka ili Francuska. To je jako dobar primer i važan film za Dragojevićev opus, ali mislim da mu je mnogo važniji film koji je, istovremeno, komercijalno najslabiji "Atomski zdesna". To je mikrokosmos naših nacionalnih odnosa u Jugoslaviji, to je prvi njegov film koji ima Aristotelova tri jedinstva – mesta, vremena i radnje.

Od devedesetih u našem društvu je prisutna revizija istorije, malo je dotaknuta na filmu ako računamo započetu i još nezavršenu seriju Radoša Bajića "Ravna gora". Čini li vam se

»

Odlomak iz knjige "Redefinisanje identiteta" Aleksandra S. Jankovića

Prvi svetski rat u srpskom filmu od 1945. do 2010.

U drugoj polovini XX veka, politički, ideološki, socijalni i istorijski kontekst jugoslovenske kinematografije nije bio blagonaklon prema značaju Velikog rata, iz koga je proizišla Jugoslavija kao vekovna težnja balkanskih naroda, pa je spisak filmova koji obrađuju ovaj četvorogodišnji period neočekivano štur, ali vredan sistematizacije. *Marš na Drinu*, Živorada Mitrovića (1964), *Sarajevski atentat*, Fadila Hadžića (1968), *The Day That Shook the World*, Veljka Bulajića (1975), *Bel epok* (*Poslednji Tango u Sarajevu*), Nikole Stojanovića (1990/2008), *Čarlston za Ognjenku*, Uroša Stojanovića (2008), *Sveti Georgije ubiva aždahu*, Srđana Dragojevića (2009), *Besa*, Srđana Karanovića (2009) i donekle igranodokumentarni film *Gde cveta limun žut*, Zdravka Šotre (2006) jesu filmovi koji ne pružaju suštinsku sliku o značaju I svetskog rata za Srbiju, Jugoslaviju i region, jer više govore o distorziranom pogledu na značajan istorijski događaj kao i o patini ideoloških tabua i njihovim recidivima. Filmska istorija o Velikom ratu kada je u pitanju srpski film je šizofreni mozaik pitoresknih, veličanstvenih, ali i ponižavajućih i čemernih slika, od kojih samo poneka zbori o sužnjima koji su dali živote za ideje koje su postale još tragičnija iluzija.

Reditelj *Marša na Drinu* (1964), Živorad Žika Mitrović je imao desetogodišnje iskustvo zanatlije koji uspešno i precizno vlada narativom i napetošću, skladnošću i fokusom jednog Hauarda Hoksa, pa samim tim ovaj jedini ratni spektakl o Velikom ratu iz vremena socijalističke Jugoslavije izgleda kao svojevrstan eksces, ali i prelomna tačka u političkom smislu, koja će nekoliko godina kasnije doneti pokušaj salonske liberalne revolucije u srpskom rukovodstvu (1972) pod rukovodstvom Marka Nikezića, Latinke Perović i drugih. *Marš na Drinu* je snimljen u čast obeležavanja 50 godina od izbijanja I svetskog rata (Srbija je tada prvi put mapirana kao sila pobednica u tom ratu, posle ravno dvadeset godina neke vrste antropološke cenzure i tabua kada su u pitanju nacionalni identitet, narodni običaji, vera i hrišćansko nasleđe). Republičko rukovodstvo je prvi put javno progovorilo o pobedama na Ceru, Kolubari, proboju Solunskog fronta, gubitku preko milion i dvesta pedeset hiljada duša, što je zemlji sputanoj novom ideologijom i geografskim skrnavljenjem vratilo nadu.

Scenario Žike Mitrovića i Arsena Diklića prati mesec dana, od objave rata Austrougarske carevine pa do završetka Cerske bitke gde je zabeležena prva pobeda savezničkih snaga u Velikom ratu. Mitrović je uspeo da stvori makrokosmos značajne pobede kroz raskošno snimljene bitke sa mnogo statista, ali i mikrokosmos apologetskog naciona i njegovih najsvetlijih predstavnika, od najprimitivnijeg vojnika do visokih oficira. Scene u srušenom pravoslavnom hramu i kontemplacija o tragediji jedne male zemlje koja je započela oluju svetskih razmera poseduju renoarovsku patinu, dok sam završetak, ironično spaja antički ideal pobede u porazu i porazu u pobedi, kada gine major Kursula (Ljuba Tadić), progovarajući nezavršenu pitoresknu psovku, posle koje sledi total krivudavog toka reke Drine i Bosne, dok kao muzička podloga počinje moćna kompozicija Stanislava Biničkog, koja je i komponovana u čast ove velike pobede. Švenk, koji prati leševe srpskih vojnika, dolazi do krajputaša, autentičnih spomenika znanim i neznanim junacima u ovom ratu. Ovom katarzom, Mitrović pravi montažnu elipsu ka bliskoj budućnosti, koja će Srbiju baciti u potpunu katastrofu koja je istorijski presedan i patos.

Poznati bosanski pozorišni i filmski reditelj Fadil Hadžić je snimio rutinski film *Sarajevski atentat* (1968), pola veka po završetku Velikog rata. Ideološki obojen, ovaj film je u stvari ogroman flešbek pripadnika Mlade Bosne, koji se našao u vrtlogu racije nemačke vojske tokom II svetskog rata u Sarajevu. Hadžić je koristio ideju inicijalnog jugoslovenstva Principa i Mlade Bosne i ideološki ukorporirao u ovaj istorijski pamflet u vremenu kada se atentat na prestolonaslednika Ferdinanda u udžbenicima i savremenoj istoriji vrednovao kao nezadrživi korak ka vekovnim težnjama južnoslovenskih naroda. Veljko Bulajić je sedam godina kasnije snimio skupi koproducijski film *Atentat u Sarajevu (The Day That Shook the World*, 1975) u kome su glumili holivudska zvezda Kristofer Plamer, nemački glumac koji je često glumio u Holivudu i Italiji, Maksimilijan Šel uz domaće glumce Radoša Bajića (Nedeljko Čabrinović), i Irfana Mensura (Gavrilo Princip). Bulajić bez ideoloških stega trenutka u kome je snimio film, ali svestan svoje večite *carte blanche* kod doživotnog predsednika SFRJ, Josipa Broza, iznosi ideje sukoba dva sveta, posustajućeg imperijalizma, romantičarskih (ili terorističkih) težnji i buržoarske

da sad imamo reviziju revizije istorije koja nas vraća na početnu tačku kad je mali Jože slomio korito i skuvao svinjsku glavu? Kao da je ono što smo učili u detinjstvu apsolutna istina.

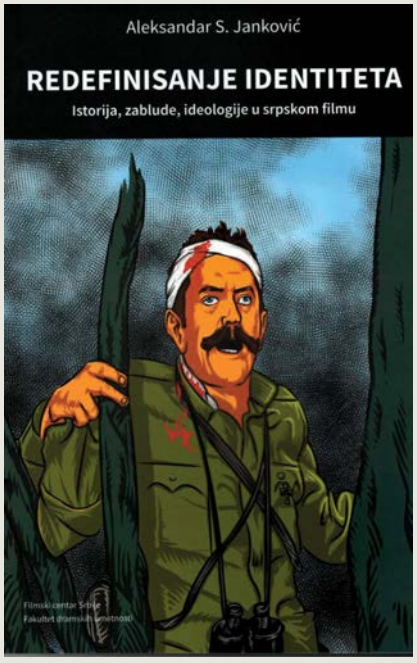
Sve te priče su apsolutne krajnosti. Ja nisam titoista, nisam njegov ljubitelj ni iz privatnih ni iz ideoloških razloga, međutim, ne želim da verujem da Beograd ne treba da ima ulicu Josipa Broza Tita. Kao što, trg Maršala Tita, možda, ne mora da bude u centru Zagreba, ali treba da bude negde. On je važan, koliko god ga voleli ili ne voleli, treba deo njega da bude u ovom gradu, u svakom gradu. Ta revizija može više da iritira nas koji smo srednja generacija. Deca uopšte nemaju tu vrstu odnosa. Uče istoriju onako kako im se predaje. I Bugari i mi i Hrvati imamo različite poglede na iste stvari u istoriji. Zato se, nažalost, stvara opšta konfuzija koja u filmovima možda može da se nadomesti, ali te filmove nema ko da gleda.

Ali, mi imamo u okviru naše nacije da na iste događaje koji su se desili pre više od 70 godina gledamo toliko različito da čak ni struka, istoričari, ne mogu da definišu i da se dogovore šta se, zapravo, dogodilo.

Mislim da je ova knjiga upravo zbog toga važna, što otvara jedan polemički ton. Ovakvih knjiga bi trebalo da bude bar deset. Mislim da bismo, makar, imali izvore odakle bi naredne generacije mogle da pokušaju da sagledaju šta se sve ovde dešavalo. Gledao sam jednom (jedini put, posle nisam mogao više da ga nađem na Radio-televiziji Srbije) dokumentarac o 1964. godini kada su prvi

dekadencije, stvarajući atmosferu nezaobilaznosti istorijskog trenutka, ali sa konfuznim osećanjem da su oba sveta u pravu.

Poput nekakvog imaginarnog i slučajnog triptiha, petnaestak godina kasnije, u Sarajevu se snima još jedan film o atentatu na obalama plitke Miljacke – *Bel epok (Poslednji Tango u Sarajevu)*, Nikole Stojanovića. Odiseja (1990/2008) ovog filma u kontekstu istorijskih stranputica naciona i bivše zemlje izgleda identično dramatično, epohalno i signifikantno. Dr Nikola Stojanović, profesor Istorije filma, doktor filmologije, najveći poznavalac Kurosave (Kurosawa) u regionu čekao je gotovo 20 godina u želji da svet vidi njegov *magnum opus*, film koji je snimio 1990. i čija je kopija poslata u Zagreb ("Jadran film") na master tretman, dizajn tona i postprodukcijski fajnšnit, nestao je u ratnom vihoru negde između Sarajeva i Zagreba. Stojanovićev film, iako na trenutke arhaičan, staromodan, naivan, pun patosa i referentan na *Kabare* (1972) Boba Fosija imao je više svežine nego većina savremene produkcije. Nivoi filmske naracije koji sežu od mikrokosmosa, života pionira filmske kamere sa ovih prostora, Luja de Berija.

Nastao kao projekat od najvećeg nacionalnog značaja, film koji je snimio atentat na nadvojvodu Franca Ferdinanda, pa sve do makrokosmosa, rasplet velike zavere patriotske (protojugoslovenske) organizacije Mlade Bosne i početka Velikog rata. Tkanje Nikole Stojanovića je višeslojno i višeznačno, delikatno, na momente brutalno, i prepuno patosa. Stojanović kao da je u samo praskozorje pakla koji nas je čekao, anticipirao sva događanja koja se vešto reflektuju kroz istorijsku prizmu prve dve decenije XX veka. *Bell Epoque je i Fin de Siecle* Evrope kakvu smo nekada znali kao zajednicu naroda, kao proto evropsku uniju. Stojanovićev filmski rukopis je staromodan, seže od Vigoa (Jean Vigo) pa sve do pomenutog Fosija. Istorijskim cinizmom, gledajući glumce i lokacije, kao da postoji paralelan svet koji stvara umetnost, ušuškan u svom neznanju, jer je istorija još uvek skrivena. Kroz ovu sepiju, stvoren je univerzalni ali i poslednji jugoslovenski i južnoslovenski film koji govori baš o filmu, ali i o nepatvorenoj ljubavi, o istorijskim zabludama, o stradanju nevinih, i onom što je najvažnije o snazi izbora. Stilski, produkcijski recidivi osamdesetih ne smetaju uobličenoj formi, tako da je film mogao biti snimljen bilo kada, međutim baš 1990 mu daje determinisan kontekst. Stojanovićeva režija je svesna uzora, ali i celokupne istorije filma, tako da erudicija i elokvencija umetnika sinkretiše posebni *Weltschmertz*, pogotovu kroz kontekst nadolazećih događaja. Magnovenje epohe u kojem gledamo *Bel epok* je stanje otrežnjenja i prihvatanja krivice. Kao takav, ovaj film nudi utehu i jednu verziju tumačenja istorije filma i istorije ljudi sa ovih prostora. A kao poslednji umetnički stav zemlje koja je već danas daleka i zaboravljiva prošlost, *Bel epok* nudi ono što mu i ime nagoveštava.

Ognjenku Uroša Stojanovića je trebalo da označi konačnu prekretnicu u srpskom filmu, međutim, dubiozna vizionarska energija, previše referenci, prenatrpana stilizacija i raskošni simbolizam su zbunili običnog gledaoca čak i u Srbiji. U ostatku sveta, film je radikalno skraćen na verziju ispod 90 minuta i bez lika Olivere Katarine, koja je u prvoj verziji predstavljala ***modus operandi***. Stojanović je snimio makabrični i kaleiodoskopski *tour de force* film o "nestajanju šumadijske rase", koji je težak sećanja na 26% žrtava jedne zemlje, o najvećoj tragediji za Srbiju u poslednjih pet vekova.

Štaviše, katarza ovog filma staje samo u jednu scenu i traje nepuni minut, kada junošu (Miloš Vlalukin) odvode u dobrovoljce istog sekunda kada se venčao (Nada Šargin) i kada njegove usne nisu stigle ni da celivaju mladu. *Čarlston za Ognjenku* je srbijanska "Tibetanska knjiga mrtvih", film o kultu i fetišu smrti i mrtvih. Film koji se raspada pod sopstvenom težinom u želji da započne toliko stvari i da nijednu ne završi. U osnovi, ovo je film o napuštanju malog mesta, o neprilagođenosti dogmi i statičnosti, o potrazi za ljubavlju, ne baš na isti način kao i u Kaprinom filmu *Život je divan* (1946). Film o umiranju sela i raskoši gradova i film o opojnoj obliviji koja se nalazi u "paukovači" najopasnijoj rakiji u Srbiji, koja vraća uklete slike umrlih i stradalih, porodice, dece, vojnika. Očigledno pod uticajem ŽanPjera Ženea (*Veridba je dugo trajala*), ali i ranog Terija »

put, posle 20 godina od završetka Drugog svetskog rata, našem rukovodstvu došli Francuzi i rekli: "Mi obeležavamo 50 godina od početka Prvog svetskog rata, želeli bismo da vi u tome učestvujete." Međutim, samo spominjanje imena Srbija u tom vremenu nije baš u redu. I tek tada, prvi put, političari su počeli da govore o nekim pobedama na Ceru, Kolubari.

U knjizi često pominjete Generaciju X (rođeni između 1968. i 1974) Osim što sami njoj pripadate, da li mislite da ona nešto više od drugih dobila ili izgubila?

Mislim da je ta generacija više svedok generacije pre generacije X, a to je generacija koja je gradila Novi talas i stasavala uz njega. To je poslednja važna generacija stare Jugoslavije. Ljudi koji su bili oko Novog talasa i to ne samo u muzici, već i u slikarstvu, stripu i filmu. Ta generacija, koliko god bila samodestruktivna (i destruktivna), uradila je poslednju veliku stvar. Izuzetnu, važnu stvar koja se nadovezuje na Crni talas po važnosti, a pritom je bila poslednji trzaj jugoslovenske transverzale Ljubljana–Zagreb–Beograd i donekle Sarajevo. Moja generacija je tu više bila svedok. Mi smo srpska Krajina te generacije, a oni su, kao, najvažnija generacija.

Da li se na Generaciju X odnosi i rečenica iz vaše knjige da "istorija pokazuje da je biti savremenik posledica mnogo tragičnije nego biti savremenik velikih događaja"?

To nije moja izvedenica, to se veoma priča u istoriji. Ima previše istorije. Možda svako od nas ima svoje tumačenje ne samo sopstvene, već i nacionalne »

» Gilijama, Stojanović snima sopstveni *verite* nadrealizam o recidivima vremena posle samog rata o kojem se niko nije bavio, kako istorijski tako ni literarno. I u vremenu urušavanja sela i cvetanja gradova u kojem i završava Ognjenka na samom koncu filma i u vremenu velike kraljevine, u kojem žive toliki narodi i vremenu ka da se verovalo da više nikada neće biti ratova.

Nastao kao projekt od najvećeg nacionalnog značaja, film *Sveti Georgije ubiva aždahu* je ekranizacija najbolje i najveće Kovačevićeve drame, i umetničko delo koje treba da definiše nacionalni identitet Srbije XXI veka. Nažalost, Kovačevićev izvornik je pretrpeo radikalnu tranziciju i nepotrebnu distorziju, pa uz evaluaciju od više od četvrt veka nema više ono značenje kao osamdesetih. Glorifikovati nacion onda bilo je skriveno među snobovskim serklovima prograđanskog društva, dok danas patriotizam i nacionalizam imaju izrazito pežorativno značenje u senci događaja iz devedesetih. Otuda i ambivalentan stav reditelja (i scenariste) Srđana Dragojevića o globalnom srpskom stradanju i insistiranje na (poetskom) realizmu, koji Srbe posmatra kao prljavi i smrdljivi polusvet otuđen od Boga ali sa besprekornom verom u njega. Demistifikacija mitova I svetskog rata je kontroverzan posao u ovom (predugom) političkom trenutku, međutim, kao jedan od dominantnih slojeva filma on funkcioniše besprekorno. Pored toga, ovo je prvi film Srđana Dragojevića koji nije smešan. Za reditelja koji je navikao da se ozbiljnim temama bavi uz žestok cinizam, ovo je neočekivan *folie de grandeur*. Paradigmatičan govor poručnika (u filmu kapetan) Tasića je možda najbolje napisan monolog u srpskoj modernoj dramaturgiji dok je u filmu razvodnjen i potrošen na samoljublje lika, u glumi Branislava Lečića koji izgovara velike rečenice dok se vozi u fijakeru i gde vojska jedva razume po jednu rečenicu. Ova govorna epifanija je raspršena u nekoliko odsutnih kadrova. Takođe, važan aspekt je melodramski postavljen ljubavni trougao koji je dobro postavljen i zamišljen, ali nedovoljno iskorišćen. Lazar Ristovski je pružio jednu od svojih najupečatljivijih uloga (jedini hrišćanski lik), dok ostali likovi (tipovi) lelujaju u nekada ingenioznom nekad u površnom spoju Dragojević–Kovačević. Dragojević je nedvosmisleno briljantan reditelj sa savršenim osećajem za kadar i detalj, međutim, ovde je slikar ponekad potresnih kompozicija koje pariraju Breson, Leoneu ili čak Tarkovskom. Kovačević je uspeo da prebaci jedan medijum u drugi, izgubivši "ono što se ne vidi" u uslovnosti "onoga što se vidi," pa nezaobilazna uporedna analiza može da završi kao što i jeste, kao skupštinsko pamfletsko nadmetanje o "falsifikovanju svete istorije", obesmišljavajući time kako sam mimezis i suštinu filma, tako i produkcijsku uslovnost koja je diktirala atrakciju režijskog postupka. Scene u rovovima su potresne, ali kao da nisu do kraja iskorišćene, kao i poslednjih nekoliko minuta, koji treba da nam donesu katarzu, a donose nam osećaj nedorečenosti. *Sveti Georgije ubiva aždahu* poštuje istoriju i tradiciju srpske istorije i filma. Kao celina, ovo je veliki film. Kao i kod Stojanovića, neki detalji su filmovi za sebe. Međutim, neki nisu, i dovoljni su da pokvare utisak. Takođe, oba filma govore o marginalnim događajima, a u istoriji filma u kojem je samo jedan film validan ratni spektakl o Velikom ratu (*Marš na Drinu*), teško je da se uspostavi referentni sistem kao u pogledu partizanskog filma, koji bi ostao svetao primer onoga što učimo u istorijskim udžbenicima. Tu situaciju je pokušao da promeni reditelj izuzetnog komercijalnog potencijala (*Zona Zamfirova*, 2002) i političkog pedigrea (*Boj na Kosovu*, 1989) – Zdravko Šotra.

Gde cveta limun žut (2006) je dokumentarno-igrani film scenariste Milovana Vitezovića i reditelja Zdravka Šotre, koji školskom preciznošću stvaraju pouzdan, zanimljiv, egzemplaran film o Srbiji tokom Velikog rata. Snimljen na lokacijama u Srbiji, Grčkoj i Albaniji i uz nekoliko nenametljivih igranih fragmenata (Petar Kralj kao Nikola Pašić, Zoran Cvijanović kao regent Aleksandar...) pruža potrebnu istorijsku filmsku građu, mejnstrim produkt, koji bi trebalo da se pušta na časovima nacionalne istorije, kako zbog delikatnosti i potresne uznemirenosti u kadrovima o "ostrvu smrti" – Vidu i Plavoj grobnici tako i zbog naivnog romantičarskog zanosa opisivanja života na Krfu u pripremi za Solunski front. U vremenu ciničnog revizionizma, nihilizma i mizantropije kao imperativa života i umetnosti, Šotrin film izgleda naivno na način poznog Čaplina ili ranog De Sike.

Besa (2009), poslednji film Srđana Karanovića, uklapa se u manirizam ovog reditelja, koji neuobičajenim tematskim okvirima (*Miris poljskog cveća* 1977, *Petrijin venac* 1980, *Virdžina* 1991...) smešta pojedinca u začudne i bezizlazne situacije koje

» istorije. Prosto je grehota koliko vidim izuzetno talentovanih ljudi koji ne uspevaju da ostave svoj pečat. A, mislim da je ovde veoma važno da se neke stvari sistematizuju. Paradoks je da je jedinu relevantnu knjigu o Crnom talasu napisao Afroamerikanac sa zapadne obale Amerike Greg Dekjur, koji je došao ovde, naučio jezik, odgledao sve filmove i napravio doktorat o Crnom talasu,

se obično završavaju tragedijom. *Besa*, kao i *Virdžina* dve decenije ranije, govori o beskrupuloznosti i časti, suprostavljajući ekstreme kojima reditelj daje šansu, ali i nemogućnost pomirenja različitih kulturnih i civilizacijskih normi i dogmi. Veliki istorijski događaji koji se podudaraju sa vremenom u filmu su marginalizovani (Cerska i Kolubarska bitka, pad Beograda) i dati su samo u (pežorativnim) fragmentima ponašanja vojnika i oficira srpske vojske. Karanovićev fokus je neobično prijateljstvo lokalnog Albanca (Miki Manojlović) i učiteljice slovenačke nacionalnosti (Iva Krajnc) koji sticajem okolnosti postaju aktivni svedoci istorijskih turbulencija. Na ličnom planu, *Besa* je film o nagoveštajima nedozvoljene i nenadane ljubavi i o časti i poštovanju. Sa druge strane, poslednji kadrovi filma prate egzodus jedne države i naroda prema bespućima Albanije. *Besa* je u tom smislu istorijska fusnota koja korespondira kako sa sadašnjicom tako i sa epohom koju obrađuje. Kao i Dragojevićev i Stojanovićev film pre ovoga, *Besa* pokazuje da je istorija filma u poslednje dve decenije koja se bavi Velikim ratom – ograničena marginalnim kojim pokušava da se dokaže suštinsko. Produkcijski, nacionalni, ideološki, politički i etnički problemi onemogućuju razvijanje ideje objektivnog sagledavanja istorije prošlog veka o kojoj svaka zemlja u regionu ima prilično različit pristup.

Ono, što je međutim zajedničko za tri prethodna filma (mimo Šotrinog) završena u vrlo kratko vreme od godinu i po dana je da su glavni junaci koji trpe radnju i doživljavaju transformaciju – žene. Kao i *crème de la crème* salonskih bajki na prelazu XIX u XX vek, "Alisa u zemlji čuda" i "Alisa sa druge strane ogledala" Luisa Kerola, "Čarobnjak iz Oza" Frenka Bauma i "Petar Pan i Vendi" Džejmsa Barija, gde je put sazrevanja devojči ce u devojku paradigma radnje i spoznaje. Takođe kao i kod na prvi utisak očiglednog reditelja muškog rukopisa, Džejmsa Kameruna u čijim su svim filmovima glavni junaci žene u misiji zaštite svog muškarca. U svim nabrojanim primerima ženski junaci doživljavaju epifaniju i suštinsku promenu dok muški ostaju petarpanovski statični i nepromenljivi u svojim težnjama. U Dragojevićevom filmu, Katarina (Nataša Janjić), slikarka, zarobljena (svojom voljom) u pograničnoj srbijanskoj zabiti preživljava dilemu samostalnosti i lojalnosti žrtve i dogmatske uloge žene. Njen izbor je slobodna volja u konstelaciji prividnog ograničenja. Kraj donosi potrebnu i željenu katarzu i ona odlazi zanavek iz zemlje, koja ima toliki fetiš slavne i patriotske smrti. Slično je i sa Ognjenkom u filmu Uroša Stojanovića, u kojem na samom početku Tanatos obuhvata sve aspekte života, a pobeđuje Eros i *joie de vivre* nasuprot *cri de coeur* koncepta. U filmu *Sveti Georgije ubiva aždahu*, oba muškarca Gavrilo (Milutin Milošević) i Đorđe (Lazar Ristovski), biraju ulogu pasivne (Đorđe) ili aktivne, očigledne žrtve (Gavrilo) kako prema ženi koju obojca vole tako i prema okruženju. Karanović, koji takođe u svojim filmovima ima lik liberalne, slobodumne žene koja je slobodna ili teži ka slobodi, lik Lee (Iva Kranjc) postavlja kao osobu sa (pravim) izborom a svim ostalim muškim likovima, radnja zavisi od njenog izbora. Ognjenka i Katarina posle tragedije odlaze u bolju budućnost. Leu, doduše, čeka golgota ali kasnije i ispunjenje u porodici.

Istorija srpskog filma do 1941. je bila blagonaklona prema tekovinama Velikog rata u dva najreprezentativnija primera, U filmovima *S verom u Boga* Mihajla Al Popovića i u *Golgoti Srbije* Stanislava Krakova. Tridesetih godina XX veka, filmska produkcija u Srbiji je bila poprilično skromna a državni interes za njeno finansiranje nije postojao. Tržište je opstajalo u zavisnosti od prodaje bioskopskih karata i to pretežno u velikim gradovima. Popović je svoj film snimio po priči Branislava Nušića "Pusta zemlja" i on predstavlja potresnu ratnu epopeju od nepuna 42 minuta koja prati priču pojedinca i porodice tokom četiri i po godine Velikog rata. Sa druge strane, film Stanislava Krakova *Golgota Srbije* (1939) je dubiozno stvaran skoro deset godina usled političkih motiva epohe. Konačni produkt je ipak izvanredan film o najponosnijim i najstradalnijim godinama za Srpski narod.

Osim očigledne mitologizacije i romantičnog diskursa ključnih momenata i ratnih pobeda srpske vojske u Velikom ratu, skoro da ne postoji ni svest, a ni publikacija, o istorijskim i političkim kontekstima kako je Kraljevina i u kojim uslovima ratovala. Štaviše, da neminovni Veliki rat nije počeo na Drini jula 1914, istorijska slika bi bila dramatično drugačija. Jedan nemušti metak tinejdžera i romantičnog pesnika u najavi i pobornika ideje ujedinjena svih južnih Slovena je nehotice uticao na stvaranje novog poretka kontinenta, koji je u tom trenutku vladao skoro celim svetom. Jedan sofomorni metak je od Gavrila Principa stvorio demijuršku figuru koja će svom nacionu doneti nesagledivo stradanje. Cena je svakako uvećana (ili umanjena) recidivima komunističke revolucije 1941–1945 pa je i umetničko tretiranje tekovina Velikog rata iz današnje perspektive distorzirano, stilizovano i bez realne rezonance. Kako svaku reviziju podstiče aktuelna politika, filmsko čitanje I svetskog rata u poslednjih 50 godina je *Weltschmerz* konfuznog naciona u potrazi za sopstvenim, uvek izmičućim identitetom. ¶

o nečemu što je toliko važno za naš nacionalni identitet i kulturu uopšte. Iako je Bogdan Tirnanić sakupio svoje tekstove i objavio jednu šarmantnu, bedekersku knjigu o Crnom talasu, niko nije seo i rekao: "Crni talas je važan zbog toga, toga i toga." Zauzvrat, došao je neko kao kad bi mi otišli u Los Anđeles i napravili istoriju hip-hopa Zapadne obale, a da smo Srbi iz Batočine. To je neoprostivo! Ja bih voleo da ovu knjigu ljudi pročitaju. Možda bih više voleo da se ne slože sa mnom. Važno je da se neko inspiriše, da kaže: "Ovaj nema pojma", i da onda napiše svoju knjigu. Ja mogu da kažem kao "nezavisne dnevne novine 'Informer'" da sam nezavisni filmski kritičar, ali sam prosto kroz svoje iskustvo i svoje generacije pokušao da napravim neku klasifikaciju. A, veoma bih voleo da takvih knjiga bude što više, jer vidim da postoji potreba, postoji energija da se ovakvo nešto štampa. I da to nešto znači. Hajde da pričamo o nečem što je za nas tako važno – o filmu koji toliko volimo i smatramo da svako može da snimi film, kao što iskreno mislimo da svako može da bude selektor fudbalske reprezentacije. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Razgovor

ŠTA JE NAMA

EJMI VAJNHAUS

Foto: Reuters

“Imaš tu ikoničku sliku sa beogradskog nastupa, gde ona, onako razvaljena, grli samu sebe, jer nema nikog drugog i, u stvari, vidiš samo devojčicu kojoj treba zagrljaj. I ona nema kad da peva jer joj treba zagrljaj. Ta slika je nešto kao Isus 21. veka. Onaj kog znamo je razapet, raširenih ruku, Isus 21. veka grli samog sebe ili se grči i brani se od sveta”

Ovo nije običan intervju i ne može se napisati drugačije osim u prvom licu. Ejmi Vajnhaus umrla je pre šest godina, 23. jula 2011. Reflektor teatar pravi predstavu *Back to Amy*. Prave je ni od čega, bez ikakvog novca, samo uz pomoć vlastitog talenta i dobre volje. Dramski tekst pišu Minja Bogavac i Ognjen Obradović, a predstavu režira Vojislav Arsić. Iako je predstava još u nastajanju, već neko vreme pokušavam da nađem način da o njoj pišem. Pokušavali smo da se sastanemo više puta, Reflektor je organizovao razne radionice, pa i čitajuće probe na kojima je prisustvovala javnost. Obaveze, neusklađeni rasporedi i haotični životi nisu nam dozvolili da se nađemo, dok mi nije sinulo zašto to mora da se dogodi. Ejmi, Minja, Vojkan i ja rođeni smo praktično iste godine. Sve troje smo bili fanovi, pisali o njoj i sve troje nas je njena smrt, iz nekog ne sasvim dokučivog razloga, pogodila vrlo lično, i znamo da nismo jedini. Minja i Vojkan sa jedne i ja sa druge strane, nismo se poznavali pre ovog razgovora. A onda smo seli, počeli da pričamo o Ejmi i dogodila se čista magija, koju pripisujem dobrom duhu Ejmi Vajnhaus: pričali smo, smejali se, plakali i više nismo znali da li pričamo o njoj ili o sebi »

ili smo nekako zajedno doprli do nečeg univerzalnog za svako ljudsko biće koje oseća. Sve je krenulo od bezazlenog pitanja: zašto Ejmi?

MINJA: Da Vojkan nije došao na ideju da pravimo predstavu o njoj, ja sama nikad ne bih došla do toga. Ali, odreagovala sam čim mi je to predložio jer je Ejmi za mene posebna. Nisam osoba koja se identifikuje kao bilo čiji "fan" i nikad nisam čak ni objavila tvit o nekoj poznatoj ličnosti, koja je umrla. Međutim, smrt Ejmi Vajnhaus je prva od tih "selebriti smrti" koja me je iz nekog razloga užasno lično pogodila. Prvi put sam se rasplakala, ostala kod kuće sama sa sobom i slušala njenu muziku. Za mene je Ejmi umetnička figura sa kojom sam mogla snažno da se identifikujem. I kasnije, kad sam pogledala unazad svoju poeziju, pa i roman koji sam napisala, iznenadila sam se kad sam u tome pronašla neku vrstu alter-ega koji bi mogao da se zove Ejmi. Čak sam na nekoliko mesta našla da sam koristila ime Ejmi kao simbol za neka svoja raspoloženja ili stanja. I naravno, tu je generacijska perspektiva.

VOJKAN: Usudiću se da kažem da želim da radim predstavu *Back to Amy* jer razumem Ejmi. To sam i napisao u blogu u kom sam objasnio zašto želim da radim ovu predstavu. Za mene je Ejmi izlaz, želim da radim ovu predstavu jer to dugujemo njoj, to joj duguje Beograd i ja to dugujem sebi, jer je to valjda jedini način da sačuvam dobrotu u sebi koju gajim ceo život. Imam snažnu motivaciju da se njom bavim kao neko ko je voleo njenu muziku, kao neko ko razume depresiju i kome su roditelji umrli od droge. Razumem šta znači kad se pojave demoni, oduzmu ti kontrolu i znanje. I isto tako, dobro znam da demoni mogu da te pobede, ali možeš i ti da "pređeš igricu".

JOVANA: I meni je ona prva selebriti smrt koju sam lično doživela, i takođe mislim da je razlog neka vrsta generacijskog identifikovanja, ali ne samo zbog godina. Da li se sećate sebe u tim godinama, svojih egzistencijalnih kriza i pitanja na koja niste imali odgovore? Imam utisak da su te godine, oko 26-27, naročito ako si već poluafirmisan u profesiji, malo kritične. Negde u podsvesti ti stoji: ili ću se sada lansirati i probiti, ili ću do kraja života ostati prosek.

MINJA: Sećam se sebe iz tog vremena, i kad se setim predstava koje sam tad radila, imala sam ovo što si sad pomenula: svest da će te predstave ili biti internacionalno viđene i prepoznate ili da treba da se bavim nečim drugim. Ali, ono što je fascinantno kod Ejmi Vajnhaus jeste brutalno hrabra iskrenost, sa kojom si mogao da se povežeš. Onako, bespoštedno je trošila sebe kao materijal, i kad slušaš poslednji album, *Back to Black*, opisala je tačno ono što joj se i dogodilo. Mislim da samo neko ko tako surovo iskreno piše, može da bude takva vrsta proroka.

JOVANA: Meni nikad neće biti jasno kako je iko mogao da pressluša *Back to Black*, a da mu ne bude jasno kako je njoj i kroz šta prolazi. Tu mislim na najbliže, pre svega. Jer svi ti njeni tekstovi su sasvim sirovo izražene emocije, spakovane u sofisticiranu muziku. Što sad vodi u drugu temu, a to je koliko je sva bila sačinjena od suprotnosti. S jedne strane ta prefinjena muzika, a sa druge, sirove, integralne emocije u stihu. Ili taj visoko naglašeni ženstveni imidž u kombinaciji sa pljugom u ustima i psovkama koje je ispaljivala.

VOJKAN: Prošlog leta, kad sam počeo da razmišljam o predstavi, mislio sam o njoj na jedan potpuno drugačiji, biografski način. E onda te život gurne u provaliju, a ti možeš da se iskopaš ili zakopaš. Meni su svi savetovali da radim jer rad pomaže. Uzgred, to su i Ejmi govorili, i cela ta njena poslednja turneja je zapravo bila rezultat uticaja drugih koji su joj pričali da će joj biti bolje ako radi. Preslušavao sam je ponovo, nailazio na linkove sa sobom i svojim životom. Kada satima plačeš na podu svoje sobe i slušaš njenu pesmu sa stihom *I cried for you on the kitchen floor*, nekako ti bude lakše, jer nisi "sam". Mene su roditelji ostavili kada sam bio mali, voleli su heroin više nego mene. Od tada aktivno vežbam ostavljanja, a vidim da je kod Ejmi osnovni problem bila upravo samoća.

JOVANA: Opseda me to što ne mogu da provalim zašto je doživljavamo lično. Da li zato što smo generacija koja se još

Koliko je za njenu sudbinu važno to što se jedna krhka, nestvarno talentovana žena pojavila u vreme kad pop muzikom dominira industrija, a ne kreativnost?
– Jovana Gligorijević

seća vokmena, ali živimo na internetu, pa smo neki most između generacije X i milenijalaca, a opet to povezujem sa tim njenim eklektičkim karakterom u muzici, u stilu, u psihologiji? I naravno, sa tom njenom fascinantnom savremenošću i svevremenošću?

Foto: Ivan Šepić

MINJA: Mi danas, govoreći pozorišnim jezikom, ne živimo u vremenu tragedije, živimo u vremenu slobodne volje i nema osećaja predeterminisanosti. A u njenoj biografiji ima tragetskih elemenata, nečega što stvarno podseća na novovekovnu tragediju. Ti surovi bogovi koji kažnjavaju junake antičkih tragedija, danas jesu mediji. Kad gledaš unazad, sve u njenom životu može da se izvuče kao da je bilo predeterminisano, i kad Aristotel piše o identifikaciji, o strahu i sažaljenju, čini se da smo, prateći život Ejmi Vajnhaus, doživljavali baš te emocije. Mi antičkog junaka vidimo kako srlja, kako ide u susret svojoj sudbini, strepimo za njega, iako znamo da će kraj biti tužan, što nas vodi u katarzu. Čini mi se da Ejmi kao dramski lik ima katarzički potencijal.

VOJKAN: Ona je tragična junakinja 21. veka. Prolazila je kroz razne faze neverovatnog uspeha i skandaloznog pada, i ostajala briljantna, inteligentna, ali uporna, tvrdoglava i snažnija od većine na jedan način, ali zato mnogo slabija od svih na drugi način. Njeno telo je pronađeno u 16.00 sati, već u 18.00 na njenoj stranici na Vikipediji upisan je datum smrti 23. jul 2011. Dva sata je bilo potrebno. Dva sata u svetu brzine i praćenja. Dva sata koja opisuju pohlepu i voajerizam ljudskog roda, sa kojim se možda moramo pomiriti. Gledati kako mediji i javnost od vrsne umetnice, sa dodatkom novca i biznisa, prave zvezdu, a onda vrtoglavo od nje prave kontroverznu osobu kojoj uskraćuju svu podršku. Opet zbog para i biznisa.

JOVANA: Kad već pominješ medije, ja se odlično sećam da je taj dan kad je umrla bila subota i da sam odmah kad sam čula vest, sela i napisala tekst za sajt. Nisam ni pogledala taj tekst do sinoć, kad sam počela da se spremam za ovaj razgovor. I onda sam naletela na rečenicu koja kaže da nijedna autopsija neće pokazati od čega je Ejmi stvarno umrla, a umrla je od otrovne mešavine očaja i uspeha. E sad, koliko je za njenu sudbinu važno to što se jedna krhka, nestvarno talentovana žena pojavila u vreme kad pop muzikom dominira industrija, a ne kreativnost? I onda ta stravična mašina hvata i nju, i ima u pesmi *Rehab* onaj strašan stih gde kaže da nema 70 dana za rehabilitaciju. Uvek mi se činilo da ona nema ta dva i po meseca jer su je stalno vukli i terali na turneje i nastupe. I sad opet, da se vratim na nas. Svi živimo od tezgi. Okej, ne treba nam odvikavanje, ali da li uspevate da izvučete makar tri, a ne 70 dana koji nemaju veze s poslom?

MINJA: Odmor je nešto na šta čovek sebe mora da tera, posebno u Srbiji gde živimo u stalnom strahu da nećemo imati od čega da živimo i stalno radiš na bar jedan obrtaj više od onoga što stvarno možeš da izdržiš. Čak i ako nađeš vremena, nađeš ga kad pukneš, kad se u organizmu desi kratak spoj i onda, sve i da hoćeš da radiš, moraš da miruješ. Kod Ejmi ima jedna stvar: industrija ima ljude koji žele da budu zvezde. Oni su nečiji projekat, drugi ljudi pišu pesme za njih, oni se ne pitaju mnogo, ali uživaju u slavi. Ejmi u intervjuima posle prvog albuma *Frank* stalno ponavlja: videćete da ja ni po čemu nisam zanimljiva osim po muzici koju pra- »

vim i ostavićete me na miru. Nažalost, nisu je ostavili na miru. Vojkan se stalno pita šta bi se desilo da je ona ostala pevačica koja svoju muziku izvodi po malim klubovima. Sigurna sam da bi danas bila živa. Ovako, ona više nije imala vremena da stvara svoju muziku, koja joj je bila ventil i izlaz.

JOVANA: Vojkane, ti si bio na beogradskom koncertu.

VOJKAN: Kad je Ejmi izašla na scenu, u onom stanju u kom je bila, prvo nisam verovao, mislio sam da je fora. Kako je potrajalo, samo sam želeo da je što pre sklone sa scene. Onda je izašao Mobi, nastavio sam da se zabavljam, i tek sutradan kad sam se probudio osećao sam neku vrstu odgovornosti, kad osećaš da je nekome bila potrebna pomoć, da si to gledao i da nisi pomogao. Kasnije smo saznali da se ona zapravo otimala i da nije htela da izađe na scenu, ali je obezbeđenje bukvalno izguralo pred publiku i primoralo da ostane na sceni 35 minuta, jer je ugovor takav da mora da ostane na sceni minimum jednu trećinu predviđenog trajanja nastupa.

JOVANA: Isti oni koji su tražili natrag novac od karata su, posle njene smrti, na Ibeju prodavali te ulaznice za 500 funti, kao, je li, suvenir sa poslednjeg nastupa Ejmi Vajnhaus. Mislim da to mnogo govori o današnjoj publici koja na sve gleda po principu roba i usluga. Oni su dali pare i očekivali su da im ona za te pare isporuči neku uslugu, da im peva...

MINJA: O tome je pisala Biljana Srbljanović odmah posle koncerta, i uporedila taj trenutak sa Van Gogom koji odseca sebi uvo, a neko se ljuti što mu prska krv po cveću, i sa poslednjim editorijalom koji je za "Vog" snimila Merilin Monro. Danas su to sve one ikoničke slike po kojima znamo Merilin Monro. Umetnici kao što je Ejmi Vajnhaus očigledno nije bilo mesto u industriji. Njena sudbina pokazuje kako mašinerija melje ljude i ne zna za empatiju i saosećanje. A umetnost se pravi na saosećanju. Ti ljudi koji odu na koncert Ejmi Vajnhaus i očekuju da im se isporuči usluga, čini mi se ne znaju u šta su uložili novac.

VOJKAN: To nisu bili ljudi koji nju vole, nego oni koji su došli da se slikaju i da slike stave na internet. Oni koji je vole su prvo znali da su velike šanse da izađe onakva, jer se to događalo i ranije, a drugo, imali su empatiju. Ono što je meni mnogo važno u vezi sa tim koncertom i što hoću sada da dokazujem jeste da Beograd nije vikao "ua". Većina na tom nastupu nije vikala "ua". Ali, onaj ko viče i zviždi je glasniji od onog ko ćuti i plače. Moja drugarica je bila u fan pitu i dozivala je, pokušavala da peva njene pesme, molila je samo da se trgne, da se digne. Mislim da je bilo mnogo takvih ljudi, ali oni ne mogu da budu glasniji od onih koji viču "ua".

Koliko nežna mora da bude žena da bi se predstavljala toliko nadrkano? Ljudi nemaju pojma koliko treba da si hrabra da sve svoje emocije izneseš pred svet – Minja Bogavac

JOVANA: Imam još jednu teoriju zašto je doživljavamo svojom. Upravo ova naša generacija je ona u kojoj su se vaspostavili oni mladi lideri, menadžeri, brokeri, bankari... Onda u Britaniji imaš samo nekoliko meseci pre Ejmine smrti venčanje princa Vilijama i Kejt Midlton. I oni i ovi ovdašnji mladi lideri, koliko god da su estetski možda i simpatični, toliko su po PS-u da umreš od dosade kad ih vidiš. Ni traga živog bića u njima. A onda tu upada Ejmi, onakva kakva je bila i, što je neko napisao, "sa slabom kontrolom impulsa", ali za razliku od njih odiše životom, stvaranjem i energijom...

MINJA: Autentična, i to prelepo autentična. Ti možeš da živiš po PS-u, da postavljaš sebi ciljeve koliko ćeš da zaradiš i da živiš tako. Ali, kad pogledam Ejminu biografiju, pitam se da li se lepo meri kvalitetom ili intenzitetom. Svaki put kad pomislim kako je jezivo kratak njen život bio i svaki put kad se iznova zaprepastim nad opštom istinom da ćemo svi umreti, pomislim: ali, kakav je to život bio! I zato mi se čini da je ta njena priča bolna, ali ipak zaokružena.

VOJKAN: A u vreme kad pop muzikom vlada industrija, pojavljuje se kompletna autorka i svet naprosto ne zna šta će s njom. Ja sam bio izbezumljen kad sam je prvi put čuo, to je bilo nešto potpuno novo i svi smo pričali o nekoj Ejmi koja je odjednom donela muziku.

Vratio bih se malo na predstavu. Fokus nam je na nekih sedam-osam teza koje su vezane za njen život. To nije dramska predstava, nije mjuzikl, njene pesme koristimo samo u nekim scenama. Teze kojima se bavimo su kako umetnik stvara,

ko je vlasnik umetničkog dela, koliko košta smrt, demistifikacija Kluba 27, depresija, alkohol, droga, mediji kao aždaje koje su u stanju da od nje naprave globalnu zvezdu začas, a da je nakon toga sahrane i unište... Kad pričamo o tome ko je vlasnik umetničkog dela, ne pričamo o autorskim pravima, nego da li je to Ejmi koja odbija da izvodi pesme sa *Back to Black* jer su joj emotivno prezahtevne i ona to

Foto: Ivan Šepić

Usudiću se da kažem da želim da radim predstavu *Back to Amy* jer razumem Ejmi. To sam i napisao u blogu u kom sam objasnio zašto želim da radim ovu predstavu. Za mene je Ejmi izlaz, želim da radim ovu predstavu jer to dugujemo njoj, to joj duguje Beograd i ja to dugujem sebi, jer je to valjda jedini način da sačuvam dobrotu u sebi koju gajim ceo život
– Vojkan Arsić

više ne može, ili je to svet koji od nje traži baš te pesme jer one svetu nešto znače.

MINJA: Nama je biografija Ejmi Vajnhaus neka vrsta rešetke koja drži gomile problema savremenog društva. Zato naša predstava u velikoj meri i jeste o odnosu umetnika, industrije, medija, i o pitanju kako zadržati privatnost koja ti je potrebna za stvaranje, a istovremeno biti uspešan izvođač. U Srbiji si ograničen malim tržištem i malim jezikom i gotovo je nemoguće da postigneš takav interplanetarni uspeh. Glupo zvuči, ali ispada da je u tom segmentu Srbija srećnija zemlja za umetnike. Nećeš postati bogat i slavan, ali bar znaš da ćeš ostati živ, a ona je u toj svojoj slavi živela kao u zatvoru. Strašno je kad imaš toliko eksplicitno mnogo talenta, stila i ukusa, i da to što jesi i to što si priznata postaje sila koja se okreće protiv tebe.

JOVANA: Sto puta sam od ljudi starijih od nas čula kako smo ironična generacija, kako nismo u stanju da kažemo "volim te" bez umotavanja u sedam slojeva ironije. A Ejmi sve to demantuje stihovima u kojima se emotivno ogoli do daske, gde priznaje da plače na kuhinjskom podu, da umire od patnje. Ima u filmu *U stvari ljubav* ona scena kad Alan Rikman poklanja Emi Tompson CD Džoni Mičel i kaže da je Džoni umetnica koja je naučila hladnu britansku devojku da oseća. Da li je Ejmi umetnica koja je jednu ironičnu distanciranu generaciju naučila da oseća i zapravo je zato doživljavamo lično?

MINJA: Apsolutno. I još, Ejmi na nas deluje snažno zbog brutalne iskrenosti u stihovima, ali je ona istovremeno i duhovita, zeza se na svoj račun, ne shvata sebe ozbiljno, koristi sleng i psovke joj stoje toliko prirodno. Ona u pesmi ne psuje da bi opsovala, nego zato što je psovka na tom mestu opravdana i nema tačnijeg načina da kaže to što ima.

VOJKAN: Ta sirova i surova iskrenost u njenim pesmama meni govori o tome koliko je ona sebe davala i koliko se trošila u kreativnom procesu, i sve svoje davala svetu. Kao da je ceo svoj život istrošila u tom davanju, i da sa tim tempom trošenja sopstvene unutrašnjosti ona nije mogla duže ni da živi. Sada kad ja kopam sopstvenu unutrašnjost dok radim na ovome, osećam kako je biti umetnik, šta god to značilo.

MINJA: Koliko nežna mora da bude žena da bi se predstavljala toliko nadrkano? Ljudi nemaju pojma koliko treba da si hrabra da sve svoje emocije izneseš pred svet. To ne možeš da uradiš ako u sebi ne pronađeš neki malo nadrkaniji lik, neku ironiju iza koje ćeš da se sakriješ, kad zapravo otkrivaš – sve. U njenim stihovima vidiš ozbiljnu hrabrost, a ja mislim da toliko hrabra žena nikako ne može da ne bude nežna.

VOJKAN: Mislim da je usamljenost suštinski problem, da od te jezive samoće sve počinje. Njen otac u svojoj knjizi opisuje njenu sahranu i u tom opisu ima jedan neverovatan momenat, kada kaže da su svi bili tu dok je trajao obred pred kremaciju, a kad je trebalo da spuste sanduk, svi su izašli i pored nje su ostala samo četiri člana njenog obezbeđenja, da budu s njom u poslednjem trenutku, jer su samo oni bili uvek uz nju. I tada praktično shvatiš da su četvorica frajera iz obezbeđenja bili jedini ljudi koji su iskreno brinuli o njoj. I imaš tu ikoničku sliku sa beogradskog nastupa, gde ona, onako razvaljena, grli samu sebe, jer nema nikog drugog i, u stvari, vidiš samo devojčicu kojoj treba zagrljaj. I ona nema kad da peva jer joj treba zagrljaj. Ta slika je meni nešto kao Isus 21. veka. Onaj kog znamo je razapet, raširenih ruku, Isus 21. veka grli samog sebe ili se grči i brani se od sveta. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Uzajamno skretanje

Foto: Jovana Ilić

“Na francuskom se zastava kaže *drappeau*, mala tkanina. Mislim da ne postoji objekat sa jačom simbolikom i manjom površinom, maltene je nepostojeći, kao što je zastava”

Mihael Milunović je ovog leta u žiži pažnje medijske i umetničke javnosti zbog *Vizije*, njegove slike kojom će od polovine juna do septembra biti obavijen Ringuturm, zgrada centralne grupacije Vienna Insurance u Beču. *Vizija* je tako, govoreći u brojkama, postala umetničko delo površine 4000 kvadratnih metara i visine 73 metra, koje je montirano 165 sati. Na *Viziji* je crveni voz koji se penje na plavu planinu “kao alegorija na zajedništvo i izdržljivost, a antena na vrhu planine je simbol spremnosti da se pozitivna energija podeli sa drugima”, kako je objasnio autor. Mihael Milunović je deseti učesnik u projektu oblačenja Ringturma, koji je započet 2006. godine.

Mihael Milunović (1967) je, kao što se obično navodi u novinskim tekstovima o njemu, iz porodice poznate po umetničkoj tradiciji. Specijalizovao je slikarstvo u klasi prof. Vlade Veličkovića na l’Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts de Paris. Osnivač je i prvi predsednik NVO Pro Art ORg u Beogradu, predavao je na umetničkim akademijama u Parizu, Sent Etjenu i na Cetinju. Bio je kustos i organizator više izložbi, urednik programa “Obojeni svet” u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu, umetnički direktor drugog Mikser festivala... U stalnoj postavci kolekcije porodice Esterhazi u njihovom dvorcu je sedam Milunovićevih slika, da ostale kolekcije i galerije ne nabrajamo. Njegova dela su poznata po direktnim reakcijama na sociopolitičke teme.

“VREME”: Vaša slika na zgradi Bečkog osiguravajućeg društva je odličan primer uzajamne dobrobiti između umetnosti i moćne korporacije: vi ste skrenuli pažnju na njih, a i oni na vas i vaš celokupan rad, pa samim tim i na umetnost uopšte. Ovakvi primeri saradnje su, nažalost, retki. Zašto, da li su teško ostvarivi?

MIHAEL MILUNOVIĆ: Ne, mislim da ih zaista ima puno, od Fondacije Vuitton, Fondacije Ricard, i ovde pominjem samo nekoliko prisutnih u Francuskoj, u svetu ih ima na hiljade. Takve stvari postoje u Srbiji, jer upravo je srpski ogranak Wienerstaedtische osiguranja dobar primer da je takva vrsta kolaboracije moguća i ostvariva, i mislim da to nije jedina korporacija koja na ovim prostorima ula-

pažnje

že u umetnost i radi na njenoj promociji. Naveo bih inicijative i konkretnu podršku umetnosti Milana Beka unutar čije kompanije funkcioniše mnogo umetnika i umetničkih prostora koji su takođe za svaku pohvalu. Nadam se da će takvih pokretanja biti još više.

Vi i vaš rad *Vizija* bili ste prošlog meseca velika medijska tema. Međutim, nisam primetila da je negde objavljeno kako je Bečko osiguravajuće društvo izabralo baš *Viziju*. Da li je bio konkurs?

Moja dela se nalaze već nekoliko godina u kolekciji Wienerstaedtische osiguranja Srbija, koju oblikuje sa velikim umećem kustos Slavko Timotijević. Bečka centrala, Vienna Insurance Group (VIG), ove godine je, na jubilarnu desetogodišnjicu njihovog umetničkog projekta oblačenja Ringturma, želela da izabere umetnika iz Srbije, te sam se ja našao u preselekciji sa još petnaest drugih umetnika, i na kraju bio izabran. Sam rad *Vizija* izabran je nakon višenedeljnog većanja i pregovora, ali i nakon brojnih proba sa lejautom gde smo simulirali aktuelnu instalaciju.

Moguće je da ste u prethodnom pitanju osetili trunčicu kompleksa malobrojnog naroda – kako je moguće da od tolikih slikara požele da obaviju zgradu radom baš nekog od naših?

Mislim da je sasvim moguće. Doduše, radi se o izboru umetnika unutar jedne velike kolekcije, u kojoj su naši umetnici pravedno zastupljeni. Ja nemam kompleks svog porekla, i mislim da sam se delom i zbog toga obreo među brojnim značajnim javnim kolekcijama poput Muzeja Ludwig, Kolekcije Esterhazy, Kolekcije Solo i drugih. Postoji nemali broj naših umetnika koji postižu značajne uspehe van zemlje iz koje potiču, ali se o njima možda kod nas nedovoljno zna.

Vikipedija tvrdi da ste francuski, srpski i hrvatski slikar. Čiji ste?

Nosilac sam državljanstva sve tri zemlje. Francuska Republika me je "usvojila" pre više od jednog desetleća, i osim završetka školovanja, njoj sam zahvalan za svoju internacionalnu karijeru. Srpsko i hrvatsko su moje porodično, jugoslovensko ili rekao bih čak srednjoevropsko poreklo. Među mojim precima ima Srba, Hrvata, Crnogoraca, Nemaca, Čeha, i ko zna koga još. Na to gledam isto kao i na poznavanje šest stranih jezika: samo kao na deo mog ličnog bogatstva. Beograd je grad u kome sam odrastao i kojem se konstantno vraćam, i tu se nalazi i izvor iz kog se napajam i koji je izuzetno bitan za moje stvaranje. Dubrovnik je grad mojih dečačkih letnjih uspomena.

Ovde se kaže "naš slikar Mihael Milunović". Da li u svetu pojedinca poistovećuju sa nacijom ili ga primećuju prvenstveno zbog svojih kvaliteta bez obzira odakle dolazi?

Mislite na pridev "nacionale"? Mislim da je primer realno uspešnog pojedinca pre svega podstrek za druge koji streme ka boljem i koji se trude da se usavrše u svojim profesionalnim domenima, i u tom smislu mislim da identifikacija ne predstavlja nikakav problem. Doživljaj, recimo, interesantnog umetnika iz neke manje poznate sredine u svetu, kao i mnogo čega drugog, pre svega zavisi od percepcije. Nekada ste *noble sauvage*, nekada ste egzotični...

Ovog maja u Atini na Art festivalu predstavljena je vaša slika *Freedom run*, na kojoj motociklista pronosi veliki beli jarbol. Da li tom slikom poručujete da se sloboda predala, osim što beži?

Slika *Freedom run* je metafora odnosa koji vladaju u našoj realnosti. Pitanje je da li su nekadašnji principi i simboli danas čitljivi na isti način, da li je recimo bela zastava zastava predaje ili pogrebna zastava zastava jednog umirućeg sistema? Realnost je za mene nesavršen pojam, kroz njene šavove i pukotine moguće je uvući subverzivne sadržaje, koristiti njen krvotok za transport nove percepcije.

O čemu govore zastave na vašim radovima? Jedan od povoda što će idućeg proleća na beogradskom Ušću biti postavljen jarbol od 120 metara je – atrakcija za turiste. Šta mislite o tome?

Da bih progovorio jezikom zastava, morao sam dugo da proučavam veksilologiju, nauku koja se time bavi. Interesantno je da se na francuskom zastava kaže *drappeau*, mala tkanina. Mislim da ne postoji objekat sa jačom simbolikom i manjom površinom, maltene je nepostojeći, kao što je zastava. U tom kontekstu je zanimljiviji fenomen ljudskog oduševljenja i žrtve zarad jedne krpice na štapu. Zastave su takođe deo ponosa, poštovanja, generisanja oko jednog identiteta, pripadnosti ili principa, ostvarenih uspeha ali i moći, i deo su ceremonijalnog, protokolarnog rečnika koji zastavom manipuliše od podizanja i ljubljenja do prekrivanja sarkofaga i gaženja. Zastave u mojim radovima proizvode zabunu jer koriste kolorne kodove u negativu, te je čitanje i identifikovanje moguće samo ukoliko se slika obradi kroz neki od softvera za editovanje fotografija. Inverzija je takođe jedan od aspekata nekoherentne realnosti, i ovde je u direktnom čitanju vezana za identifikaciju gde se insistiranjem na simbolu identifikacije ukidaju njegovi nosioci i suprotno.

Što se tiče Ušća, nisam upoznat sa projektom da bih imao konkretno mišljenje.

Zašto ljudske figure na vašim slikama nemaju lice?

Radi se o izvesnoj kategorizaciji koja se razvila tokom godina kroz moje radove, pre svega u crtežima. Sve prirode ljudi nisu po difoltu ljudske. Moje figure sa »

elipsoidima umesto glava, *shitheadsi* ili *diamondheadsi*, govore o drugim prirodama koje nisu humane. To mogu da budu egzekutivne prirode, na primer bespogovorni izvršioci naređenja, manijaci kontrole i nadziranja, *slimeheadsi*, agregatno nepostojane prirode, patološki lažovi, politički prevrtljivci i slični. Ljudi bez lica su ljudi koji svesno ili nesvesno poriču svoj pravi identitet i postaju deo globalnih personalizovanih anonimusa, u želji da budu deo grupe, trenda, struje.

Zvanično je najavljeno da će Muzej savremene umetnosti ove jeseni biti otvoren za publiku. Kako sarađujete sa domaćim muzejima i galerijama?

Drago mi je zbog toga, pre svega što mnogi činioci našeg kulturnog života doživljavaju to kao svojevrsnu agoniju. Učestvovao sam na dve izložbe u MSU u proteklih petnaest godina, a 2014. sam imao samostalnu izložbu u Salonu MSU. Našu saradnju bih okarakterisao kao korektnu. Sa galerijama sam radio mestimično i mislim da je proces oformljavanja jedne realne galerijske scene tek u toku i da se uvode nova pravila igre, postoji više konkurencije, na šta gledam kao na krajnje pozitivnu promenu. Mislim da su očekivanja u prošlosti da su MSU i Ministarstvo kulture institucije koje treba da obavljaju posao promocije i bolje vidljivosti naše savremene umetnosti u svetu, bila potpuno pogrešna. Muzej je institucija koja se bavi konzervacijom, i stoga mislim da je nekadašnja ideja da se napravi Kunsthalle ili nacionalna galerija kao mesto za privremene tematske izložbe i životniji prostor za savremenu umetnost, danas već neophodnost, pre svega kao deo strategije pozicioniranja naše scene u evropskom okviru. Mislim da će glavne promene u galerijskom miljeu uslediti kad se bude ostvarilo više transparentnosti i uvida u to šta zaista funkcioniše na tržištu savremene umetnosti, i na podizanju svesti o značaju povezanosti privatnog kapitala i umetnosti.

Pre nekoliko godina pokušali ste da organizujete izložbe mladih autora na splavu preko puta Muzeja savremene umetnosti. Kakav je rezultat?

To je tada bio pionirski pokušaj da se skrene pažnja na aktivne učesnike srpske umetničke scene, i da se ljudi upoznaju sa živom umetnošću. Projekat je uspeo da preživi jednu sezonu, što je u Beogradu veliki uspeh. Radio sam daleko važnije projekte u Beogradu, pre svega sa UK Parobrod, seriju dual izložbi pod nazivom "Duplex", koja se bavila preklapanjem poetika formalno nespojivih umetničkih praksi, kroz kohabitaciju naših i umetnika iz inostranstva. Smatram da su rezultati opipljivi, jer su pojedini umetnici koji su tavorili u senci stupili na scenu, gde se nalaze i danas, pažnja je uspešno usmerena na raznovrsnost umetničke scene u Beogradu i na pojedine, do tada nevidljive fenomene.

Da li su vam ovdašnji umetnički fakulteti predložili da studentima pričate o svom iskustvu ili o promovisanju umetnosti?

Od svih fakulteta interesovanje su pokazali svojevremeno FLU na Cetinju gde sam održao seriju predavanja, i Institut za umetničku igru u Beogradu pre par godina. Međutim, to interesovanje nikad nije realizovano zato što, zbog opstrukcije, ta institucija nije dobila akreditaciju za rad. Interesovanje na mom matičnom fakultetu nikada nije postojalo, i kada sam pre šest ili sedam godina konkurisao na mesto asistenta, odbijen sam u poslednjem krugu i na to mesto je izabran jedan od profesorskih pulena, tek završeni student doktorand bez ikakvog iskustva. Bolonjskom poveljom se manipuliše u konkursima i stiče se utisak da pravo profesionalno iskustvo nije kvalitet koji je neophodan za predavače na ovoj instituciji. Postoji krug mlađih umetnika sa kojima sam u bliskom kontaktu i za koje sam uvek tu kad im zatrebaju sugestija i savet.

Šta je sledeće u planu? Hoću da kažem: ako je vaša slika obavila zgradu u Beču, onda se očekuje da će sledeći rad ili izložba nadvisiti *Viziju*?

Ovo je zaista zanimljiv projekat i svakako značajan, mada su moja učešća ili otkupi za muzeje, recimo, za mene značajniji dometi, pa će naredni veći uspeh verovatno biti nešto takvo. Sledeća godina je za mene već puna događaja, nekoliko sajmova umetnosti, na primer Volta u Briselu, Dalas u Teksasu, jedna samostalna izložba u Parizu, Atini... biće i nekoliko izložbi i u Srbiji. Svemu ovome predstoje dve grupne izložbe u Kini. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Zločin, ka

Novi roman Davida Albaharija, vođen sigurnom autorskom rukom i besprekorno precizno napisan, studija je o usudu i slučajnosti, to jest o ceni (ili bescenju) naših životnih izbora

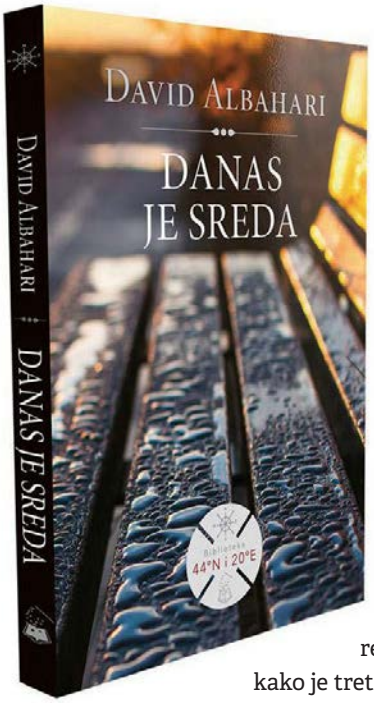
Moja prva pomisao bila je da ga izvrgnem podsmehu, ali kada sam ga video tako nemoćnog, nisam mogao to da učinim. Ipak je on bio onaj veliki otac iz mog detinjstva čija je senka bila jača od žarke vreline sunca i čija me je samo jedna reč zaustavljala u mestu. Njega je zamenila slika odsutnog oca, upamćenog samo po fotografiji naslonjenoj na budilnik koji je stajao na kuhinjskom ormaru, a posle nje došla je na red slika ponovo prisutnog oca, toliko mršavog i spečenog pod jarkim suncem da je delovala potpuno nestvarno i od njega napravila ogorčenog starca koji se podsmevao svemu i svakome, ali uvek šapatom, uvek na oprezu jer bi neko mogao da čuje.

Odavno je jasno, možda najkasnije otkad je – paradoks je prividan – pisac otišao fizički onoliko daleko od "nas" koliko je mogao, čak na zapad Kanade, da će svaki novi roman Davida Albaharija biti uvek i neizostavno crveno slovo u kalendaru srpske književnosti, odnosno svakolike ili svih književnosti srpskohrvatskog jezika pod svim njegovim imenima. Da li to znači da je svaki Albaharijev roman izuzetno dostignuće? Ne, jer ne može se uvek napisati *Sudija Dimitrijević*, *Cink*, *Mamac* ili *Gec i Majer*, među ostalima. Ali, čak i sa "sporednijim" ili naprosto *pratećim* romanima, sa onima manje ambicioznim ili manje domišljenim i ostvarenim, Albahari baš svaki put unosi u književnost ovog jezika ono nešto što nema ko drugi da unese; da nema tih i takvih knjiga, ne bi neko drugi popunio tu prazninu: ona bi ostala, samo mi ne bismo znali šta je tačno to što nam

zna i lutrija postojanja

nedostaje da budemo ozbiljnija, zaokruženija kultura. Zato nikada neće osvanuti dan u kojem "novi Albahari" ne bi bio Datum, nego rutinska vest kojoj pripada odgovarajuća količina recepcijske ravnodušnosti. Pa sve i da Albahari, u nekom zaumno-fantastičnom raspletu, počne da objavljuje knjige svake srede.

E, kad smo kod srede... *Danas je sreda* (Čarobna knjiga 2017), šesnaesti Albaharijev roman, pojavljuje se tri godine nakon *Životinjskog carstva*, i u izvesnoj se meri pridružuje nizu ili sledu njegovih romana u kojima "mali čovek" uglavnom bezuspešno pokušava da se skloni u zavetrinu od nevremena Velike Istorije, a u tom je uzaludnom izbegavanju udaraca i šrapnela Povesti najčešće i komičan i tragičan u isto vreme, baš kao što su i te *sile nemerljive* koliko opasne i kobne, toliko i groteskne, blesave, neretko upravo sablasno smešne. Pa opet, ima i nešto bitno, nešto određujuće, što (n) ovom romanu dodeljuje apartno mesto u Albaharijevom opusu, mada je verovatno prerano za njegovo "rangiranje". Ovo potonje znači da je teško moguće sada bezostatno tvrditi kako se *Danas je sreda* može dovesti u ravan najboljih njegovih romana, ali je već sada sigurno da je to jedna od knjiga bez kojih će svaka buduća "albaharologija" biti nedopustivo krnja i šuplja.

Narator romana je Zemunac na pragu starosti, koji se posvećuje negovanju ostarelog oca, obolelog od Parkinsonove bolesti. Ta bolest polako, ali neminovno, relativno hirovito i nepredvidivo, po nekom svom naumu i rasporedu, degradira i izobličuje telo, ali i um i svest bolesnika, sve dok ga naposletku ne liši svega što ga je činilo prepoznatljivom i jedinstvenom ljudskom egzistencijom, te mu na koncu podari smrt gotovo kao izbavljenje namučenog tela od ljudskog obličja kojem je preostala tek tanušna, "nominalna" veza s čovekom koji je u tom telu obitavao.

Proces degradacije, nestajanja, kopnjenja, proces *dugog odlaženja*, a neretko s raznim otvorenim ili kamufliranim ospoljenjima autobiografskih motiva: nisu to nikako novi motivi u vrhunskoj srpskoj književnosti, pa ni kod samog Albaharija. I hajde sad, izgovorimo i to, jer nije ni neka tajna ni nešto nužno "tabloidno": motiv Parkinsonove bolesti nije piscu, na žalost, nipošto tek "suva teorija". No, to što čitalac "zna" može mirno odmah i da "zaboravi", jer *Danas je sreda* književno uverljivo transcendira svaku moguću autobiografičnost, to jest, pisac tretira motiv narečene bolesti onako kako je tretirao i bilo koji drugi važan i literarno potentan motiv koji je upotrebljavao u prethodnim romanima.

Elem, nije ovo priča o bolesti, nego o figuri Oca: autoritarnog, patrijarhalnog, kućnog tiranina koji se smanjio do svojeglavog, ali nemoćnog čičice u starosti i bolesti. Nije li to ljudska sudbina, upisana u propadljivost tela? Da, ali i otac i sin i drugi kojih se to tiče osećaju da to nije sve. Da li je bolest tela kazna za nepočinstva učinjena tokom života? A otac mnogo i mnoge ima na savesti: kao posleratni "oznaš" unesrećio je mnoge "neprijatelje naroda", sve dok kao "informbirovac" nije i sam postao jedan od takvih i završio na Golom otoku, zahvaljujući nečijoj dojavi, utemeljenoj... pa, baš negde onoliko koliko i one koje je i sam dobijao i po njima postupao. I majka je naratorova skončala od strašne bolesti, još mnogo ranije, majka koju je otac upoznao kao drčnog devojčurka, majku koja će u detinjoj i odrasloj svesti sina i kćeri postojati uglavnom kao dežurna žrtva očeve bešćutnosti, surovosti, sadizma neznanog, a neiscrpnog izvora. Samo što i ta priča, po očevoj poznoj tvrdnji – ali, ne zaboravimo da je otac, što zbog bolesti, što zbog nečiste savesti, i te kako "nepouzdani pripovedač"... – ima i svoju drugu stranu, koju ovde nije primereno otkrivati.

Može li čovek, može li svet opstajati na načelima kao iz kakve religije-za-početnike, gde se greh uvek surovo kažnjava, od nekog boga ili od nekog usuda? Kako je moguće verovati u to kada su toliki ozbiljni, epski zlikovci umrli gotovo srećni i gotovo zdravi, u dubokoj starosti, imućni, okruženi ljubavlju i divljenjem bližnjih? Ima nečega "starozavetnog" u toj ideji, ali i nekog viška racionalnosti ili determinizma; čak i kroz nesreću, svoju ili nekoga dragog, čovek bi da protne Smisao koji možda naprosto ne postoji, ili bar nije tamo gde ga se najčešće traži. Zar toliko toga što nas snađe ili k čemu nesvesno pojurimo nije tek mahnita lutrija?

Albahari ispisuje *Danas je sreda* sigurnim autorskim rukopisom, maksimalno koncentrisano, prečišćeno, bez šumova i viškova, kao i bez nefunkcionalnih nedorečenosti. Roman je duboko koliko i sasvim prirodno uronjen u ovde i sada (kako opet živi ovde, pisac je sasvim prirodno "apdejtovao" i svoju dovoljno puta dokazanu veštinu mikrosocijalne pripovedačke pronicljivosti, mada je sam uvek bežao od napadno-paradnog "realizma"), a istovremeno je prohodan i čitljiv u bilo kom kontekstu, dostupan bilo kom iole prosvećenom čitaocu, kao što smo navikli od po mnogo čemu najglobalnije rezonirajućeg od najznačajnijih živih pisaca našeg jezika. Ima sigurno *lepše* napisanih romana Davida Albaharija, ali malo ih je *preciznije* napisanih od ovog. Ovih sto i pedesetak strana nemoguće je ispustiti pre završetka, a nakon toga je teško ne posegnuti iznova za nekom od prethodnih njegovih knjiga. Toliko za ovu sredu, čekamo sledeću... ¶

TEOFIL PANČIĆ

Pokušaj da se shvati Pevač

Mogao je da peva senzualno i decentno, muškom i ženskom crtom, da pogospodi narodne i narodske pjesme, i da ostavi pesmaricu koja čini naše samo biće

Opet ona ukletost, skrivena i tamna nebeska računica po kojoj veliki – vraga veliki: najveći – pjevači umiru uvijek nekako u(z) ljeto. Arsen, Karuzo, Himzo, Luis – Armstrong i Stojanović, Lućano, Kalas... Ne znam zašto te pjevice utihnu baš kad ona najljepšeg glasa među njima i muza pjesnicima i luđacima pravi gnijezdo, ali tako nekako biva. I ovaj put u nedoba otišao je jedan od takvih. No on nije bio "samo" velik. Bio je naime *najbolji*, najbolji od svih koje smo imali.

A po čemu to točno, pomisliće ili zarogoboriti mnogi – i kako se to mjeri? Ma ne, nema tu mistifikacije niti muljanja, vrlo lako će se pokazati. Evo kako: ako se kvaliteta pjevača mjeri najprije formalnim kvalitetama i osobinama, bojom i tonom, tehnikom, ekspresivnošću, treba samo pustiti bilo koju od pjesama što će snimati u svojim *anni mirabiles*, periodu između 1960. i 1981, stvorivši vjerojatno najzaokruženiju pjesmaricu od svih; treba zastati (a to je danas u pomahnitalom svijetu zapravo najteže) i istinski poslušati makar samo nekoliko pjesama pa da se uvidi ta raskoš. Pjevač dugih melodijskih linija, strašan u rubatu, ograničenog volumena, ali zato monstruozne tehnike zbog koje se igrao duljinama fraza, izazivački i samosvjesno, s prikrivenom gordošću, obdaren sjajnim sluhom i intonacijom, šetao je između oktava, praveći u legatu zadivljujuće prelaze iz najnižih, njemu prirodnih baritonskih "laga" u falset. Bilo da je izvorni biser kao predelikatna "Pšeničice sitno sjeme", narodska radost "Moj zumbule", ili besmrtna romansa "Te oči tvoje zelene" – iz hladnih dubina podzemnih voda prelazio je u visinu, u ono što Nijemci zovu *Kopfstimme, doslovno "glas iz glave" (!), koji je* u kolektivno nesvjesnoj asocijaciji "ženski" glas – trajno problematičan i neobičan u našim kulturama, i ostavljao osupnute ili varao tom nevidljivom prisutnošću i one kondicionirane mišljenjem (!) da su dinaroidno pjevanje "na vikanje" i "ko će jače" jedini dokaz i primjer "pravog" (muškog) pjevača. Proširenom metaforom: Cune nije glasom razbijao prozore, on ih je paletom vokalnih boja oslikavao u zraku, tonski. Ta boja, *farba* – e ta je bila najljepša od svih. Nezahvalne su usporedbe, i pogrešne najčešće, no ova mi se javila pa je kažem sad s odgovornošću: jedini s kojim bi se zasigurno moglo naći sličnosti po toj boji (ali i tehnici), bio je Amerikanac Mel Tormé, čuvenog nadimka "*the velvet fog*" – upravo ta "baršunasta izmaglica" najbliža je opisu Cunetove boje. Ta se "zadatost" onda kao ruka u rukavici stapala s osobinom koja je u stvari izbor. Interpretacija, način kako je donosio pjesmu, uvijek i u svemu sjajio je jasnim određenjem – ukus, mjera, nikad nikakvih viškova, ni tonskih niti emotivnih surplusa, tako karakterističnih za naše narode i u dobrom i u lošem sklone pretjeranim gestama. Zato, kad je dostigao zenit, došao do razine na kojoj je usavršio i zaokružio stil, Cuneta, za razliku od tolikih – sjetimo se samog Arsena ili Zvonka Bogdana, recimo – nije se moglo imitirati, ni karikirati. On kao da je postao neka "nulta točka", s toliko prednosti i superiornosti da se njegova savršenost ni ne primjećuje, koja iako neopažena, i te kako djeluje, postavlja se nevidljivo kao os, nesvjesna mjera za sve druge. Ono od čega su prethodni dijelovi sačinili i sastavili cjelinu, krajnji rezultat – taj ton, samo njegov, jedinstven, bio je skoro pa sam sebi svrha i efekt, učinak. Nosio je ugodu i mir, smirenje što samo čeka izmorenog i izmučenog čovjeka, da ga prihvati i obgrli, i zaustavi na neko vrijeme, ponovo ga oljudi, kako nekada tako i sada, u ovim luđačkim vremenima.

Kao da ni to nije dovoljno, Cune je posjedovao i *qualitas* koju imaju rijetki pjevači: svestranost – sposobnost da se okuša i bude dobar u više od jednog žanra, kako naprotiv i uglavnom dopada većini solista. Tu je odmah i surov test naime. Za prilagodljivog pjevača – pjevača s "više lica", često nema veće opasnosti nego da se zbog svoga talenta zaleti i ode predaleko, ispadne iz svoga prirodnog staništa i zbog toga na kraju ispadne smiješan. Dešavalo se i dešava tolikima. Možda što je počeo obratno – kvalitativno gledano – od najsmješnijeg žanra, kao jedan od naših "meksikanaca", pjevača meksičkih pjesama koje su četrdesetih na pedesete dekretom donesene, a primile se ipak prirodno i obilježile teško vrijeme, Cunetov put je bio drugačiji, obrnut većini. Od naivnog i kičerskog "Haliska", u kojem ipak i već tada pokazuje neke od kvaliteta koje će ga kasnije obilježiti – mogao je kasnije ići samo u bolje. Bio je takav pjevač kome ne da se nikada nije dogodilo da ispadne smiješan, nego je, kako je napredovao i širio repertoar i tehniku, stjecao serioznost, gravitas bez premca za one koji znaju čuti, i slušati.

Imao je iz toga i pride osobinu koja spada u najmisterioznije, osobinu hitru kao opsjena, a postojanu, paradoksalno – smjenjujući se u različitim žanrovima uvijek je zvučao "isto", tonom, tim svojim beskrajno raskošnim baritonom, dubokim, tamnim i životonosnim poput planinskog hladnog izvora, a uspijevao je mijenjati se kroz svaku pjesmu, kako bi ona zahtijevala. To drugi nisu mogli. Svaki i najpoznatiji sevdalija generacije, mogao je ostati jedino u svom stilu i eventualno brusiti ga do perfekcije. Možemo li zamisliti Safeta ili Zaima kako pjevaju zabavnjake? I obrnuto, zabavnjaci i šlager-pjevači zvučali su uglavnom tragikomično u narodnom stilu. Pjevajući izvorne narodne pjesme i one novonapisane, gradske, sevdalinke, makedonske pjesme, ruske i mađarske romanse, prilagođavao

Foto: Vesna Anđić

je sebe njima, a onda, teže – njih sebi i tom u procesu – mijenjao je i samu pjesmu, "tekst" u doslovnom i prenesenom smislu objekta čitanja. A zvučao je, fascinantno, uvijek kao Cune. Ispod te iste maske, međutim – jer o tome se ponovo radi – naslućivao bi na tren različita lica i ni u jednom od njih nikada, što je možda njegova osnovna misterija, nismo vidjeli pravo. Nigdje nije otkrivao direktno ono što naši patetici prelako i površno zovu "dušom". Po tome, on je vjerojatno i najveći *glumac* među pjevačima i da je ova kultura bila pametnija, mogao je biti teatarski, a ne "samo" pjevački prvak. I to – da stvar usložimo dodatno – u ulogama negativca. Uvjeren sam da bi bio briljantan ibsenijanac, recimo, čovjek s dva lica, građanin s pristojnim osmijehom ispod kojeg je nepoznata karakterna zatamnjenost pod pritiskom, koja može i ne mora pući u nekom momentu – što je upravo naslutio i Điđa Karanović u *Jagodama u grlu*, siguran sam. Cune tako nikada ne bi mogao biti Toma Zdravković iz *Balkan-ekspresa*, lik koga prebijaju Švabe – vjerojatno ranije onaj koji otkucava kolegu muzičara i onda izlazi pred mikrofon da zavede okupatore najšarmantnijom verzijom Lili Marlen koju su čuli. Nijedan pjevač nije imao takvu "mefistovsku" crtu u nas.

Pristojan, ali distantan u ophođenju, a ispod toga, naslućujem, jedan duh zapravo silno pokretan i angažiran u unutranjim, mračnim i svijetlim silama bića, negdje, u dubokim dubinama vlastitim – točno dakle poput boje njegovog glasa i slojevitosti interpretacije, uostalom. Vanjsko, pojavnost, fenomen – ono što čujemo dakle, i izmičuća unutarnjost, netransparentnost nasuprot, u njega su bili u apsolutnoj protuteži, zamućujući rasvjetljavanje ličnosti i dodatno onemogućavajući fiksiranje za samo jedno, za čvrst identitet. Gradski čovjek, bez sumnje, ali nejasne lokalne pripadnosti – i Šumadinac i Beograđanin, Sremac porijeklom, čak su neki govorili Vlah i, frapantno, "beli Cigan", on nije bio s jednoga mjesta, a u isto vrijeme – najsrpskiji je pjevač od svih. "Nulta srbijanska točka", kako je zagonetno nedavno rekao Nebojša Grujičić.

Astrolozi bi rekli da je to možda i do njegova zvjezdanog znaka: rođen pod sazvježđem pravog škorpiona, ili kako bi rekla jedna astrologinja – "u najpoštenijem od znakova", iz toga nužno revolucionara i prznice, teškog karaktera i malkontenta, obilježenog tamnim predjelima nutrine, onoga, ukratko, koji ne ide niz dlaku ili kožu – Dostojevski, Vuk, Crnjanski, sjetimo se neke od braće po planetama – Cune je ispod glumački nasmiješenog okruglog lica i lakog manira, izvjesno ponirao gdje drugi nisu mogli. A niti će, sasvim možemo biti sigurni.

On nije zračio toplinom i prisnošću, a što je, po nepisanim pravilima estrade i građanske "vospitanosti" to više pokušavao, lažnije bi djelovao, u intervjuima i konferansi onoga vremena i adeta. Pričao mi je tako moj stari koji je s Cunetom drugovao dok je ovaj služio vojsku u Ogulinu – pored očitog šarma i muzikalnosti koja je osvajala (naročito žene), Cune je znao djelovati i umišljeno. Ako je tako bilo – imao je i rašta, naravno. Moguće je pak bio refleks iste one škorpionske crte: takvi se ljudi po pravilu osjećaju nedovoljno cijenjeni jer znaju da nose nešto sobom što nitko nema i da su u stanju mijenjati stvari, čitav svijet oko sebe. To uzrokuje tipičnu distancu, izgled jedva prikrivane pa makar i humorne zlovolje i gorčine, ili čak arogancije. Upravo te mane, međutim, smatrao sam najzanimljivim i najzagonetnijim kod višegodišnjeg pokušaja da se shvati Pjevač. Negdje u njima mora da je bila i iskra ili uzrok kasnijeg teženja ka tihom savršenstvu kao posljedicom spoja darovitosti i rada, velikog, neprimjetnog rada. Takav je samo, u svojim do kraja sakrivanim proturječjima, mogao onda i stvoriti to što jest: pjevati senzualno i decentno, pjevati i muškom i ženskom crtom, pogospoditi narodne i narodske pjesme, pokazati jednom jedinom singl-pločom da je stigla era gramofona i da će diskografija biti jugoslavenska kulturna sila *par excellence*; biti cijenjen i uzdizan doslovno od svih kolega i osjećan sublimno od svakog poznavatelja muzike, a shvaćen od rijetkih; svojim "Janičarom" u jednoj suštinskoj, neuralgičnoj, *svenacionalnoj* točki pomiriti Koču Popovića i Aleksandra Rankovića, pjevati "Igrali se delije" i "Ko to kaže, ko to laže", da bi danas nakon *svega* novinar najsredinaškijeg lista u Zagrebu čitavu vlastitu kulturu nazvao skandalom što nije objavila vijest o smrti pjevača.

Na koncu, i kao jedino bitno, na svega nekoliko albuma i serijom singl-ploča ostaviti pjesmaricu u kojoj su najvećim dijelom *definitivne* verzije naših klasičnih narodnih i gradskih pjesama, onih koje čine naše samo biće. I biti pjevač – najbolji od svih – čije pravo lice nikada nismo upoznali. ¶

ĐORĐE MATIĆ

Po našim herojima ulice

Odlazak najvećeg filmskog junaka za koga niste znali

Školsko dvorište Prve beogradske gimnazije nalazi se na Dorćolu.

Kao i svako gimnazijsko dvorište, godinama služi za svakakve susrete i da se malo "visi". Tu sam pre skoro 40 godina imao priliku da nalećem na zbilja raznorazne ljude – ipak je to bio jedan na svaki način nemiran deo grada. Jednog dana mi je preko prijatelja Anastasijevića poručeno da neki mlađi momci hoće da porazgovaraju sa mnom. Na Dorćolu obično to znači neko propitivanje, provociranje, pregled džepova čak. Bilo kako bilo, odbio sam, jer nisam bio u fazonu da me mlađi preispituju po bilo kom osnovu.

Međutim, uskoro se jedan od njih, koji su delovali kao grupica, pojavio kod nas u odeljenju. Seo je u klupu ispred za vreme odmora i saopštio mi da je već čuo za mene i moje pismene zadatke iz srpskohrvatskog u formi priča, i o tome koliko ja poznajem muziku i strip. Ostavio je utisak da "oni" to prate i znaju, pa mi je izneo zvaničnu ponudu da im se priključim. Naravno, kao neko iz trećeg razreda, nisam nameravao da se uključujem u nešto o čemu maštaju učenici drugog razreda. Imao sam dovoljno svojih planova i verovao sam da se pre treba meni priključiti.

Momak je bio Aleksandar D. Kostić, a među njegovim ortacima su bili Dragan Jeličić i Dragan Petrović, kasnije poznati filmski kritičari i distributeri, kao i Bojan Jović, književni kritičar i teoretičar. Uskoro je postalo jasno da je ovaj sastav mladalački zamislio da bude nešto nalik na grupu u kulturi okupljenu svojevremeno oko francuskog filmskog magazina "Cahiers du Cinema", dakle ekipa sa jasnim usmerenjem i željom da nametne nova merila kod nas. Slutio sam da je Kosta glavni inspirator ovakvog povezivanja, ona osoba koja donosi sa sobom programski okvir u koji drugi onda uklapaju svoju individualnost.

Nismo se ništa dogovorili. Ali, mnogo važnije od toga što se nismo iskombinovali da nešto radimo zajedno u tom trenutku, bilo je to osećanje drugarstva i međusobnog poštovanja među istomišljenicima iz školskog dvorišta. Postojao je san, koji smo delili, možda inspirisan *new waveom*, a možda i ne, što je govorio da stvari mogu biti drugačije, primerenije velikim potencijalima grada i zemlje u kojoj smo živeli. San nije nikad imao ime, ali je bilo jasno da je njegova okosnica pisanje, i neka neimenovana vrsta opšteg kulturnog aktivizma. Priželjkivali smo da što snažnije dovedemo svet u našu zemlju i izvedemo našu zemlju u svet, a popularna kultura činila se kao ona jedna stvar koju smo sasvim sigurno delili sa tim svetom, delatnost čiji smo jezik potpuno razumeli, uz koju smo odrastali i vaspitavali se, i – što je najvažnije – o kojoj smo imali svoje mišljenje. Naš zamišljeni posao bio je uvođenje drugačijih kriterijuma u našu kulturu, postavljanje okvira u kome će pre svega publika imati priliku da sagleda život na drugačiji način od serviranog. U to doba, bilo je sasvim normalno da neko sa 17 godina razmišlja na taj način.

I stvarno, generacija kritičara koja je pisala po omladinskoj štampi, potom se skupila u magazinu "Ritam", nastavila je dalje preko Radija B92 i potom kroz ozbiljnu *mainstream* štampu, dorastajući do uticajne kulturne uloge na celokupnom polju zbivanja. Posebno ako ne sabirate samo objavljene kritike, intervjue i druge tekstove po novinama, nego i uvezene i prikazane strane filmove, dovedene strane bendove ili prevedene značajne knjige.

Imali smo sreće da objavimo mnogo više nego što smo mogli da sanjamo, i da uradimo mnogo više nego što smo se nadali. Sve to još uvek leži nesistematizovano, i na nekom mladom oduševljenom istoričaru kulture ostaje da sakupi, obradi i razmisli šta je to bilo. Niko mu u tome neće pomoći, a smisao cele rabote ostaće mu tajna, ako ne bude pažljivo čitao između redova i ako ne bude razumeo da sve počinje u školskom dvorištu. Gde i treba.

Međutim, bez Koste, koji je bio najbolji duh našeg malog dvorišnog projekta, kao da nestaje gravitaciona sila što je držala na okupu ovu ideju, i ništa više ne može biti isto bez ovog pravog rokenrol intelektualca, ako je ikad bilo takvog.

UVEK TU

U svojoj prividnoj običnosti, Kosta ni u čemu nije bio običan. Uz karakterističnu mirnoću spajao je akademsku disciplinovanost sa razbarušenošću i intelektualnom slobodoumnošću, ložio se na teoretičare filmske naracije, kao i na ulične heroje.

Diplomirao je na FDU, a karijeru filmskog kritičara započeo ranih osamdesetih u "Studentu", kao deo generacije koja je unela svežinu i novi duh u pisanje o filmu kod nas, inspirisana teorijom žanrovskog filma, ali i energijom novog talasa u našoj rok muzici. Neki su ih nazivali "pajkićevcima" u to vreme, ali ovu raznorodnu skupinu teško je bilo označiti kao ideološki uniformnu na bilo koji način, osim po velikom poštovanju za osnove filmske umetnosti, koji podrazumevaju prevashodno poznavanje svog zanata da bi se uopšte moglo artistički poentirati.

Svoj osnovni, kritičarski rad, nastavio je sve do pre neki dan u najozbiljnijim domaćim novinama i magazinima, dajući 35 godina ogroman doprinos razumevanju najznačajnijih svetskih tokova i trendova, pa sa te strane njegov rad spada u najviše domete autentično našeg promišljanja fenomena filma. Tekstove je objavljivao u "Našoj Borbi", "Danasu", "NIN-u" i "Vremenu", pored ostalih, a u magazinu "Ritam" bio je filmski urednik od 1992. do 1995. Ovde zatičemo arhetipskog kritičara u punom sjaju: legendarna analitičnost, te odmeren i jasan sud, učinili su da prikazi sa potpisom Aleksandra D. Kostića danas služe kao definitivna referenca za mnoga ostvarenja, posebno kad su u pitanju domaća dela. Knjiga posebno pisanih eseja "Polje snova" iz 1997, smatra se jednim od najboljih spisateljskih radova o savreme-

se neće zvati

nom filmu na našem jeziku – u kulturi skromnih autorskih doprinosa, prosto bode oči koliko je Kostin rad težio originalnosti i neponovljivosti misli, ponekad se izdižući iznad njenih mogućnosti da ga prati.

Njegove medijske kreacije ostavile su istorijski trag: prvo stalno zaposlenje bilo mu je u Dramskoj redakciji Radio Beograda, gde se istakao lansiranjem serijala dramatizovanih klasičnih kriminalističkih priča iz celog sveta pod imenom "Paukova mreža", uz učešće velikog broja naših najpoznatijih glumaca. Ljubav prema radijskom mediju preneo je kasnije na Radio B92 gde se sa Miškom Bilbijom pojavio kao koautor i nezaboravni voditelj kultnog kviza "Velika R'N'R prevara" tokom devedesetih godina, edukujući i zabavljajući publiku i učeći je da voli i razume popularnu kulturu. Kao urednik programa na TV B92, posebno filmskog, od 2000. do 2015. postavljao je njene temelje, okrenuvši je najmodernijim sadržajima, čime je izgradio njen profil i inicijalni ugled kod savremene gradske publike, godinama tiho i uporno radeći iza kulisa.

I mada smo bili istomišljenici koji se sa zadovoljstvom nisu u svemu slagali, znao sam da smo na istom poslu i da Kostu uvek zanima postavljanje kriterijuma i čvrsto održavanje standarda, baš na ovoj teritoriji na kojoj se oni tako često miniraju. Često sam s njim proveravao šta sam u stvari uradio, bilo da je u pitanju pisanje ili organizacija nekog koncerta, jer je kao izuzetno draga osoba i prijatelj na koga se uvek možete osloniti bio pravi predstavnik one stare kosmopolitske škole ovdašnjih kulturnih radnika i aktivista, koji su uvek pomagali svima oko sebe da ostvare svoj san. Ko god je to pokušavao, u njemu je našao pouzdanog saveznika i pratioca kroz sve dileme i teškoće, a Kosta ništa nije radio napola. Kad je trebalo, uvek je bio tu.

Pre neki dan smo se čuli i dogovorili da 40 godina Elvisovog odlaska obeležimo sa dva teksta – on bi pisao svoj filmsko-televizijski, jer su se tu desili neki novi pomaci u tretiranju Prislijevih tadašnjih kinematografskih avantura, a ja bih preuzeo da napišem nešto na temu ovog fenomena iz muzičkog ili nekog srodnog ugla. Njegov tekst, nažalost, nećemo pročitati.

ŽIVIMA NE TREBAJU ULICE

U ovom gradu su bila i gora vremena, ali je uvek bilo i neke nade. I dalje verujem da ljude niko ne može da zameni, osim drugih ljudi, pa mi je jasno da su Branko Vukojević, Fleka, Đole Trip, Saša Mikrob, Robert Klajn, kao i Kosta, svaki za sebe i na svoj način donosili bogatstvo doživljaja grada i sveta, što smo sa njihovim odlascima u međuvremenu izgubili. Po njima se naše ulice nikad neće zvati, ali ćemo ih mi u sebi krstiti njihovim imenima kad god prođemo tamo gde smo sa njima stajali i sedeli.

U međuvremenu, da ne bismo izdali svoje heroje supkulture – koja je tako često naša jedina relevantna kultura – moramo pokušati da budemo tu za one nove koji će imati obavezu da ih nadmaše. Njima treba pomoći onako, punog srca, kako je to Kosta uvek radio. Samo na taj način, naši heroji ostaće živi, a živima nisu potrebna imena ulica.

I zato, samo napred: po našim herojima ulice se neće zvati. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Poljska na stranputici

Neuspelo postrojavanje pravosuđa

Nakon što je vladajuća većina u oba doma poljskog parlamenta usvojila set zakona iz domena reforme pravosuđa, a kojima se sudstvo faktički stavlja pod kontrolu vlade, pritisak građana i EU urodio je plodom. Poljski predsednik Andžej Duda iznenađujuće je stavio veto na dva od tri kontroverzna zakona o pravosuđu

ODLUČNA AKCIJA GRAĐANA I STRUČNE JAVNOSTI: Protesti protiv novog seta zakona 20. jula 2017. u Varšavi; dole: **predsednica Vrhovnog suda Poljske Malgorzata Gersdorf među protestantima**
Fotografije: AP

Desetine hiljada demonstranata, sa transparentima i svećama u rukama, punih devet dana izlazili su na ulice svih većih gradova u Poljskoj, kako bi izrazili protest zbog kontroverzne reforme pravosuđa. Nju su u "blickrig" maniru sproveli konzervativna vladajuća partija Pravo i pravda i njen lider Jaroslav Kačinjski. Veliki broj građana, a na poziv opozicionih partija, brojnih građanskih udruženja i radničkih sindikata, danima je protestovalo i ispred predsedničke palate u Varšavi, parlamenta i zgrada sudova, zahtevajući od predsednika države Andžeja Dude da stavi veto na naopaku reformu sudstva. Poljski liberalni dnevni list "Gazeta viborča", obraćajući se svojim čitaocima, doslovce je napisao: "Izađite na ulice, parališite grad. Ogromna većina je jedini način kako poraziti Kačinjskog."

Evropska unija otvoreno je zapretila zvaničnoj Varšavi oštrim kaznama, sudskim gonjenjem, pa čak i uvođenjem sankcija (vidi okvir) ukoliko sprovede reformu kojom bi se faktički uvela kontrola vladajuće partije Pravo i pravda nad sudovima u toj zemlji. Usled unutrašnjeg pritiska građana, ali i pretnji koje su uputili zvaničnici Evropske unije, poljski predsednik Andžej Duda, inače saveznik i nekadašnji kandidat za šefa države upravo stranke Pravo i pravda, neočekivano je doneo odluku da stavi veto na dva od tri zakona, koji bi Vrhovni sud i druge oblasti sudstva u Poljskoj stavili pod kontrolu vladajuće partije. "Odlučio sam da ih pošaljem nazad u Sejm, što znači da ću staviti veto na zakone o Vrhovnom sudu, kao i na onaj o Nacionalnom savetu o pravosuđu", rekao je Duda, dodavši da je "Poljskoj veoma potrebna reforma pravosuđa, ali mudra reforma koja će pojačati osećanje da postoji pravda", rekao je poljski predsednik u obraćanju javnosti.

ŠTA JE BILO SPORNO

Zakoni o opštim sudovima i o Nacionalnom sudijskom savetu, telu koje bi trebalo da nadzire nezavisnost poljskih sudova, nešto ranije već su bili usvojeni u poljskom parlamentu. Međutim – na noćnoj sednici i po hitnom postupku – usvajanje trećeg u nizu legislativnog predloga iz ovog seta zakona, kontroverznog

zakona o reformi i reorganizaciji Vrhovnog suda, kojim je bilo predviđeno da se raspusti i iznova bira ovo sudsko telo uz velike nadležnosti ministra pravde, izazvalo je pravu političku buru. Onu koja je, po rečima bivšeg poljskog predsednika Leha Valense, mogla da dovede i do "građanskog rata".

Nakon što su donji dom poljskog parlamenta, Sejm, a zatim i gornji dom, Senat, usvojili zakone kojima se pojačava politička kontrola nad čitavim sistemom sudstva, nije se dugo čekalo na reakcije iz EU, ali i OEBS-a, Saveta Evrope, Vašingtona... Prvi potpredsednik Evropske komisije Frans Timermans bio je najdirektniji u kritikama poljske vlade, rekavši da ti zakoni "povećavaju sistemske pretnje po pravnu državu u Poljskoj". "Kolektivno, uništili bi šta god je ostalo od nezavisnog sudstva i sudove bi stavili pod potpunu političku kontrolu vlade", rekao je Timermans, dodavši da na to nije upozoravala samo Evropska komisija, već i Evropski parlament, Savet Evrope i Venecijanska komisija.

U sličnom tonu reagovao je i predsednik Evropskog saveta i bivši premijer Poljske Donald Tusk, inače veliki politički rival braće Kačinjski, koji je ocenio da su promene u pravosuđu "unazađujuće" i protivne evropskim vrednostima. Tusk je izjavio da vlasti u Poljskoj moraju da budu svesne ozbiljnih političkih posledica, jer "one dolaze po automatizmu", a ne zato što neko u Briselu namerno želi da kažnjava Poljsku. "Nijedan građanin ne želi da živi u uverenju da će sudija slušati naređenja ministra pravde", rekao je predsednik Evropskog saveta za privatnu televiziju TVN24 i dodao da ako se bude sprovela takva reforma niko "na poljske sudove neće gledati kao na objektivne kada budu odlučivali u slučajevima po evropskim zakonima". »

POPUSTIO: Predsednik Anžej Duda stavio veto na zakone
Foto: AP

Tusk je uputio poziv za sastanak poljskom predsedniku i premijerki Beati Šidlo, kako bi se rešila "politička kriza" u toj zemlji i eventualno popravili zategnuti odnosi između Varšave i Brisela. Pozvani lideri Poljske, međutim, odbili su da se susretnu sa svojim uticajnim zemljakom.

"NEĆE NAS ZAUSTAVITI"

Za manje od dve godine koliko je na vlasti u Poljskoj, evroskeptična vladajuća stranka Pravo i pravda donela je nekoliko kontroverznih odluka koje su, prema mišljenju brojnih kritičara, ozbiljno narušile demokratske procese u toj zemlji. Javni radio i TV servis i poljska agencija PAP postali su izrazito provladini mediji, a gotovo odmah na početku mandata vlada u Varšavi je, izmenom zakona, pod svoju kontrolu stavila i Ustavni sud.

Nimalo blagonaklono nije se u EU gledalo i na oštru evroskeptičnu retoriku poljskih lidera, a pravi "rat" između Varšave i Brisela vodio se i oko pitanja migranata sa Bliskog istoka i iz Afrike.

Jednobojna vlada Prava i pravde, koja je kao prva od rušenja komunizma osvojila apsolutnu većinu u poljskom parlamentu, već je sprovela čistke u državnoj upravi, vojsci i tužilaštvu, a sada je imala nameru da "disciplinuje" i kompletan pravosudni sistem. U odgovoru na kritike iz Brisela, šef partije Pravo i pravda Jaroslav Kačinjski rekao je da su upozorenja Evropske komisije čisto "politička". "Te stvari s kojima trenutno imamo posla isključivo su u nadležnosti zemlje", rekao je Kačinjski za državnu televiziju TVP. Njegova partija Pravo i pravda tvrdila je i da su zakoni neophodni za efikasniji pravosudni sistem i borbu protiv korupcije.

Očekivano, jedina evropska zemlja koja je otvoreno stala uz Poljsku bila je Mađarska, a premijer Viktor Orban uporedio je pritiske EU sa metodama "inkvizicije". "Inkvizicijska ofanziva protiv Poljske ne može nikada da uspe jer će Mađarska koristiti sve zakonske mogućnosti u EU da pokaže solidarnost sa Poljacima", rekao je mađarski premijer. Ministar spoljnih poslova te zemlje Peter Sijarto takođe je zatražio od Evropske komisije da ne prekoračuje svoja ovlašćenja i da ne treba da se meša u unutrašnja pitanja Poljske.

Sa druge strane, vlasti u Varšavi upravo i imaju računicu da EU neće uspeti da pronađe konsenzus o uvođenju eventualnih sankcija Poljskoj jer bi Mađarska mogla da stavi veto na takvu odluku i spreči kažnjavanje najveće zemlje iz Višegradske grupe. Ukoliko bi zvanična Budimpešta zaista i onemogućila da se Poljska sankcioniše, Evropska komisija bi, teoretski, sličnu proceduru mogla da pokrene i protiv Mađarske.

Zanimljivo je istaći da i pored toga što je ekonomska situacija u Poljskoj izuzetno stabilna i da ova zemlja ima regionalni primat u investicionim aktivnostima – uz podatak da je u Poljskoj nedavno zabeležena i najmanja nezaposlenost još od pada komunizma – manje od trećine Poljaka podržavalo je kontroverzne pravosudne reforme. Rezultati ankete koju su sprovele televizije TVN i TVN24 pokazali su da je više od polovine svih ispitanika zahtevalo od predsednika da uloži veto na sporne zakone. Veto šefa države znači da će o dva zakona morati ponovo da raspravlja parlament, kako bi kvalifikovanom, tropetinskom većinom pokušao da nadglasa odluku predsednika Poljske. Vladajućoj stranci za preglasavanje predsedničkog veta bili bi stoga neophodni i glasovi dela opozicije. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Čime je EU pretila Poljskoj

Evropska komisija zapretila je da će protiv Poljske, ukoliko sprovede reformu i uvede kontrolu vladajuće partije nad sudovima, pokrenuti prekršajni postupak pred Evropskim sudom pravde u Luksemburgu, a zbog kršenja evropske legislative. Takođe, prvi potpredsednik EK Frans Timermans rekao je da je evropska vlada vrlo blizu odluke da protiv Poljske primeni Član 7 osnovnog ugovora i da tu zemlju ostavi bez prava glasa u EU, upravo zbog rušenja pravne države.

Češka evrokomesarka pravde i zaštite potrošača Vjera Jourova zapretila je Varšavi da će Poljska ostati bez para iz evropskih fondova počev od 2021. godine, pošto Unija ne želi da "finansira novu formu diktature" u nekoj od zemalja članica.

Stejt department SAD u svom saopštenju upozorio je da predložene izmene zakona "potkopavaju sudsku nezavisnost i slabe vladavinu prava u Poljskoj". Time se, na neki način, negiraju medijske optužbe da je Kačinjskog na napad na nezavisnost pravosuđa ohrabrila upravo nedavna poseta američkog predsednika Donalda Trampa Varšavi.

Zanimljivo je i da je kompletan vrh češkog pravosuđa – predsednici Ustavnog i Najvišeg suda, državni tužilac, kao i zaštitnik građana – u zajedničkom saopštenju osudio "napad bez presedana" na nezavisnost sudstva u Poljskoj, pošto ti zakoni, kako se navodi, "predstavljaju napad na same temelje funkcionisanja demokratske pravne države".

Jesi li to ti

Kada je prošle godine izabrana za najlepšu ženu sveta na takmičenju u kojem učestvuju sve žene starije od 26 godina, Lora Hanter nije očekivala da će uskoro biti politički komentator. Iz jednostavnog razloga, politika je ne zanima. Ali, desilo se da je postala vatreni pobornik Donalda Trampa na desničarskim sajtovima i društvenim mrežama. Uz samo jedan, mali problem. Ona te tekstove niti je pisala niti ih je odobravala, desničari su se poslužili njenim likom i imenom kao dobrim mamcem, "klikabilnim" kako se to danas kaže. Sada su na sudu, ali kradljivci identiteta ne pokazuju neku posebnu zabrinutost. Biće da je korist bila veća od kazne koju bi sud mogao da im odredi.

Krađa identiteta postala je veliki problem na internetu, mnogo je onih koji se lažno predstavljaju koristeći tuđe slike, podatke i sve ono što inače bezbrižno sejemo po internetu uključujući i broj kreditne kartice (za koji nas je zamolio vlasnik vrlo povoljnog Airbnba kako bi nam napravio rezervaciju). Motivi su različiti, od klasične prevare gde bi da vas zavrnu za neke pare, do širenja uticaja gde je nekoj opskurnoj ideji potreban afirmisani lik.

Srećom, internet nudi sijaset rešenja za proveru nečijeg identiteta, čak i najpliće pretraživanje uputiće vas na dobar put.

Prvi nivo je najbanalniji, provera adrese sa koje vam se neko obratio. Ukoliko je to neki od popularnih servisa (Yahoo ili Gmail), jasno je da vam je potrebno dodatno proveravanje. Ukoliko se neko obraća sa relevantne kompanijske adrese, potrebno je da odgovorite na mejl vodeći računa da li poruka ide na istu ili malo izmenjenu adresu. Lako je poslati mejl sa lažnim zaglavljem, ali malom analizom poruke vidi se odakle je zapravo stigla. Takođe, vodite računa da je samo jedan promenjeni znak u adresi dovoljan da se uvalite u nevolje. Microsoft ili Mircosoft na ekranu izgledaju isto, ako ne zagledate pažljivo.

Ako ste već stupili u komunikaciju sa osobom koja se predstavlja kao stručnjak za neku oblast, osnovna stvar je da nju ili njega izguglate, potom da proverite profile na društvenim mrežama, a posebno na Linkdinu. Tamo se relativno lako utvrdi s kim je osoba sve u poslovnom kontaktu, odnosno da li zaista vodi profesionalni život kakav vam predstavlja. Argument da ne koriste svi društvene mreže, ovde ne stoji. Taj koji vam se obraća elektronskom poštom i izdaje za stručnjaka morao bi da bude prisutan i u digitalnoj javnosti, citiran, objavljivan. Ili je beskrajno sumnjiv i traži dodatnu proveru.

Konačno, čak i kada se sve slaže, kada osoba stvarno postoji (kao u slučaju pomenute Lore), potrebno je utvrditi da li zaista lično stoji iza naloga s kojeg vam se obraća ili se radi o podmetanju. I to je lako, pozovete njega ili nju na video-razgovor. Tu je prevara nemoguća, a onaj ko odbija takvu komunikaciju je u najmanju ruku sumnjiv.

Sve pomenute provere mogu se obaviti lako i sa minimalnim troškovima, te nema opravdanja ako nasednete. Mada ima onih koji tvrde da je na internetu moguće prevariti samo onoga ko to manje-više sam traži. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Kraj sna

Pamtim čitavu seriju snova o Dubrovniku. Počelo je kad i rat. Dobro se sećam prvog sna: topografija terena i kompletna scenografija ovog sna nisu imale veze sa stvarnom vizuelnošću Dubrovnika. Bila je to neka pusta, mračna uličica i ulaz u neku malu prostoriju koja je čas ličila na trafiku, čas na nekakvu malenu recepciju. Boje i oblici su se teško razaznavali. Svetlo je stizalo u minimalnim količinama, probijajući se kroz gustiš zimzelenog drveća. Moja percepcija prostora je bila kao da sam lišen centralnog vida. Imao sam utisak da me hvata neka lagana vrtoglavica. Najbolje što sam video bio je žičani, rotirajući stalak sa razglednicama i prospektima o Dubrovniku. Uzimao sam ih nasumice, na brzinu, vodeći računa da od svega uzmem po jedan primerak. Sve se događalo u velikoj brzini i magnovenju, jer sam osećao ogroman strah. Strah da me neko od domaćih ne ugleda i ne prepozna. U snu sam imao potpunu svest o sopstvenoj nedužnosti, ali strah je bio veliki. Taj strah nije mogla da ublaži ni prisutna devojka s druge strane šanka. Blago se smešila i nekako mi je saopštila, neverbalno i bez gestova, da mogu da uzmem šta hoću i koliko hoću od onih prospekata.

Foto: Wikimedia

Uprkos njenom prijateljskom prisustvu, strah i strepnja od nepoznate opasnosti nisu jenjavali. Čak ni određeno zadovoljstvo, koje sam ipak osećao zbog toga što sam tu, u Dubrovniku, i što uzimam nešto odatle, nije umanjivalo strah.

Sledećih nekoliko "dubrovačkih" snova usledilo je u narednim godinama. Jednom-dvaput u godini. Te snove pamtim sa sve više svetla i boja, a onaj strah iz prvog sna je popuštao. Čak se u jednom snu pojavilo i more. Zapravo, nekakav kanal ili potok sa šljunkovitom obalom, ispod asfaltiranog šetališta, oivičenog s druge strane nizom kafića, ja sam u snu doživljavao kao more. Voda je bila čista i bistra, sećam se i jednog mostića, bilo je dosta sveta koji na mene nije obraćao pažnju.

Rat se odavno završio, Dubrovnik i Stradun su sve češće snimani i prikazivani na RTS-u. Srpsko-hrvatska situacija je ulazila u relativnu normalu. Političari su se međusobno posećivali, naši su odlazili tamo i izvinjavali se, njihovi su dolazili ovamo i prihvatali izvinjenja. Naravno, jedan procenat s uma sišavših, kontaminiranih klerofašističkim delovanjem rodoljuba-domoljuba, razmenjivali su četničko-ustaške pozdrave, psovke i narodne umotvorine, skovane još u Drugom svetskom ratu. To me se ponekad doimalo kad naši ili njihovi prekardaše, najčešće prilikom sportskih nadmetanja Srba i Hrvata. Što je takmičarski značaj određene utakmice bio veći, to je "pozdravljanje" nekadašnje braće bilo žešće. Svakako da su sportski savezi i ostali zaduženi za mir i lepo ponašanje među masama radili svoj posao, ali ponekad mi se dizala kosa na glavi i od jednih i od drugih. Sve u svemu srpsko-hrvatski odnosi su ulazili u svoju civilizovanu fazu i dostigli nivo da bih mirne duše i tela otputovao u Dubrovnik. Tada sam usnio svoj poslednji san o Dubrovniku.

Mesto događanja je prostorija pri dnu stepeništa na Pilama, frontalno okrenuta ka Stradunu. Prilično velika, stotinak kvadrata, možda i više. Napolju je jako sunčano, boje su intenzivne. Prostor je jako zapušten, debeo sloj prašine po podu. Unutra smo žena, ja i još tri nepoznata čoveka. Mi kupujemo od te trojice poslovni prostor. Čak sam zapamtio i cenu sa kojom smo saglasni – trista hiljada evra. Jeste skupo, al' to je Dubrovnik, pa još Stradun. Znam da će još mnogo novca biti potrebno da se prostor preuredi, ali sam vrlo zadovoljan. Nemam nikakvu predstavu čime ćemo se baviti u tom prostoru, ali to mi ne umanjuje zadovoljstvo i ne brine me nimalo.

Nakon buđenja dobro sam raspoložen, što nije često. U toku dana nekoliko puta, van svakog konteksta realnih događanja, proleti mi misao: poslovni prostor u Dubrovniku. Nasmešim se u sebi i teram dalje.

Nekoliko nedelja ili meseci nakon sna o poslovnom prostoru video sam na televiziji poduži snimak Porporele. Gledao sam čuvenu oblinu Dubrovačke tvrđave koja je postala vizuelni sinonim za Grad Sv. Vlaha. Trajalo je to dva-tri minuta, uopšte nisam registrovao smisao onoga šta je govorila novinarka, jer sam potpuno nenadano osetio nekakvu otuđenost i fensi blaziranost prizora iza nje. Ne mogu baš dobro da opišem to dejstvo televizijske slike Dubrovnika na mene, ali sam upamtio rezultat: nije to ono što sam svih ovih godina voleo, odlazio tamo i snatrio da odem bar još jednom posle srpsko-hrvatskog rata. Uzbuđenje koje bih uvek osetio kad vidim snimak Dubrovnika, kad vidim nešto moje, pretvorilo se u otuđenost. Dubrovačke zidine su mi delovale kao neki veštački svet više vrednosti koji ne želi ništa da ima sa mnom. I tako sam prestao da sanjam Dubrovnik. ¶

ARSENIJE TOPALOVIĆ

NAJVEĆI IZBOR

ŠKOLSKE OPREME NA JEDNOM MESTU

DO -50%

RANČEVI
KNJIGE
PERNICE

Detaljnije na www.takolako.com ili pozovite na broj (011) 635 8440

takolako®

100% DURUM

Najbolje od pšenice!

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec